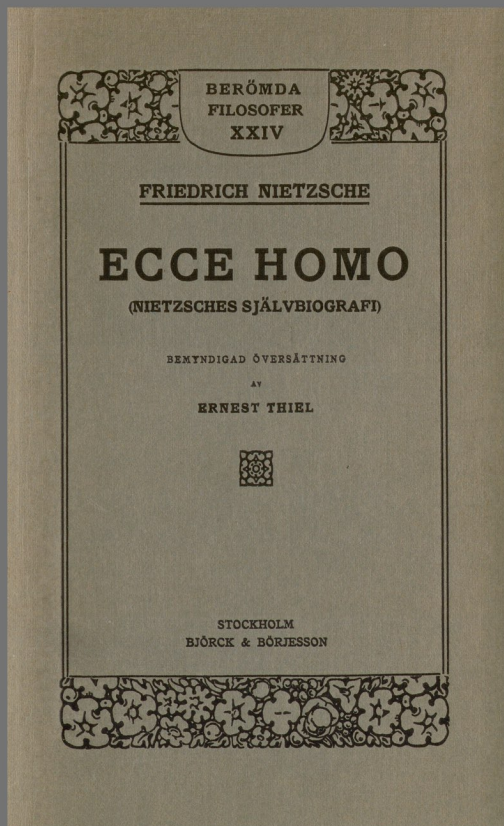


Nietzsche, Friedrich

Ecce homo /



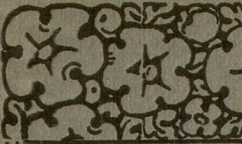
Tryck // / 16 A z Filosofer, Berömda. 24. 1923

Tillkomstår 1923

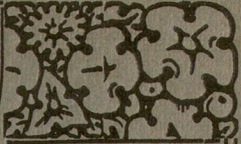
Digitaliserad år 2019



National Library
of Sweden



BERÖMDA
FILOSOFER
XXIV



FRIEDRICH NIETZSCHE

ECCE HOMO

(NIETZSCHES SJÄLVBIOGRAFI)


BEMYNDIGAD ÖVERSÄTTNING

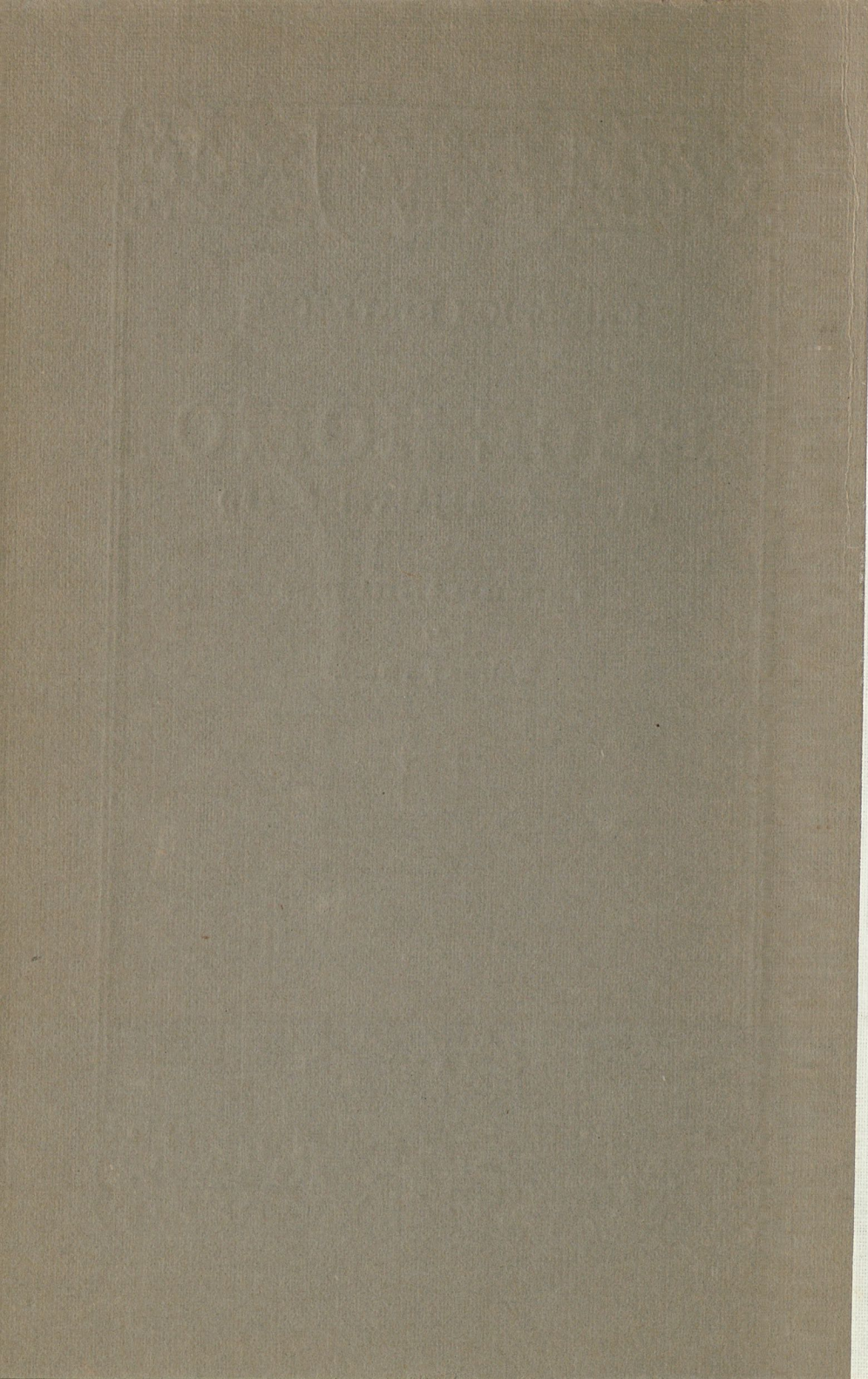
AV

ERNEST THIEL

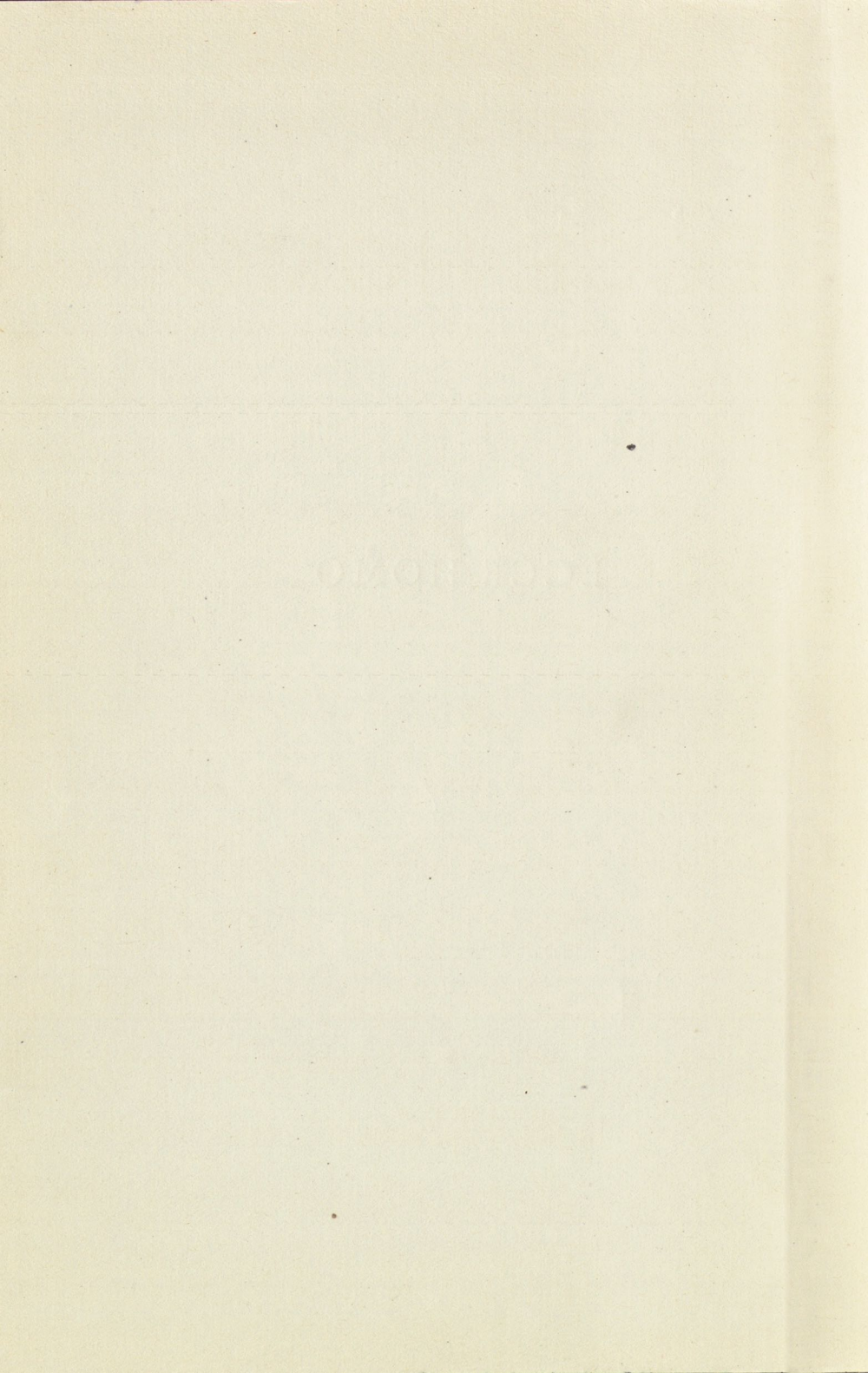


STOCKHOLM
BJÖRCK & BÖRJESSON





ECCE HOMO



ECCE HOMO

AV

FRIEDRICH NIETZSCHE

BEMYNDIGAD ÖVERSÄTTNING

AV

ERNEST THIEL



STOCKHOLM
BJÖRCK & BÖRJESSON

STOCKHOLM 1923

A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

STOCKHOLM 1923
A.-B. FAHLCRANTZ' BOKTRYCKERI

INLEDNING.

Året 1888 är Nietzsches sista verksamhetsår. Sedan detsamma redan avsatt rika frukter i "Fallet Wagner", "Avgudaskymning", "Antikrist" och Dionysosdityramberna, fattar han i Turin det beslutet att inför samtid och eftervärld redogöra för sin gärning. Så tillkom Nietzsches mest personliga arbete, "Ecce homo", påbörjat den 15 oktober 1888 och avslutat efter knappa tre veckor, den 4 november samma år. Med sin dåtida förläggare, Naumann i Leipzig, träffade Nietzsche avtal om skriftens utgivande, men knappt var dess tryckning påbörjad så tillstötte, den 3 januari 1889, den katastrof, som för alltid bröt hans skaparkraft och bredde nattens töcken över denna stolta och rika ande, som flugit högst och lodat djupast. Dionysos, vilken även var mörkrets gud, tog sin mest älskade lärjunge till sig.

Den isande tystnad, varmed Nietzsches landsmän under årtal mottagit varje nytt verk av hans hand, hade drivit honom allt längre upp i de ensliga viddernas värld, där den tärande ensamheten underbläste spänningen i hans sinnes-tillstånd ända till bristningsgränsen.

Det är mot bakgrunden av dessa tillspetsade förhållanden som Nietzsches obehärskade utfall mot Tyskland och tyskt väsen böra skärskådas: hans förkastelsesdomar äro i lika mån utslag av personliga besvikelser och lidna oförrätter som de rikta sig mot bristerna i det dåtida kejsrerliga tyska rikets andliga odling och kulturella institutioner. Mot ett ensamt, utarmat och värlöst folk skulle intet hårt ord hava kommit över Nietzsches läppar; snarare då helt andra tonfall. Och han bekänner själv, att han endast angriper segerrika företeelser.

Tragiken i den ensamme mannens öde belyses bland annat av den omständigheten, att han under sin livstid fick upp-

leva att tigas ihjäl, men sedan han i verkligheten gått hädan utgavos hans arbeten i hundratusentals exemplar. Ensamt hans Zarathustra har utkommit i tre hundra tusen exemplar.

De personer som efter sammanbrottet närmast togo hand om Nietzsches andliga kvarlåtenskap, Overbeck och Köselitz, beslöto att avbryta Ecce homos tryckning och att avvakta en lämpligare tidpunkt för dess offentliggörande. Anledningen till denna åtgärd torde delvis böra sökas i de överdrivna och forcerade uttryck, vilka här och var vidlåda skriften i fråga, och vilka nogsamnt bära vittnesbörd om det snart förestående slutet. År 1908 utgavs omsider en första begränsad upplaga av Ecce homo hos Inselförlaget, vilken emellertid omedelbart slutsåldes, varefter skriften utkom år 1911 hos Kröner i Leipzig och sedan i flera upplagor.

Hos sin syster fru Elisabeth Förster-Nietzsche, änka och barnlös, framlevde Nietzsche sedan sina återstående dagar. Stilla och fridfullt, en skugga av sitt forna jag. Med kärleksfulla omsorger, outtröttlig i sitt kall av sjuksköterska, vårdade hon brodern intill dennes död år 1900. Hon var i själva verket hans lärjunge, och därtill hans enda lärjunge. Under otroliga uppoffringar och med aldrig sviktande hänförelse grundlade och utbyggde hon Nietzsche-Arkivet i Weimar; och i sina verk om broderns liv och lära har hon rest en oförgänglig minnesvård över hans gärning.

Med sin höga andliga och sedliga resning, med sin många vetenskapsgrenar omspännande lärdom, med sin psykologiska skärpa och med sin omutliga, orädda och sanningskära läggning är Nietzsche den borne förkunnaren och uppfostraren för kommande släkten, samt ett första rungande maningsrop till individens självbesinning i massornas århundrade. Det hör till Nietzsches privilegier att icke kunna bli populär. Han har aldrig talat till hopen. Han ägde i hög grad aristokratens förakt för massan, för majoriteten, för allmänna meningen. Änskönt hans skrifter numera allmänt läsas, lär han svårigen någonsin kunna bli allmän egendom. Men för de ensamma i anden, för dem som vänt sin håg från vardagens ytliga ävlan, skall han allt framgent lysa som ledstjärna i tidernas mörker.

E. T.

ECCE HOMO

HUR MAN BLIR – DET MAN ÄR

FÖRETAL.

Då det kan förutses, att jag inom kort måste träda inför mänskligheten med det tyngsta krav, som någonsin ställts till densamma, synes det mig oeftergivligt att säga, *vem jag är*. I grund och botten torde man veta det: ty jag har icke lämnat mig "obetygad". Men missförhållandet mellan storheten i min uppgift och *litenheten* hos mina samtida har kommit till uttryck i den omständigheten, att man varken hört eller ens sett mig. Jag fortlever på min egen kredit, det är måhända endast en fördom att jag lever? . . . Jag behöver blott tala med någon bland de "bildade", vilka om sommaren komma till Över-engadin, för att förvissa mig om att jag *icke* lever. . . Under sådana förhållanden gives det en plikt, mot vilken i grunden min vana, ännu mer stoltheten hos mina instinkter uppreser sig, nämligen att säga: *Hören mig! ty jag är den och den. Förväxlen mig framför allt icke!*

2.

Jag är till exempel alldeles icke något spöke eller något moralvidunder, — jag är till och med en motsatsnatur till det slags människa, vilket man hittills ärat såsom dygdigt. Oss emellan förefaller det mig, som om just detta hörde till min stolthet. Jag är en lärjunge till filosofen Dionysos, jag skulle hellre vilja vara en satyr än ett helgon. Men må man blott läsa denna skrift. Måhända lyckades det mig, måhända hade denna skrift alls ingen annan mening än att på ett glättigt och människovänligt sätt bringa denna

motsats till uttryck. Det sista *jag* skulle kunna utlova, vore att "förbättra" mänskligheten. Av mig bliva inga nya avgudar uppresta; de gamla må röna vad det vill säga att stå på lerböter. Att *kullkasta* avgudar — mitt ord för ideal — det torde snarare höra till mitt hantverk. Man har i samma mån berövat realiteten dess värde, dess mening, dess sannfärdighet, som man *uppdiktade* en ideell värld . . . Den "verkliga världen" och den "skenbara världen" — på svenska: den *uppdiktade* världen och realiteten . . . *Lögnen* om idealet var hittills förbannelsen hängande över realiteten, mänskligheten själv har genom densamma blivit förljugen och falsk ända in i sina understa instinkter, ända till att tillbedja de värden, vilka äro *motsatta* dem, som framför allt skulle hava betryggat dess förkovran, dess framtid, dess höga rätt till framtid.

3.

Vem som vet att andas luften i mina skrifter, vet också, att det är en höjdernas luft, en *stark* luft. Man måste vara skapad för densamma, annars torde faran icke vara ringa att förkyla sig däri. Isen är nära, ensamheten är ohygglig — men hur stilla ligga ej alla tingen i ljuset! hur fritt andas man ej! hur mycket känner man ej *under sig!* — Filosofi, sådan jag hittills förstått och levat den, är det frivilliga livet i högfjäll och is — uppsökandet av allt främmande och sällsamt i tillvaron, av allt sådant, som hittills varit bannlyst av moralen. Ur en lång erfarenhet, vilken en dylik vandring *i det förbjudna* medförde, lärde jag att skärskåda de orsaker, på grund av vilka det hittills har moraliserats och idealiserats, rätt så annorlunda än det kan synas önskvärt: filosofernas *förborgade* historia, psykologien i deras stora namn trädde för mig fram i ljuset. — Hur mycken sanning *tål*, hur mycken sanning *vågar* en ande? det blev städe allt mer för mig den egentliga värdemätaren. Villfarelse

(— tron på idealet —) är icke blindhet, villfarelse är *feghet* . . . Varje förvärv, varje steg framåt i vetande *följer* ur modet, ur hårdheten mot sig själv, ur renligheten mot sig själv . . . Jag vederlägger icke idealen, jag drar endast handskarna på mig inför dem . . . Nitimur in *vetitum*: i detta tecken segrar en gång min filosofi, ty hittills förbjöd man av grundsats städse endast sanningen. —

4.

Bland mina skrifter intager min *Zarathustra* en plats för sig. Jag har med densamma givit mänskligheten den största gåva, som den hittills fått mottaga. Denna bok, med en stämma ut över årtusenden, är icke blott den högsta bok som finnes, den egentliga högluftboken — hela faktumet människa ligger i oerhörd fjärran *under* densamma —, det är även den *djupaste*, den ut ur sanningens innersta rikedom alstrade, en outtömlig brunn, i vilken intet ämbare nedstiger utan att komma upp fullt av guld och godhet. Här talar ingen "profet", ingen av dessa förskräckliga blandvarelser av sjukdom och vilja till makt, dem man kallar religionsstiftare. Man måste framför allt riktigt *förnimma* den ton, som ljuder ur denna mun, denna halkyoniska ton, för att icke begå en ömkansvärd orätt mot meningen i dess visdom. "Det är de tystaste orden som vålla stormen, tankar, som komma på duvofötter, styra världen. —"

Fikonen falla från träden, de äro goda och söta; och i det de falla sönderslites deras röda skal.

En nordanvind är jag för mogna fikon.

Sålunda, likt fikon, tillfalla eder, mina vänner, dessa läror: njuten nu deras saft och deras söta kött!

Höst är det runt om och ren himmel och eftermiddag — Här talar ingen fanatiker, här "predikas" icke, här kräves ingen *tro*: ur ett oändligt ljusflöde och lyckodjup faller droppe

efter droppe, ord efter ord, — en känslig senfärdighet är tempot hos dessa tal. Dylikt når endast fram till de mest utkorade; det är en förmånsrätt utan like att här vara åhörare; det står icke fritt för någon att hava öron för Zarathustra... Är Zarathustra med allt detta icke en *förförare*?... Men vad säger han männe själv, då han för första gången åter vänder tillbaka i sin ensamhet? Raka motsatsen till det som varje "vis", "helgon", "världsförlossare" och annan dekadent skulle säga i ett dylikt fall... Han talar icke endast annorlunda, han *är* även annorlunda...

— Allena går jag nu, mina lärjungar! Även I gån bort och allena! Så vill jag det.

Gån bort från mig och värjen eder mot Zarathustra! Och ännu bättre: blygens över honom! Kanske bedrog han eder. Kunskapens människa måste icke endast kunna älska sina fiender, hon måste även kunna hata sina vänner. Illa lönar man en lärare, därest man städse endast förblir lärjunge. Och varför viljen I icke tumma på min krona? I världen mig: men hur vore det, om eder vörndnad en dag råkade falla omkull? Akten eder, att icke en bildstod slår ihjäl eder!

I sägen att I tron på Zarathustra? men vad betyder Zarathustra! I ären mina troende, men vad betyda alla troende!

I hadn ännu icke sökt eder: då funnen I mig.

Så göra alla troende; därför är det så föga bevänt med all tro.

Nu bjuder jag eder att förlora mig och finna eder; och först, *sedan i alle förnekat mig*, vill jag återvända till eder...

Friedrich Nietzsche.

På denna fullkomliga dag, då allting mognar och icke allenast druvan blir brun, råkade en solblick falla på mitt liv: jag såg tillbaka, jag såg utåt, jag såg aldrig på en gång så många och så goda ting. Icke förgäves begrov jag i dag mitt fyrtiofjärde år, jag *fick* begrava det, — vad som var liv däri är räddat, är odödligt. Den första boken till *Omvärderingen av alla värden, Zarathustras sånger, Avgudaskymningen*, mitt försök att filosofera med hammaren — alltsammans gåvor av detta år, till och med av dess sista fjärdedel! *Vi skulle jag icke vara tacksam mot hela mitt liv?* Och så berättar jag mitt liv för mig.

VARFÖR JAG ÄR SÅ VIS

Lykkan i min tillvaro, måhända den enda i sitt slag, ligger i dess öde: jag är, för att uttrycka det i gåtform, såsom min fader redan död, såsom min moder lever jag ännu och åldras. Denna dubbla härkomst, liksom från den översta och den understa pinnen på livets steg, dekadent och *begynnelse* tillika — detta, om något, förklarar den neutralitet, den frihet från partitagande i förhållande till livets allmänproblem, som måhända kännetecknar mig. Jag har för uppgångens och nedgångens tecken ett finare väderkorn än mågonsin en människa haft, jag är härutinnan läraren framför andra, — jag känner bådadera, jag är bådadera. — Min fiader dog vid trettiosex års ålder: han var ömtålig, älskvärd och sjuklig, såsom en varelse kallad att endast sväva förbi, snarare ett vänligt minne av livet än livet självt. Vid samma ålder, då hans liv dalade, dalade även mitt liv: i mitt trettio-sjätte levnadsår nådde jag den lägsta punkten i min vitalitet, — jag levde ännu, dock utan att kunna se tre steg framför mig. Vid detta tillfälle — det var 1879 — lade jag ned min professur i Basel, levde över sommaren som en skugga i St. Moritz och den följande vintern, den solfattigaste i mitt liv, såsom skugga i Naumburg. Detta var mitt minimum: under den tiden kom "Vandraren och hans skugga" till. Förvisso, jag förstod mig då på skuggor . . . Påföljande vinter, min första vinter i Genua, föddes "Morgonrodnaden" förmedelst det försötmande och förändligande, som nästan böttingas av blodets och musklernas ytterliga armod. Den fullkomliga glans och glättighet, ja, den andliga yppighet, som det nämnda verket återspeglar, passar hos mig gott

samman icke endast med den djupaste fysiologiska svaghet, utan jämväl med de svåraste plågor. Mitt under de kval, dem en oavbruten tredagars hjärnsmärta jämte besvärliga slemavsöndringar åstadkommo, — förfogade jag över en enastående dialektikerklarhet och utforskade mycket kallblodigt sådana ting, till vilka jag i sundare tillstånd icke är nog klättrare, icke nog raffinerad, icke nog *kall*. Mina läsare veta måhända, i vad mån jag betraktar dialektiken såsom dekadenssymtom, exempelvis i det mest berömda fallet: fallet Sokrates. — Alla sjukliga rubbningar hos intellektet, även den halvbedövning, som febern medför, hava tills dato förblivit fullständigt främmande ting för mig, rörande vilkas natur och täta förekomst jag först på vetenskaplig väg måste förskaffa mig upplysning. Mitt blod flyter långsamt. Ingen har någonsin kunnat iakttaga feber hos mig. En läkare, som länge behandlade mig som nervsjuk, sade slutligen: "Nej! det beror icke på edra nerver, det är bara jag själv som är nervös." Ingen lokal urartning har kunnat påvisas; intet organiskt betingat maglidande, om ock städse den djupaste svaghet hos det gastriska systemet, såsom följd av den allmänna utmattningen. Även ögonlidandet, stundom betänkligt närmande sig fullständig blindhet, endast följd, icke orsak: så att med varje stegrad livskraft även synkraften åter tilltagit. — En lång, alltför lång årsräcka betyder tillfrisknande för mig, — den betyder även tyvärr samtidigt återfall, förfall, periodik hos ett slags dekadens. Behöver jag efter allt detta säga, att jag är *erfaren* i frågor om dekadensen? Jag har stavat den framlänges och baklänges. Jämväl denna filigrankonst i gripa och begripa över huvud, dessa fingrar för nyanser, denna psykologi som "ser omkring hörnet", och vad annars som utmärker mig, mognade först vid den tiden, och är den egentliga gåvan av en period, i vilken allt hos mig vart förfinat, själva iakttagelsen liksom ock iakttagelsens alla organ. Att utifrån sjukoptiken skåda mot *sundare* be-

grepp och värden, och att åter å andra sidan ut ur det *rika* livets fullhet och självsäkerhet se ned i dekadensinstinkternas hemliga arbete — det var min längsta övning, min egentliga erfarenhet, om någonstades blev jag mästare på detta område. Jag har nu i min hand, jag har handlaget till att *flytta om perspektiven*: första skäl, varför måhända för mig allena en "omvärdering av alla värden" över huvud är möjlig. —

2.

Frånsett nämligen att jag är dekadent, är jag jämväl dess motsats. Mitt bevis härför är bland annat, att jag städe valde de *rätta* medlen mot de svåra tillstånden: medan den verklige dekadenten alltid väljer för honom skadliga medel. Såsom summa summarum var jag sund, såsom vrå, såsom särskildhet var jag dekadent. Den energiska viljan till fullständig isolering och frigörelse ur invanda förhållanden, tvånget mot mig själv att icke längre låta någon behandla mig, plåstra med mig, *ordinera* åt mig — detta förråder min obetingade instinkt-visshet rörande *vad* som då framför allt erfordrades. Jag tog själv hand om mig, jag gjorde mig själv åter frisk: villkoret härför — varje fysiolog torde instämma häri — är, *att man i grunden är sund*. En typiskt sjuklig varelse kan icke bliva frisk, än mindre göra sig frisk; för en typiskt sund varelse kan däremot sjukdomen alstra en energisk *stimulus* till liv, till merliv. Sådan förefaller mig i själva verket *nu* denna långa sjukdomstid: jag upptäckte livet liksom på nytt, mig själv inberäknad, jag smakade alla goda och även smärre ting, såsom ingen annan så lätt skulle kunna smaka dem, — jag gjorde av min vilja till hälsa, till *liv*, min filosofi . . . ty märk väl, det var under åren av min lägsta vitalitet som jag *upphörde* att vara pessimist: instinkten för självvåterhämtning *förbjöd* mig en filosofi av modfälldhet och armod . . . Och varpå igenkänner man säkrast ett *välartat väsen*? Att den välartade verkar välgörande på våra sinnen: att han är

timrad av ett virke, som på samma gång är hårt, vekt och välluktande. Han har endast smak för det som är tjänligt för honom; hans hugnad, hans lust slutar där, varesst måttet för det rådliga överskrides. Han utfunderar läkemedel mot skador, han utnyttjar ledsamma händelser till sin fördel; vad som ej dödar honom, gör honom starkare. Han samlar instinktivt ur allt som han ser, hör, upplever, *sin* summa: han är en utväljande princip, han ratar åtskilligt. Han är städse i *sitt* sällskap, vare sig han umgås med böcker, människor eller landskap: han hedrar i det han *väljer*, i det han *medgiver*, i det han *förtro*r. Han återverkar långsamt på alla slags retelser, med denna senfärdighet, som en lång försiktighet och en velad stolthet inympat hos honom, — han prövar den retelse som närmar sig, han är fjärran ifrån att gå den till mötes. Han tror varken på "olycka" eller "skuld:" han klarar sig själv och andra, han vet att *glömma*, — han är tillräckligt stark för att allt *måste* lända honom till det bästa. — Välan, jag är *motsatsen* till en dekadent: ty det är *mig* jag nyss beskrivit.

3.

Denna *dubbla* räcka av erfarenheter, denna tillgänglighet till skenbarligen åtskilda världar upprepar sig i varje händelse hos min natur, ... jag är en dubbelgångare; jag har även det "andra" synsinnets förutom det första. Och måhända därutöver ännu det tredje ... Redan på grund av min härkomst är jag skickad att blicka bortom alla enbart lokalt, enbart nationellt betingade perspektiv, det kostar mig ingen möda att vara en "god europé". Å andra sidan är jag måhända mera tysk än vartill nuvarande tyskar, blotta rikstyskar, skulle kunna vara i stånd, — jag, den siste *antipolitiske* tysken. Och likväl voro mina förfäder polska ädlingar: jag har från det hållet mycken rasinstinkt i kroppen, ho vet? när allt kommer omkring, ävenledes mitt liberum veto. När jag

betänker hur ofta jag ute tilltalas såsom polack, även av polacker, samt hur sällan man tager mig för tysk, så kunde det synas, att jag endast hör till de *spräckliga* tyskarna. Men min moder, Franziska Oehler, är säkerligen någonting mycket tyskt; desslikes min farmor, Erdmuthe Krause. Den senare tillbringade hela sin ungdom i det goda gamla Weimar, icke utan beröring med den Goetheska kretsen. Hennes broder teologie professorn Krause i Königsberg, kallades efter Herders död till Weimar såsom generalsuperintendent. Det är icke uteslutet, att hennes moder, min farmors mor, under namnet "Muthgen" förekommer i den unge Goethes dagbok. Hon ingick sitt andra äktenskap med superintendenten Nietzsche i Eilenburg; hon hade sin nedkomst den dag i det stora krigsåret 1813, då Napoleon med sin generalstab intogade i Eilenburg, den 10 oktober. Hon var såsom sachsiska en stor beundrarinna av Napoleon; det skulle kunna hända att även jag är det ännu. Min fader, född 1813, dog 1849. Han tillbringade, innan han tillträdde pastoratet i kommunen Röcken i närheten av Lützen, några år på slottet Altenburg och undervisade därstädes de fyra prinsessorna. Hans elever voro drottningen av Hannover, storfurstinnan Constantin, storfurstinnan av Oldenburg och prinsessan Therese av Sachsen-Altenburg. Han var fylld av djup pietet mot den preussiske konungen Fredrik Wilhelm den IV, av vilken han även erhöll sitt pastorat: 1848 års händelser bedrövade honom över all beskrivning. Jag själv, född på den nämnda konungens födelsedag, undfick billigtvis Hohenzollernnamnen *Friedrich Wilhelm*. En förtjänst hade i alla fall valet av denna dag: min födelsedag var under hela min barndom en festdag. — Jag betraktar det som en stor företrädesrätt att hava haft en sådan fader: det förefaller mig ävenså, att därmed förklaras allt som jag annars äger av företrädesrättigheter, — livet, mitt stora ja till livet *icke*^{er} inberäknat. Först och främst att det icke tarvas någon avsikt hos mig, utan ett enbart avvaktande, för att ofrivilligt

träda in i en värld av höga och ömtåliga ting: jag är hemma därstädes, först där blir min innersta lidelse frigjord. Att jag betalade denna företrädesrätt nästan med livet, det är visst ingen obillig handel. — För att förstå än så litet av min Zarathustra måste man kanske äga samma förutsättningar som jag, — med ena foten *på andra sidan* om livet . . .

4.

Jag har aldrig förstått mig på den konsten att stämma någon gynnsamt mot mig — även för detta har jag att tacka min oförliknelige fader —, och icke ens när det syntes synnerligen förmånligt för mig. Jag är till och med, hur okristligt detta än må förefalla, icke ens fördelaktigt stämd mot mig själv. Även om man vänder ut och in på mitt liv, torde man därvid ytterst sällan, i själva verket endast en enda gång, upptäcka spår till att någon hyst önd vilja mot mig, — men kanske allt för många spår av *god* vilja. Min erfarenhet jämväl med sådana varelser, med vilka envar råkat göra ledsamma erfarenheter, talar utan undantag till deras förmån; jag tämjer varje björn, jag gör varje gycklare sedesam. Under de sju år, då jag i den översta klassen av Basels pedagogium undervisade i grekiska, har jag icke fått någon anledning att ådöma ett straff; de lataste voro flitiga hos mig. Jag är alltid vuxen tillfälligheterna; jag måste vara oförberedd för att vara herre över mig själv. Instrumentet, vilket det än vara månde, och vore det även så förstämt som endast instrumentet "människa" kan vara — jag skulle väl vara sjuk, om jag icke lyckades avvinna det samma någonting njutbart. Och huru ofta har jag icke hört av "instrumenten" själva, att de aldrig hört sig själva så . . . Skönast måhända av den unge förtidigt bortgångne Heinrich von Stein, vilken en gång, efter omständligt inhämtat tillstånd, vistades tre dagar i Sils-Maria, upplysande envar, att

han *icke* kommit för Engadins skull. Denna utomordentliga människa, vilken med den preussiske junkerns hela otyglade enfald vadat in i det Wagnerska träsket (— och till på köpet även i det Dühringska!) var under dessa tre dagar liksom förvandlad genom en frihetens stormvind, likt någon, som plötsligt lyftes till *sin* höjd och får vingar. Jag sade honom alltid att det berodde på den goda luften här uppe, att sådant händer med vem som helst, man vore icke förgäves 6,000 fot över Bayreuth, — men han ville icke tro mig . . . Om icke förty mången liten och stor missgärning förövats mot mig, så var icke "viljan", än mindre den onda viljan orsak härtill: snarare skulle jag då — såsom här ovan antytts — hava att beklaga mig över den goda viljan, vilken åstadkommit ej så liten förargelse i mitt liv. Mina erfarenheter berättiga mig till misstroende i allmänhet rörande de så kallade "osjälviska" drifterna, all denna till råd och dåd redobogna "kärlek till nästan". Jag bedömer densamma i sig såsom svaghet, såsom enstaka fall av oförmåga till motstånd mot retelser, — *medlidandet* betecknas endast hos dekadenterna såsom dygd. Jag förebrår de medlidsamma, att de lätteligen mista blygseln, vördnaden, finskänsligheten inför distanser, att medlidande i en handvändning luktar pöbel och på ett hår liknar dåliga manér, — att medlidsamma händer stundom kunna på ett rent av fördärvligt sätt gripa in i ett stort öde, i en smärtsam isolering, i en *företrädesrätt* till svåra skulder. Att övervinna medlidandet räknar jag till de *förnäma* dygderna: jag har såsom "Zarathustras frestelse" diktat en händelse, där ett stort nödrop tränger till honom, där medlidandet såsom en sista synd vill överfalla honom, vill locka honom från *sig själv*. Att här förbliva herre, att här upprätthålla *höjden* i sin uppgift, obefläckad av de vida lägre och kortsynta eggelser, som verka i de så kallade osjälviska handlingarna, detta är provet, måhända det sista provet, som en Zarathustra har att avlägga — hans verkliga *bevis* på kraft.

5.

Jämväl i en annan punkt är jag endast min fader än en gång och liksom hans fortlevnad efter en allt för tidig död. Lik någon som aldrig levat bland sina likar och för vilken begreppet "vedergällning" är lika otillgängligt som exempelvis begreppet "lika rättigheter", förbjuder jag mig i sådana fall, där en liten eller *mycket stor* dårskap blivit mot mig begången, varje motåtgärd, varje skyddsåtgärd, — även billigtvis varje försvar, varje "rättfärdigande". Mitt sätt att vedergälla består däri, att så fort som möjligt skicka en klockhet efter dumheten: på så sätt hinner man möjligen ifatt den. För att tala i liknelse: jag skickar en ask med sötsaker för att bliva kvitt en *sur* sak . . . Tillfogar man mig något ont, så "vedergäller" jag det, därpå kan man lita: jag finner snart nog en anledning att uttrycka min tacksamhet till "missdådaren" (stundom även för missgärningen) — eller att *bedja* honom om något, vilket kan förbinda till mer än att giva något . . . Jag tycker även, att det grövsta ord, det grövsta brev är mera välartat och anständigt än att tiga. Sådana som tiga sakna nästan alltid hjärtats finhet och hövlighet; tiga är ett svepskäl, svälja ner åstadkommer ovillkorligen dålig karaktär, — det fördärvar magen. Alla tigare äro dyspeptiska. — Som man ser, önskar jag att grovheten icke måtte underskattas, den är motsägelsens mest *humana* form, och mitt uti det moderna förvekligandet, en av våra främsta dygder. — Är man rik nog därtill, så är det till och med en lycka att hava orätt. En Gud, uppträdande på jorden, borde ej få *göra* annat än orätt, — icke taga straffet, utan *skulden* på sig vore först gudomligt. —

6.

Friheten från ressentiment, upplysningen över ressentimentet — ho vet, hur mycket jag till äventyrs även härvidlag står

i tacksamhetsskuld till min långa sjukdom! Problemet är just icke enkelt: man måste hava upplevat det ut ur kraften och ut ur svagheten. Skall över huvud något göras gällande emot sjukdomstillstånd eller svaghetstillstånd, så är det, att människans egentliga läkeinstinkt, vilket är hennes *värn- och vapeninstinkt*, därunder blir mör. Man mäktar ej lösgöra sig från något, man mäktar ej klara något, man mäktar ej stöta något ifrån sig, — allting sårar. Människa och ting komma påträngande nära, upplevelserna träffa för djupt, minnet är ett svidande sår. Sjukdomstillståndet självt är ett slags ressentiment. — Häremot står den sjuke blott ett enda stort läkemedel till buds, — jag kallar det den *ryska fatalismen*, denna fatalism utan revolt, varmed en rysk soldat, vilken under fälttåget ej orkar mer, till slut lägger sig i snön. Icke längre mottaga, taga till sig, taga *in* i sig något, — över huvud icke längre reagera . . . Det stora förnuftet hos denna fatalism, vilken ej alltid endast är modet att dö, utan ofta livsuppehållande i de mest livsfarliga tillstånd, är att nedsätta och hämma ämnesomsättningen, ett slags vilja till vintersömn. Ännu ett steg i denna logik, och man har fakiren, vilken vecktals sover i en grav . . . Emedan man skulle förbruka sig allt för hastigt, *om* man över huvud reagerade, så reagerar man alls icke mer: detta är logiken. Och med ingenting förbrinner man hastigare än med ressentiment-affekter. Förargelsen, den sjukliga ömtåligheten, vanmakten till hämnd, lusten, törsten efter hämnd, giftblandning i varje hänseende — detta är för utmattade varelser förvisso det menligaste sätt att reagera: det medför en hastig förbrukning av nervkraft, en sjuklig stegring av skadliga uttömningar, till exempel gallans i magen. Ressentimentet är för den sjuke det förbjudna *i sig* — *hans* onda: tyvärr också hans naturligaste förkärlek. — Detta insåg den djupe fysiologen Buddha. Hans "religion", vilken man hellre borde beteckna som en *hygien*, för att icke förblanda den med så

ömkansvärda ting som kristendomen, gjorde sin verkan beroende av segern över ressentimentet: att befria själen *därifrån* — första steget till tillfrisknande. "Icke genom fiendskap får fiendskap en ände, genom vänskap får fiendskap en ände:" detta står i början av Buddhas lära — så talar *icke* moralen, så talar fysiologien. — Ressentimentet, alstrat ur svagheten, skadligast för den svage själ, — i det andra fallet, där en rik natur förutsättes, en *överflöd*ig känsla, en känsla, över vilken det nästan är ett bevis på rikedom att förbli herre. Den som känner det allvar, varmed min filosofi upptagit kampen mot hämnd — och efterkänslorna ända in i läran om den "fria viljan" — kampen mot kristendomen är blott ett enstaka fall däri — torde förstå, varför jag just på denna punkt önskar belysa min personliga ställning, min *instinktsäkerhet* i praktiken. Under dekadentider förbjöd jag mig desamma såsom skadliga; så snart livet åter blivit rikt och stolt nog därtill, förbjöd jag mig desamma såsom *under* mig. Den nyss berörda "ryska fatalismen" yttrade sig på så sätt hos mig, att jag i årtal segt fasthöll vid nästan outhärdliga lägen, orter, bostäder, sällskap, sedan desamma en gång tillfälligtvis voro givna, — det var bättre än att ändra dem, än att *förnimma* dem såsom föränderliga, — än att uppresa sig mot dem . . . Att störa mig i denna fatalism, att med våld väcka mig, upptog jag då ytterligt illa: — i själva verket var det även varje gång ytterligt farligt. — Att taga sig själv som ett fatum, att icke vilja sig annorlunda — det är i sådana tillstånd själva det *stora förnuftet*.

7.

Kriget, det är en annan sak. Jag är till min läggning krigisk. Angripa hör till mina instinkter. Att *kunna* vara fiende, att vara fiende — detta förutsätter kanske en stark

natur, i alla fall är det en förutsättning hos varje stark natur. Den behöver motstånd, följaktligen *söker* den motstånd: dess *aggressiva* patos hör lika så nödvändigt till styrkan, som hämndkänsla och längsinthet till svagheten. Kvinnan till exempel är hämndgirig: detta betingas av hennes svaghet, liksom ock hennes känslighet för främmande nöd. — Den angripandes styrka äger i den motpart, som han behöver, ett slags *mått*; varje stegring förräder sig i uppsökandet av en väldigare motståndare — eller av ett svårare problem: ty en krigiskt anlagd filosof utmanar även problem till tvekamp. Uppgiften är *icke* att i allmänhet övervinna motstånd, utan att övervinna sådana som kräva hela ens kraft, smidighet och vapenmästerskap, — att övervinna *lika* motståndare . . . Likhet inför fienden — första villkoret för en *rättskaffens* duell. Där man föraktar, *kan* man icke föra krig; där man befäller, där man ser något *under* sig, *skall* man icke föra krig. — Min krigspraktik kan sammanfattas i fyra satser. För det första: jag angriper endast saker som äro segerrika, jag väntar ibland tills de bliva segerrika. För det andra: jag angriper endast saker där inga bundsförvanter stå att finna, där jag står ensam, — där jag ensam komprometterar mig . . . Jag har aldrig offentligt tagit ett steg utan att kompromettera mig: det är *mitt* kriterium på ett riktigt handlingssätt. För det tredje: jag angriper aldrig personer, — jag betjänar mig av personer endast som av ett starkt förstoringsglas, varmed man kan förtydliga något allmänt, men smygande och föga påtagligt nödtillstånd. På så sätt angrep jag David Strauss, eller snarare *framgången* hos den tyska "bildningen" av en ålderdomssvag bok, — varvid jag ertappade denna bildning på bar gärning . . . På så sätt angrep jag Wagner, eller snarare falskheten, instinkthalvheten hos vår "kultur", vilken förblandar de raffinerade med de rika, de sena med de stora. För det fjärde: jag angriper endast sådana ting, där varje personlig differens är utesluten,

där varje bakgrund av sorgliga erfarenheter saknas. Tvärtom, att angripa är för mig ett bevis på välvilja, i vissa fall på tacksamhet. Jag hedrar, jag utmärker, när jag förbinder mitt namn med en sak eller person: om för eller mot — det kvittar mig lika. Om jag för krig mot kristendomen, så tillkommer mig sådant, emedan jag från det hållet aldrig upplevat några fataliteter eller hinder, — de allvarligaste kristna hava städse velat mig väl. Jag själv, en obeveklig motståndare till kristendomen, är fjärran ifrån att bära agg till den enskilde för vad som är årtusendens skickelse. —

8.

Vågar jag ännu antyda ett sista drag hos min natur, vilket i umgänget med människor icke bereder mig ringa svårighet? Jag besitter en renlighetsinstinkt av en faktiskt oroande känslighet, så att jag fysiologiskt varsebliver — *luktar* — närheten eller rättare det innersta, "inälvorna", hos varje själ . . . Jag äger i denna känslighet psykologiska känselspröt, förmedelst vilka jag vidrör och får i min hand varje hemlighet: den myckna *förborgade* smutsen på bottnen av mången natur, måhända härrörande från dåligt blod, men skyld genom uppfostran, blir för mig uppenbar nästan vid första beröring. Har jag iakttagit rätt, så märka även å sin sida dylika för min renlighet motbjudande naturer den försiktighet min vämjelse alstrar: de bliva dymedelst icke mera välluktande . . . Såsom jag städse haft för vana — en ytterlig renhet mot mig själv är min vitala förutsättning, jag förgås under orena betingelser, — simmar och badar och plaskar jag så gott som ständigt i vatten, i något slags fullkomligt genomskinligt och glänsande element. Detta bereder mig vid umgänget med människor intet ringa tålamsprov; min humanitet består *icke* uti att känna med människan, sådan hon är, utan att *stå ut* med att känna henne . . . Min humanitet är en beständig självövertinnelse. — Men jag har behov av *ensam-*

het, vill säga tillfrisknande, återvändande till mig, andedräkten av en fri lätt lekande luft . . . Hela min Zarathustra är en dityramb på ensamheten, eller, så vida man förstätt mig, på renheten . . . Lyckligtvis icke på den *rena dårskapen* . . . — Den som har ögon för färger torde anse honom vara en diamant. — *Vämjelsen* inför människan, inför "slöddret" var städse min största fara . . . Vill man höra de ord, med vilka Zarathustra talar om *befrielsen* från vämjelsen? "Men vad har skett med mig? Hur frigjorde jag mig från vämjelsen? Vem föryngrade mitt öga? Hur flög jag upp till den höjd, där intet slödder längre sitter vid brunnen?"

Skapade min vämjelse själv vingar åt mig och källor anande krafter? Sannerligen, till det högsta måste jag flyga för att återfinna lustens källa! —

O, jag fann den, mina bröder! Här i det högsta ser jag vålla lustens brunn! Och det gives ett liv, där intet slödder dricker med!

Du flödar nästan allt för häftigt för mig, du lustens källa! Och ofta tömmer du åter bågaren, därigenom att du vill fylla den. Och ännu måste jag lära att mera blygsamt nalkas dig: alltför häftigt strömmar ännu mitt hjärta dig till mötes:

— Mitt hjärta, på vilket min sommar bränner, den korta, heta, tungsinta, översälla: Hur trår ej mitt sommarhjärta efter din kyla!

Förbi min vårs tvehågsna bedrövelse! Förbi, min onskas snöflingor i juni! Sommar blev jag helt och sommarmiddag. —

— En sommar i det högsta med kalla källor och salig stillhet: O, kommen, mina vänner, att stillheten må bliva ännu saligare!

Ty detta är *vår* höjd och vårt hem: Alltför högt och brant för alla orena och deras törst bo vi här.

Kasten blott edra rena blickar i källan av min lust, I

vänner! Hur skulle den kunna grumlas härav? Den skall le eder till mötes med *sin* renhet.

På trädet framtid bygga vi vårt bo; örnar skola i sina näbbar bringa föda till oss ensamma!

Sannerligen, ingen föda, där orena finge äta med! Eld skulle de tro sig äta och förbränna sina munnar.


Sannerligen, ingen hemort hålla vi här beredd för de orenliga! Vår lycka skulle verka som isgrottor för deras kroppar och deras andar!

Och som starka vindar vilja vi leva över dem, örnarnas grannar, snöns grannar, solens grannar: sålunda leva starka vindar.

Och likt en vind skall jag en gång blåsa in ibland dem och med min ande taga bort andedräkten för deras ande: så vill min framtid det.

Sannerligen, en stark vind är Zarathustra för alla lågländer: och sådant råd ger han sina fiender och allt, som spottar och spy: Akten eder att spotta *emot* vinden! . . .“

VARFÖR JAG ÄR SÅ KLOK


 arför jag vet ett och annat *mera*? Varför jag över huvud är så klok? Jag har aldrig sysslat med frågor, som inga äro, jag har icke slösat bort mig. — Verkligt religiösa svårigheter till exempel känner jag icke av erfarenhet. Det har fullständigt undgått mig, huruvida jag skulle vara "syndig". Desslikes saknar jag ett pålitligt kriterium för vad samvetsagg är: enligt vad som *förljudes* därom synes mig samvetsagg vara någonting föga aktningsvärt . . . Jag skulle icke *efteråt* vilja lämna en handling i sticket, utan snarare föredraga att av grundsats ur värdefrågan utesluta den sorgliga utgången, *földerna*. Man förlorar inför en ledsam utgång allt för lätt den *rätta* blicken för det som man gjort: samvetsagg måtte vara ett slags "ond blick". Att så mycket högre hålla i ära någonting som misslyckas, *emedan* det misslyckades — detta hör då snarare till min moral. — "Gud", "själens odödlighet", "frälsning", "hinsides", alltsammans begrepp, dem jag icke ägnat någon uppmärksamhet, ej heller någon tid, icke ens såsom barn, — jag var måhända aldrig nog barnslig därtill? — Jag känner ingalunda ateismen såsom följdverkan, än mindre såsom händelse: den är instinktmässigt en självfallen sak hos mig. Jag är alltför nyfiken, alltför klentrogen, alltför övermodig för att låta mig nöja med ett plump svar. Gud är ett plump svar, en brist på grannlagenhet mot oss tänkare —, i grunden jämväl endast ett plumpt *förbud* mot oss: I skolen icke tänka! . . . Helt annorlunda intresserar mig ett spörsmål, av vilket "mänsklighetens frälsning" i högre grad beror än av någon som helst teologisk kuriositet: spörsmålet om *födan*.

Man kan till dagligt bruk avfatta det sålunda: "Hur bör just *du* livnära dig för att uppnå ditt maximum av kraft, av *virtù* i renässansstil, av moralinfri dygd?" — Mina erfarenheter härutinnan äro så sorgliga som möjligt; jag är förvånad att så sent hava hört denna fråga, att så sent hava lärt "förnuft" ur dessa erfarenheter. Endast vår tyska bildnings fullständiga ynkedom — dess "idealism" — upplyser mig i någon mån, varför jag just i detta avseende blivit efter ända till helighet. Denna "bildning", vilken från begynnelsen lär att förlora *realiteterna* ur sikte för att på allt sätt jaga efter problematiska, så kallade ideella mål, till exempel den "klassiska bildningen". — Som om det icke vore utan vidare fruktlöst att ena "klassisk" och "tysk" i ett enda begrepp! Än mer, det verkar roande, — må man en gång tänka sig en "klassiskt bildad" Leipzigare! — I själva verket har jag ända till mina mognaste år aldrig ätit annat än *otjänlig* föda, — moraliskt uttryckt "opersonligt", "osjälviskt", "altruistiskt", till fromma för kockarna och andra medkristna. Jag förnekade till exempel, samtidigt med mitt första studium av Schopenhauer (1865), mycket allvarligt min "Vilja till liv", på grund av kokkonsten i Leipzig. Otillräcklig föda och till på köpet fördärvad mage — detta problem synes mig sagda kokkonst hava löst förvånansvärt lyckligt. (Man säger att 1866 härvidlag åstadkommit en förändring. —) Men det tyska köket i allmänhet — vad har det icke allt på sitt samvete! Soppan *före* måltiden (ännu i venetianska kokböcker från sextonde århundradet kallat alla tedesca); köttet urkokat, grönsaker som göras feta och mjöliga; mellanrättens urartning till brevprens! Läger man ytterligare härtill det nästan djuriska behovet hos de gamla, alls icke enbart de *gamla* tyskarna att dricka efter maten, så fattar man ock den *tyska andens* härkomst — ur grumlade inälvor . . . Den tyska anden är dålig matsmältning, den klarar ingenting. — Men även den *engelska* dieten, vilken i jäm-

förelse med den tyska och även den franska utgör ett slags "återvändo till naturen", nämligen till kannibalismen, verkar djupt motbjudande på min egen instinkt; det synes mig, att den ger anden *tunga* fötter — engelskornas fötter . . . Det bästa köket är *Piemonts*. — Alkohol är skadlig för mig; ett glas vin eller öl om dagen förslår till fullo för att göra mitt liv till en "jämmerdal", — i München leva mina anti-poder. Må vara att jag insett detta något sent, så har jag dock *upplevat* det från barnbenen. Såsom gosse trodde jag, att vindrickandet liksom tobaksrökningen i början endast var en fåfånga hos unga män, senare en dålig vana. Det är möjligt att Naumburgervinet ävenledes bär skulden till detta *kärva* omdöme. För att tro på vinets *upplivande* egenskaper skulle jag behöva vara kristen, vill säga tro, vilket just för mig är en absurditet. Änskönt jag emellertid blir ytterligt förstämd förmedelst små, starkt utspädda doser alkohol, blir jag egendomligt nog nästan sjöman, när det rör sig om *starka* doser. Redan som gosse var jag tapper i detta hänseende. Att skriva ned och ävenledes skriva av en lång latinsk avhandling i ett enda nattvak, med den ärelystnaden i pennan att likna min förebild Sallustius i stränghet och sammanträngdhet, samt att gjuta en grogg av tyngsta kaliber över mitt latin, detta befanns, då jag var lärjunge i den ärevördiga Schulpforta, ingalunda oförenligt med min fysiologi, kanske ej heller med Sallustii — hur mycket än med den ärevördiga Schulpforta . . . Senare, emot mitten av mitt liv, bestämde jag mig likvisst alltmera avgjort *emot* varje "andlig" dryck: jag, en motståndare till vegetarianismen av erfarenhet, alldeles som Richard Wagner, vilken omvänt mig, kan icke allvarligt nog tillråda alla *andligare* naturer en obetingad avhållsamhet från allt alkohol. *Vattnet* gör det . . . Jag föredrager sådana ställen, där det allestädes bjudes tillfälle att ösa ur rinnande källor (Nizza, Turin, Sils); ett litet glas löper mig i hämlarna som en hund. In vino *veritas*, det

förefaller som om jag även i detta avseende vore oense med hela världen rörande begreppet "sanning:" — Hos mig svävar anden över *vattnen* . . . Ännu ett par fingervisningar ur min moral. En stark måltid är lättare att smälta än en alltför liten sådan. Att magen såsom helhet träder i verksamhet, första villkor för en god matsmältning. Man måste *känna* sin mages omfång. Av samma anledning äro dessa uttänjda måltider att avråda, dem jag kallar avbrutna offerfester, nämligen table-d'hôteerna. — Inga mellanmåltider, intet kaffe: kaffe fördystrar. Thé kan anbefallas endast till morgondryck. Litet men starkt; thé är mycket otjänligt och kan kvälja en hela dagen om det är en enda grad för svagt. Envar äger sitt mått, ofta mellan de trängsta och ömtåligaste gränser. I ett mycket hetsigt klimat är thé icke att tillråda såsom början: man bör en timma tidigare begynna med en kopp tjock oljefri cacao. — *Sitta* så litet som möjligt; icke förlita sig på tankar, som ej blivit till i det fria och under fria rörelser, — hos vilka ej även musklerna fira en fest. Alla fördomar komma från inälvorna. — Sittgöra — jag har sagt det förut en gång — den egentliga *synden* mot den heliga ande. —

2.

Med frågan om födan är frågan om *ort* och *klimat* närmast besläktad. Det står ej fritt för någon att leva överallt; och den som har att lösa stora uppgifter vilka kräva all hans kraft, står här till och med inför ett ganska begränsat val. Klimatets inflytande på *ämnestsättningen*, dess hämmande, dess främjande, går så långt, att ett missgrepp med hänsyn till ort och klimat icke blott kan avvända någon från hans uppgift, utan rent av kan undandraga honom densamma. Man får aldrig syn på den. Den animaliska vigören har aldrig blivit stor nog hos honom för att han skulle kunna uppnå den i det andligaste överströmmande frihet, då någon upptäcker: *detta* kan jag ensam . . . En till dålig vana vorden

än så obetydlig tröghet hos ens inälvor förslår fullständigt för att av ett geni åstadkomma någonting medelmåttigt, någonting "tyskt;" det tyska klimatet ensamt räcker till för att göra starka och även heroiskt anlagda inälvor modfälda. Ämnesomsättningens tempo står i ett bestämt förhållande till rörligheten eller lamheten hos andens *fötter*; "anden" själv är ju endast ett slag av denna ämnesomsättning. Må man sammanföra de orter, där det gives och givits snillrika människor, där vett, raffinement, ondska hörde till lyckan, där geniet nästan med nödvändighet kände sig hemma: de hava allesamman en utomordentligt torr luft. Paris, Provence, Florens, Jerusalem, Athen — dessa namn bevisa något: geniet är *betingat* av torr luft, av ren himmel, — alltså av hastig ämnesomsättning, av möjligheten att städs på nytt tillföra sig stora, även oerhörda mängder av kraft. Jag står inför ett fall, då en betydande och fritt anlagd ande endast genom brist på instinktfinhet i klimatiskt hänseende blev trång, skygg, surmulen och specialist. Och själv skulle jag till sist kunnat bliva detta fall, för så vitt icke sjukdomen nödgat mig till förnuft, till eftertanke över förnuftet i realiteten. Nu, då jag på mig själv genom lång övning avläser verkningarna av klimatiska och meteorologiska orsaker liksom på ett fint och pålitligt instrument, och redan under en kort resa, såsom från Turin till Milano, hos mig själv fysiologiskt uträknar växlingen i luftfuktighetens grader, tänker jag med förskräckelse på det hemska sakförhållandet, att mitt liv ända till de sista tio åren, de livsfarliga åren, jämt och ständigt förlupit på falska och för mig rent av *förbjudna* orter, Naumburg, Schulpforta, Thüringen i allmänhet, Leipzig, Basel, Venedig — lika många olycksställen för min fysiologi. Om jag överhuvud från hela min barndom och ungdom icke äger något välkommet minne, så vore det en dårskap att i detta hänseende söka göra gällande så kallade "moraliska" skäl, — såsom den obestridliga bristen på *tillfredsställande* säll-

skap: ty denna brist består i dag liksom den alltid bestått, utan att kunna förhindra mig att vara glad och tapper. Utan okunnigheten i fysiologiska ting — den fördömda "idealismen" — är det egentliga olycksödet i mitt liv, det överflödiga och dumma däri, ett något, ur vilket intet gott kunnat växa och för vilket det icke gives någon förlikning, någon moträkning. Ur följderna av denna idealism härfluta enligt mitt förmenande alla missgrepp, alla stora instinktvillfarelser och "anspråkslösheter" på sidan om mitt livs *uppgift*, till exempel att jag blev filolog — varför åtminstone icke läkare eller annars någonting som öppnat ögonen? Under min vistelse i Basel var hela min andliga diet, dagsindelningen inberäknad, ett fullständigt meningslöst missbruk av utomordentliga krafter, utan något förbrukningen närmelsevis täckande tillskott av krafter, utan ens en eftertanke över förbrukning och ersättning. Det saknades varje finare självskhet, varje *skydd* av en bjudande instinkt, det var ett sig — lika-sättande med vem som helst, en "osjälvskhet", en glömska av ens distans, — ett något, som jag aldrig förlåter mig. Då jag nästan var vid slutet, därigenom att jag nästan var slut, blev jag eftertänksam rörande detta bottenoförnuft i mitt liv — "idealismen". *Sjukdomen* bringade mig först till förnuft. —

3.

Valet av föda; valet av ort och klimat: det tredje, vari man icke för något pris får begå ett missgrepp, är valet av *sitt* slags *vederkvickelse*. Även på detta område äro, allt efter den grad i vilken en ande är sui generis, gränserna för det honom tillåtna, det vill säga *nyttiga*, tränga och trängre. I mitt fall hör varje slags *lektyr* till mina förströelser: såmedelst till det, som frigör mig från mig själv, som tillåter mig promenera i främmande vetenskaper och själar, — som

jag icke mera tager på allvar. Att läsa vilar nämligen ut mig från *mitt* allvar. Under strängt arbetsamma tider finner man inga böcker hos mig: jag torde allt akta mig att låta någon tala eller än mer tänka i min närhet. Ty detta vore ju att läsa... Männe man iakttagit, hurusom under den djupa spänning, till vilken havandeskapet dömer anden och i grunden hela organismen, tillfälligheten, varje slags retelse utifrån verkar alltför våldsamt, "slår in" allt för djupt? Man måste i möjligaste mån undvika tillfälligheten, retelsen utifrån; ett slags självinmurning hör till det andliga havandeskapets förnämsta instinktklökheter. Skall jag tillåta att en *fremmande* tanke hemligt stiger över muren? — Ty detta vore ju att läsa... Efter arbetets och fruktbarhetens tider följer vederkvickelsens tid: fram med eder, I behagliga, I snillrika, I förståndiga böcker! — Bli det tyska böcker?... Jag måste räkna tillbaka ett halvt år för att ertappa mig med en bok i handen. Vad var det nu igen? — En förträfflig studie av Victor Brochard, *les Sceptiques Grecs*, i vilken även mina *Laertiana* blivit med fördel använda. Sceptikerna, den enda *aktningsvärda* typen bland filosofernas så två- till femtydiga folk!... Annars tager jag nästan alltid min tillflykt till en och samma lektyr, ett ringa antal böcker i grunden, de just för mig *bevisade* böckerna. Det ligger måhända icke i min natur att läsa mycket och mångahanda: ett läsrum gör mig sjuk. Det ligger ej heller i min natur att älska mycket och mångahanda. Försiktighet, till och med fientlighet mot nya böcker torde snarare höra till min instinkt än "tolerans", "largeur du coeur" och annan "kärlek till nästan"... Ett litet antal äldre fransmän är det, till vilka jag alltid vänder åter: jag tror endast på fransk bildning, och anser allt, som annars i Europa kallar sig "bildning", för missförstånd, att icke tala om den tyska bildningen... De få fall av högre bildning, dem jag förefunnit i Tyskland, voro alla av fransk härkomst, framför allt fru

Cosima Wagner, i smakfrågor den ojämförligt främsta röst som jag hört. — Att jag icke läser, utan *älskar* Pascal, som kristendomens lärorikaste offer, långsamt avlivad, först kroppsligen, sedan psykologiskt, hela logiken i denna den omänskliga grymhetens rysansvärdaste form; att jag har något av Montaignes överdåd i anden, ho vet? kanske också i kroppen: att min konstnärssmak icke utan undertryckt harm tager namnen Molière, Corneille, Racine i försvar mot ett ödligt geni sådant som Shakespeare: detta utesluter ingalunda, att icke de allra sista fransmännen bereda mig ett förtjusande sällskap. Jag kan alldeles icke upptäcka, i vilket århundrade av historien man skulle kunna trumma samman så många nyfikna och så delikata psykologer, som i våra dagars Paris: jag nämner försöksvis — ty deras antal är ingalunda litet — herrarna Paul Bourget, Pierre Loti, Gyp, Meilhac, Anatole France, Jules Lemaitre, eller för att framhäva någon av den starka rasen, en äkta latinare, för vilken jag hyser särskilt varma känslor, Guy de Maupassant. Jag föredrar oss emellan sagt *denna* generation till och med framför dess stora läromästare, vilka allesammans blivit fördärvade genom tysk filosofi (herr Taine till exempel genom Hegel, vilken han har att tacka för missförståndet om stora människor och tider). Så långt Tyskland räcker *fördärvar* det kulturen. Kriget först "frälste" anden i Frankrike... Stendhal, en av mitt livs skönaste tillfälligheter — ty allt, som gör epok däri, har tillfälligheten, aldrig någon rekommendation, fört i min väg — är alldeles oskattbar i sitt föregripande psykologöga, i sitt verklighetsgrepp, vilket erinrar om närheten av den största verklighetsanden (ex ungue Napoleonem —); slutligen icke minst såsom *ärlig* ateist — ett i Frankrike sällsynt och knappast anträffbart species — Prosper Mérimée i ära... Kanske är jag rent av avundsjuk på Stendhal? Han har tagit ifrån mig den bästa ateistvitsen, vilken just jag hade kunnat göra: "Guds enda ursäkt är

att han icke existerar“ . . . Jag själv har någonstades sagt: Vad var hittintills den största invändningen emot tillvaron? Gud . . .

4.

Det högsta begreppet om lyrikern har *Heinrich Heine* givit mig. Jag söker förgäves i årtusendenas alla riken efter en lika ljuvlig och lidelsefull musik. Han ägde denna gudomliga ondska, utan vilken jag icke förmår tänka mig fullkomligheten, — jag uppskattar värdet av människor och raser alltefter deras behov att icke uppfatta guden såsom avskild från satyren. — Och hur han behandlar tyskan! Det skall en gång sägas, att Heine och jag varit det tyska språkets utan jämförelse främsta konstnärer — i ett oberäkneligt avstånd från allt, som blotta tyskar därutinnan åstadkommit. — Med *Byrons* Manfred torde jag vara nära släkt; jag fann alla dessa avgrunder i mig själv, — vid tretton års ålder var jag mogen för detta verk. Jag har intet ord, endast en blick för dem, vilka i närvaro av Manfred våga uttala ordet Faust. Tyskarna äro *oförmögna* till varje begrepp om storhet: bevis Schumann. Av harm mot denne sötsliskige sachsare komponerade jag enkom en motovertyr till Manfred, om vilken Hans von Bülow yttrade, att han aldrig skådat något liknande på notpapper: det vore att våldtaga Euterpe. — Söker jag min högsta formel för Shakespeare, så finner jag alltid endast den, att han koncipierat typen Cæsar. Dylikt gissar man sig icke till, — man är det eller man är det icke. Den store diktaren öser *endast* ur sin realitet — och detta till den grad, att han efteråt icke längre står ut med sitt verk . . . När jag kastat en blick i min Zarathustra, går jag en halvtimma fram och tillbaka i rummet, oförmögen att bemästra en odräglig kramp av snyftningar. — Jag känner ingen mera hjärtskärande lektyr än Shakespeare: vad måtte icke en människa hava lidit för att i sådan grad behöva

spela pajas! — Förstår man Hamlet? Icke tvivlet, *vissheten* är det som gör vansinnig . . . Men för att känna så måste man vara djup, avgrund, filosof . . . Vi äro allesammans *radda* för sanningen . . . Och, att jag må tillstå det: jag är instinktivt viss och säker, att Lord Bacon är upphovet, självdjurplågaren till detta mest hemska slag av litteratur: vad angår *mig* amerikanska virr- och flackhjärnors ynkliga pladder? Men kraften till visionens mäktigaste realitet är icke blott förenlig med den mäktigaste kraft till gärning, till det oerhörda i gärningen, till förbrytelsen — *den förutsätter densamma* . . . Vi veta på långt när icke nog om Lord Bacon, den främsta realisten i varje ordets stora mening, för att veta *vad* allt han gjort, *vad* han velat, *vad* han upplevat med sig . . . Och för tusan, mina herrar kritiker! Om jag hade under-tecknat min Zarathustra med ett annat namn än mitt, till exempel Richard Wagners, så skulle två årtusendens skarp-sinne icke hava räckt till för att utröna, att författaren till "Mänskligt, alltförmänskligt" är visionären till Zarathustra . . .

5.

Här, där jag ordar om min levnads vederkvickelser, torde det vara lämpligt att uttrycka min tacksamhet för det, som skänkt mig den utan jämförelse djupaste och hjärtligaste vederkvickelsen. Detta var tvivelsutan mitt nära umgänge med Richard Wagner. Jag lämnar återstoden av mina förbindelser med människor billigt; jag skulle icke för något pris vilja ur mitt liv utplåna dagarna i Tribschen, dagar av förtroende, av glädje, av sublima tillfälligheter — av *djupa* ögonblick . . . Jag vet icke vad andra upplevat med Wagner: över *vår* himmel har aldrig något moln dragit fram. — Och härmed återvänder jag ånyo till Frankrike, — jag har inga skäl tillövers utan endast en föraktande mungipa för Wagnerianer et hoc genus omne, vilka tro sig hedra Wagner med att de finna honom likna *sig* . . . Sådan jag är, i mina dju-

paste instinkter främmande för allt som är tyskt, så att blotta närheten av en tysk fördröjer min matsmältning, var min första beröring med Wagner även det första befriande andedraget i mitt liv: jag förnam, jag vördade honom såsom *utland*, såsom motsats, såsom förkroppsligad protest mot alla "tyska dygder". — Vi, som varit barn i femtioalets sump-luft, äro med nödvändighet pessimister inför begreppet "tysk"; vi kunna ej vara annat än revolutionärer, — vi tåla intet tingens tillstånd, där skrymtaren sitter ovanpå. Det är mig fullständigt likgiltigt, om han i dag uppträder i andra färger, om han kläder sig i scharlakan och drar på sig husaruniformer... Välan! Wagner var revolutionär — han löpte sin kos inför tyskarna... Såsom *konstnär* har man i Europa intet annat hem än Paris; känsligheten i alla fem konst-sinnena, vilken Wagners konst förutsätter, fingret för nyan- serna, den psykologiska morbiditeten, existerar endast i Paris. Man har ingen annanstans denna lidelse ifråga om formen, detta allvar i iscensättningen — det är parisarnas allvar par excellence. Man har i Tyskland alls ingen föreställning om den oerhörda ambition, som lever i en parisisk konstnärssjäl. Tysken är godmodig — Wagner var alldeles icke godmo- dig... Men jag har redan tillfyllest framhållit (i "Bortom gott och ont" s. 256 f.), vart Wagner hör och med vem han är närmast befreundad: det är den franska senromantiken, detta högtflygande och högt uppåtryckande slag av konst- närer som Delacroix, som Berlioz, med en fond av sjukdom, av obotlighet i väsendet, idel fanatiker i *uttrycket*, virtuoser alltigenom... Vem var över huvud Wagners förste *intelli- gente* anhängare? Charles Baudelaire, densamme, som först förstod Delacroix, den typiske dekadenten, i vilken ett helt släkte av konstnärer kände igen sig självt — han var må- hända även den siste... Vad jag aldrig kunnat förlåta Wagner? Att han *gav efter* för tyskarna, — att han blev rikstysk... Så långt Tyskland når *fördärvar* det kulturen.

6.

Allt noga övervägt, hade jag icke stått ut med min ungdom utan Wagnersk musik. Ty jag var *dömd* till tyskar. Vill man lösgöra sig från ett outhärdligt tryck, så behöver man haschisch. Välan, jag behövde Wagner. Wagner är motgift mot allt företrädesvis tyskt, — gift, jag bestrider det icke... Från det ögonblick, då det fanns ett klaverutdrag av Tristan —, min kompliment, herr von Bülow! — var jag Wagnerian. Wagners tidigare verk såg jag under mig — ännu alltför gemena, alltför "tyska"... Men jag söker än i dag efter ett verk av liknande farlig tjuskraft, av liknande rysansvärd och ljuvlig oändlighet, som Tristan, — jag söker förgäves. Alla Lionardo da Vincis sällsamheter mista sin förtrollning vid första tonen i Tristan. Detta verk är utan gensägelse Wagners non plus ultra; han vederkvickte sig sedermera med Mästersångarna och Ringen. Att bliva sundare — det är en *tillbakagång* hos en natur sådan som Wagner... Jag betraktar det som en lycka av första ordningen att hava levat i rättan tid och just ibland tyskar för att vara *mogen* för detta verk: så långt räcker hos mig psykologens nyfikenhet. Världen är fattig för den, som aldrig varit tillräckligt sjuk för denna "helvetets välust:" det är tillåtet, nästan påbjudet, att här använda en mystikerformel. — Jag tänker att jag bättre än någon annan känner det oerhörda, som Wagner förmår, de femtio världar av sällsamma hänryckningar, till vilka ingen utom han hade vingar; och sådan jag är, stark nog att till min fördel vända även det tivelaktigaste och farligaste samt att därigenom bliva ännu starkare, kallar jag Wagner mitt livs stora välgörare. Det, vari vi äro besläktade, att vi nämligen lidit djupare, även av varandra, än detta århundradets människor vore i stånd att lida, skall evigt åter förena våra namn; och så visst som Wagner bland tyskar endast är ett missförstånd,

så visst är jag det och skall alltid förbliva det. — Två århundradens psykologiska och konstnärliga disciplin *först*, mina herrar germaner! . . . Men dylikt hinner man icke upp igen.

7.

Jag säger ännu ett ord för de utsöktaste öronen: vad jag egentligen begär av musiken. Att den är leende och djup, som en eftermiddag i oktober. Att den är egen, uppsluppen, öm, en ljuvlig liten kvinna i nedrighet och behag . . . Jag skall aldrig medgiva, att en tysk kunde veta vad musik är. Vad som går under namnet tyska musiker, de största i spetsen, är *utlänningar*, slaver, kroater, italienare, nederländare — eller judar; i annat fall tyskar av den starka rasen, *utdöda* tyskar, sådana som Heinrich Schütz, Bach och Händel. Jag själv är ännu alltid nog polack att för Chopin giva tillspillo all annan musik: jag undantager av tre skäl Wagners Sigfrid-idyll, måhända även ett och annat av Liszt, vilken överträffar alla musiker i sina förnäma orkesteraccenter; slutligen ävenledes allt, som vuxit på andra sidan alperna — *på denna sidan* . . . Jag skulle icke vilja undvara Rossini och ännu mindre *min* söder i musiken, musiken av min venetianske maestro Pietro Gasti. Och när jag säger på andra sidan alperna, säger jag egentligen endast Venedig. Söker jag ett annat ord för musik, så finner jag aldrig något annat ord än Venedig. Jag förstår icke att göra någon skillnad på tårar och musik, — jag förstår icke att tänka mig lyckan, *södern*, utan rysningar av ängslan.

Nyss jag stod på brön
i bruna natten.

Fjärran från ljud sång;
gyllne droppar välldes
hän över darrande ytan.

Ljus, gondoler, musik —
rusigt sam det ut i skymningen . . .

Och min själ, ett strängaspel,
sjöng sig därtill, osynligt berörd,
hemligt en gondolsång,
darrande av brokig salighet.

— Lyssnade någon därtill? . . .

8.

I allt detta — i valet av föda, av ort och klimat, av vederkvickelse — befaller en självbevarelsens instinkt, vilken tydligast yttrar sig såsom *självförsvarets* instinkt. Att icke se åtskilligt, icke höra, icke låta komma in på sig — första klokhet, första bevis för att man icke är en tillfällighet, utan en necessitet. Det gängse ordet för denna självförvarsinstinkt är *smak*. Dess imperativ bjuder icke blott att säga nej, där ja vore en "osjälviskhet", utan även att säga *nej så sällan som möjligt*. Skilja sig från, taga avstånd från det, där ständigt på nytt nejete bleve nödvändigt. Förnuftet däri är, att defensivutgifter, om än aldrig så små, när de bliva till regel, till vana, föranleda en utomordentlig och fullständigt onödig utarmning. Våra *största* utgifter äro de ständiga små. Avvärjandet, detta att icke låta komma in på sig, är en utgift — må man icke bedraga sig härvidlag —, en till negativa ändamål *bortslösad* kraft. Man kan, enbart i avvärjandets beständiga nöd, bliva så svag, att man icke längre förmår värja sig. — Antag att jag träder ut ur mitt hus och i stället för det stilla och aristokratiska Turin finner den tyska småstaden: min instinkt skulle behöva uppressa sig för att stöta tillbaka allt, som ur denna platträckta och fega värld tränger sig in på honom. Eller jag finner den tyska storstaden, denna upptimrade last, där ingenting gror, där varje ting, på gott och på ont, blivit ditsläpat. Skulle jag icke inför slikt kunna bli en *igelkott*? — Men att hava taggar är ett slöseri, och snarare en dubbel lyx, när det står en fritt att icke hava taggar, utan *öppna* händer . . . En annan

klokhed, ett annat självförsvar består däri, att man *reagerar så sällan som möjligt* och att man undviker lägen och betingelser, där man vore dömd att liksom hänga ut sin "frihet", sitt initiativ, samt bliva en enkel reagens. Jag tager till jämförelse umgänget med böcker. Den lärde, som i grunden ej längre gör annat än "välta" böcker — hos den medelmåttigt begåvade filologen ungefär tvåhundra om dagen — förlorar slutligen helt och hållet förmågan att tänka ut ur sig. "Välter" han icke, så tänker han icke. Han *svarar* på en retelse (— en tanke som han läser), när han tänker, — till slut gör han ej annat än reagerar. Den lärde förbrukar all sin kraft i ja- och nejsägande, i kritik av det redan tänkta, — han själv tänker icke längre . . . Självförsvarets instinkt har blivit mör hos honom; i annat fall skulle han värja sig mot böcker. Den lärde — en dekadent. — Det har jag sett med egna ögon: begåvade, rika och fritt anlagda naturer, redan vid trettio års ålder fördärvade av läsning, förvandlade till strykstickor, dem man måste gnida för att få gnistor — "tankar". — Att tidigt vid dagens inbrott, i all friskhet, i sin krafts morgonrodnad, läsa en *bok* — det kallar jag lastbart! — —

9.

Vid detta ställe kan det icke längre undgås att avgiva det egentliga svaret på frågan, *hur man blir, vad man är*. Och därmed berör jag mästerstycket i konsten av självbevarelse — av *själviskhet* . . . Utgående ifrån att uppgiften, bestämelsen, uppgiftens *öde* sträcker sig betydligt utöver ett genomsnittligt mått, så vore ingen fara större än att *med* denna uppgift få syn på sig själv. Att man blir, vad man är, detta förutsätter, att man icke i avlägsnaste mån *anar vad man är*. Från denna synpunkt hava till och med livets *missgrepp* sin egen mening och eget värde, de tillfälliga sidovägarna och avvägarna, förhalingarna, "anspråkslösheterna", allvaret,

förlösade på uppgifter som ligga hinsides den verkliga uppgiften. Däri uppenbarar sig en stor klokhet, den högsta klokheten: där, varest nosce te ipsum vore receptet för undergång, blir att glömma sig, att *missförstå* sig, att förminska sig, att göra sig trängre och medelmåttigare, till förnuftet självt. Moraliskt uttryckt: Kärleken till nästan, livet för andra och annat *kan* vara en skyddsåtgärd till vidmakthållande av den hårdaste själviskhet: detta är det undantagsfall, i vilket jag, tvärt emot min regel och övertygelse, tager parti för de "osjälviska" drifterna: de arbeta här i *själviskhetens, självtuktens* tjänst. — Man måste bibehålla medvetandets hela yta — medvetandet *är* en yta — fri från varje stort imperativ. Försiktighet jämväl med varje stort ord, varje stor åtbörd! Idel risker att instinkten kunde "förstå sig" alltför tidigt — —. Under tiden växer och växer den organiserande, den till herravälde korade "idéen" i djupet, — den börjar befalla, den leder långsamt *tillbaka* från sidovägar och avvägar, den förbereder *enstaka* egenskaper och dugligheter, vilka en gång skola visa sig outhärliga såsom medel för det hela, — den utbildar i tur och ordning alla *tjänande* förmögenheter, innan den låter förljuda något om den dominerande uppgiften, om "mål", "syfte", "mening". — Betraktat från denna sida är mitt liv helt enkelt underbart. Till uppgiften om en *omvärdering av värden* krävdes måhända flera förmögenheter än som någonsin bott bredvid varandra hos någon enskild varelse, framför allt även motsatser av förmögenheter, utan att dessa fingo störa, förstöra varandra. Rangordning hos förmögenheterna; distans; konsten att skilja utan att stifta osämja; icke sammanblanda, icke "försona" något; en oerhörd mångfald, vilken icke förty är motstycket till kaos — detta var förbetingelsen, det långa hemliga arbetet och konstnärskapet hos min instinkt. Dess *högre hägn* visade sig till den grad starkt, att jag i intet fall ens har anat, vad som växer inom mig, att alla mina

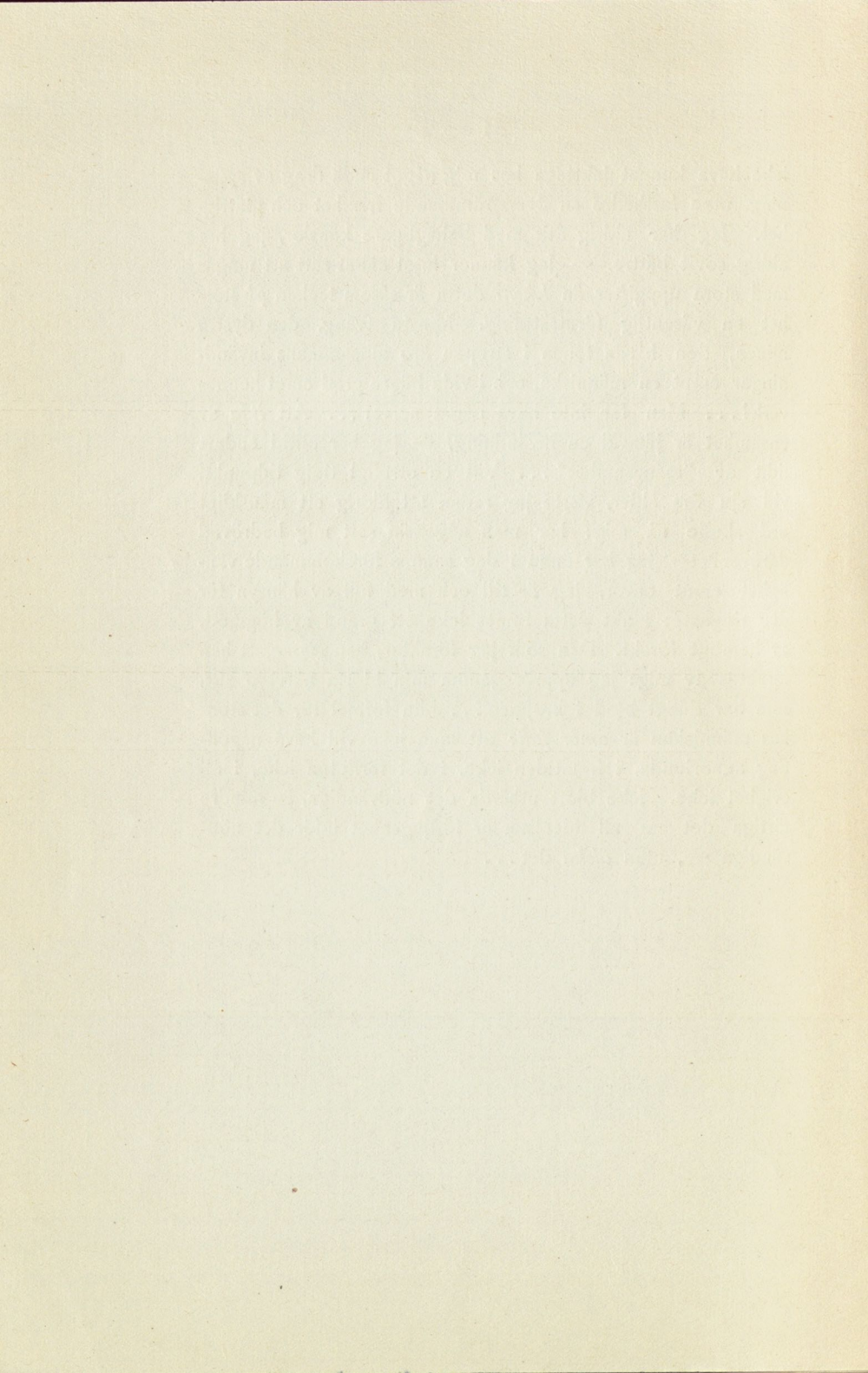
själsförmögenheter plötsligt, mogna, en dag *sprungo fram* i sin sista fulländning. Jag kan icke minnas, att jag någonsin ansträngt mig, — det kan icke påvisas något drag av *brottning* i mitt liv, jag är motsatsen till en heroisk natur. Att "vilja" något, att "sträva" efter något, att hava ett "mål", en "önskan" i sinnet — allt detta känner jag icke av erfarenhet. Ännu i denna stund ser jag på min framtid — en *vidsträckt* framtid! — liksom hän över en slät havsytta: intet begär krusar sig på densamma. Jag vill icke i ringaste mån att någonting bliver annorlunda än det är; jag vill själv icke bli annorlunda . . . Men så har jag alltid levat. Jag har icke haft någon önskan. En man som efter sitt fyrtiofjärde år kan säga, att han aldrig frågat efter *utmärkelser*, efter *kvinnor*, efter *penningar!* — Icke att jag har behövt sakna dem . . . Så var jag till exempel en vacker dag universitetsprofessor, — jag hade aldrig i avlägsnaste mån tänkt på något liknande, ty jag var knappast 24 år gammal. Så var jag två år tidigare en dag filolog: i den bemärkelsen, att mitt *första* filologiska arbete, min begynnelse i varje hänseende, begärdes till tryckning av min lärare Ritschl för hans "Rhenska museum." (Ritschl — jag säger det med vördnad — den ende geniale lärde, som jag hittintills har sett. Han ägde denna behagliga uppmjukning, som utmärker oss Thüringar och varmed även en tysk blir sympatisk: — vi föredraga till och med själva smygvägarna för att komma till sanningen. Med dessa ord vill jag ingalunda hava underskattat min närmare landsman, den *kloke* Leopold von Ranke . . .).

10.

Man torde spörja, varför jag egentligen berättat alla dessa små och enligt hävdvunnet omdöme likgiltiga ting; jag skadar mig snarare därmed, synnerligast om jag är kallad att föredraga stora uppgifter. Svar: dessa små ting — livnäring,

ort, klimat, vederkvickelse, själviskhetens hela kasuistik — äro i alla avseenden långt viktigare än allt det, som hittills gällt såsom viktigt. Här just måste man börja att *lära om*. Vad mänskligheten hittills allvarligt prövat, är icke ens realiteter, utan blotta inbillningar, strängare talat *lögn* ur de dåliga instinkterna hos sjuka, i djupaste mening skadliga naturer — alla dessa begrepp "Gud", "själ", "dygd", "synd", "hinsides", "sanning", "evigt liv" . . . Men man har sökt den mänskliga naturens storhet, hennes "gudomlighet" i desamma . . . Alla frågor om politik, om samhällsordning, om uppfostran hava in i grund och botten förfalskats, emedan man tog de skadligaste människorna för stora människor, — emedan man lärde att förakta de "små" tingen, det vill säga själva livets grundangelägenheter . . . Jämför jag mig nu med de människor, dem man hittills hedrat såsom *främsta* människor, så är skillnaden handgriplig. Jag räknar icke ens dessa förment "främsta" till människorna i allmänhet, — de äro för mig mänsklighetens utskott, foster av sjukdom och hämndgiriga instinkter: de äro idel olycksaliga, i grunden obotliga omänniskor, som taga hämnd på livet . . . Jag vill vara motsatsen till desamma: min företrädesrätt är att besitta den högsta finhet för alla kännetecken på sunda instinkter. Varje sjukligt drag saknas hos mig; jag har ej ens i tider av svår sjukdom blivit sjuklig; fåfängt skall man i mitt väsen söka ett drag av fanatism. Man skall icke vid något tillfälle i mitt liv kunna påvisa en förmäten eller patetisk hållning hos mig. Åtbördens patos hör *icke* till storheten, den som över huvud behöver åtbörder är *falsk* . . . Försiktighet med alla pittoreska människor! — Livet har blivit lätt för mig, lättast när det krävde det tyngsta av mig. Den som sett mig de sjuttio dagarna i denna höst, då jag utan avbrott åstadkommit idel första rangens saker, dem ingen människa gör mig efter — varken efter eller före, med en ansvarskänsla för alla årtusenden efter mig, skall

icke hava kunnat iakttaga hos mig något enda drag av spänning, utan fasthellre en överströmmande friskhet och glättighet. Jag har aldrig ätit med behagligare känslor, jag har aldrig sovit bättre. — Jag känner intet annat sätt att umgås med stora uppgifter än *leken*: detta är såsom tecken på storhet en väsentlig förutsättning. Minsta tvång, den dystra minen, den hårda tonen i strupen äro alltsammans invändningar emot en människa, och i vida högre grad emot hennes verk!... Man får inte hava några nerver... Att *lida* av ensamhet är jämväl en invändning, — jag har alltid endast lidit av "mångsamhet"... Vid en otroligt tidig tidpunkt, vid sju års ålder, visste jag redan att aldrig ett mänskligt ord skulle nå mig: har man någonsin sett mig bedrövad däröver? — Jag har ännu i dag samma förekommande vänlighet emot envar, jag är till och med full av hänsyn för den ringaste: i allt detta finnes icke ett grand av högmod, av hemligt förakt. Den som jag föraktar, han *gissar* att han föraktas av mig: jag upprör genom min blotta närvaro allt, som har dåligt blod i kroppen... Min formel för det stora hos människan är *amor fati*: att man icke vill hava någonting annorlunda, i framtiden icke, i det förflutna icke, i all evighet icke. Icke blott uthärda det nödvändiga, än mindre förtiga det — all idealism är förljugenhet inför det nödvändiga —, utan *älska* det...



VARFÖR JAG SKRIVER
SÅ GODA BÖCKER

Det ena är jag, det andra äro mina skrifter. — Här må jag, innan jag övergår att tala om desamma, beröra den frågan, i vad mån dessa skrifter blivit förstådda eller *icke*. Jag gör det så vårdslöst som det må förefalla lämpligt: ty denna fråga är ännu alldeles icke tidsenlig. Jag själv är ännu icke tidsenlig, några födas posthumt. — Någon gång i framtiden skall man behöva institutioner, i vilka man lever och lär så som jag uppfattar liv och lära; det kunde ock inträffa att man då ävenledes upprättar några lärostolar för att tolka Zarathustra. Men det vore en fullständig motsägelse till mig, om jag redan i dag hoppades på öron *och händer* för *mina* sanningar: att man i dag icke hör, att man i dag icke förstår att taga av mig, är icke blott begripligt, det synes mig snarare vara det rätta. Jag vill icke bli förväxlad — därtill hör, att jag icke förväxlar mig själv. — Än en gång sagt, det kan i mitt liv påvisas bra litet av "ond vilja" mot mig; även av litterär "ond vilja" kan jag knappast erinra mig något fall. Däremot alltför mycket av *ren dårskap!* . . . Det framstår för mig som en av de sällsyntaste utmärkelser, man kan bevisa sig, om man tager en bok av mig i handen — jag antager till och med att vederbörande därvid drager skorna av sig — att icke tala om stövlarna . . . Då doktor Heinrich von Stein en gång ärligt beklagade sig över att icke begripa ett ord ur min Zarathustra, sade jag honom att detta var som sig bör: ty att förstå sex satser däri, det vill säga: att hava *upplevat* dem, lyfter upp på ett högre plan bland dödliga, än vad "modärna" människor

skulle kunna uppnå. Hur kunde jag, med denna känsla för distansen, ens önska att läsas av de "modärna", dem jag känner! — Min triumf är just motsatsen till den som var Schopenhauers, — jag säger "non legor non legar" — Icke att jag skulle vilja underskatta det nöje, som *oskulden* i nejsägandet till mina skrifter ofta berett mig. Ännu denna sommar, vid en tidpunkt, då jag med min vägande, alltför tungt vägande litteratur måhända hade kunnat bringa hela återstoden av litteratur ur jämvikt, lät mig en professor vid Berlins universitet välvilligt förstå, att jag dock borde betjäna mig av en annan form: dylikt läser ingen. — Förresten var det icke Tyskland, utan Schweiz, som bestod de två yttersta fallen. En uppsats av dr V. Widmann i "Bund", rörande "Bortom gott och ont", under titeln "Nietzsches farliga bok", samt en allmän anmälan över samtliga mina böcker av herr Karl Spitteler, ävenledes i "Bund", äro ett maximum i mitt liv — jag aktar mig nog att säga varav. . . . Den senare behandlade till exempel min Zarathustra såsom *högre stilövning*, med den uttalade önskan, att jag framdeles borde försöka att jämväl sörja för innehåll; dr Widmann betygade mig sin aktning för det mod, varmed jag bemödade mig att avskaffa alla anständiga känslor. — Genom en slumpens lilla nyck var här varje sats, med en följdriktighet som jag måste beundra, en på huvudet ställd sanning: man behövde i grunden ej göra annat än "omvärdera" alla "värden" för att rörande mig, på ett därtill rätt så anmärkningsvärt sätt, träffa spiken på huvudet — i stället för att träffa mitt huvud med en spik. . . . Så mycket mera har jag skäl att försöka en förklaring. — Till sist kan ingen avlyssna tingen, böckerna inberäknade, mera än han redan vet. Man saknar öra för det, vartill man från sin upplevelse saknar tillträde. Tänka vi oss nu ett yttersta fall: att en bok talar om idel upplevelser, vilka ligga helt och hållet utanför möjligheten av en allt emellanåt förekommande eller ock endast sällsyntare

erfarenhet, — att den är det *första* språket för en ny räckta erfarenheter. I detta fall hör man helt enkelt ingenting, med den akustiska villan, att där, varest man ingenting hör *ej heller någonting finns*, . . . Detta är till sist min genomsnittliga erfarenhet och, om man så vill, det *originella* hos min erfarenhet. Den som trodde sig hava förstått någonting av mig, hade ordnat om åt sig någonting av mig efter sin bild, — *ej sällan motsatsen till mig, till exempel en "idealist"*; den som ingenting förstått av mig, bestred att jag över huvud kom i betraktande. — Ordet "*övermänniska*" för att beteckna en typ av högsta välartade daning, i motsats till "*modärna*" människor, till "*goda*" människor, till kristna och andra nihilister — ett ord, som i Zarathustras mun, moralens *tillintetgörare*, blir ett synnerligen tankeväckande ord — har nästan överallt i fullständig oskuld blivit uppfattat såsom avseende sådana värden, vilkas motsats blivit uppenbarad i Zarathustras gestalt: det vill säga såsom "*idealistisk*" typ av ett högre slags människa, hälften "*helgon*", hälften "*geni*". . . . Annan lärd hornboskap har för dess skuld misstänkt mig för Darwinism: man har däri till och med igenkänt den av mig så föga vänligt avböjda "*hjeltekulten*" hos den store falskmyntaren mot bättre vetande och viljande, Carlyle. Viskade jag någon i örat, att han vida hellre borde se sig om efter en Cesare Borgia än efter en Parcifal, så skulle han inte tro sina öron. — Att jag rörande granskningar av mina böcker, synnerligast i tidningar, saknar varje slags nyfikenhet, torde man förlåta mig. Mina vänner, mina förläggare veta detta och tala icke med mig om dylikt. I ett särskilt fall råkade jag en gång få se allt som syndats mot en enstaka bok — det var "*Bortom gott och ont*" —; jag kunde avgiva en snygg berättelse därom. Skulle man tro det, att Nationalzeitung — en preussisk tidning, vilket vare sagt för mina utländska läsare, — jag själv läser, med förlov, endast Journal des Débats — på fullt allvar visste

att uppfatta boken som ett "tidens tecken", som den äkta rätta *junkerfilosofien*, till vilken Kreuzzeitung endast saknade mod? . . .

2.

Detta har jag sagt för tyskar: ty överallt annorstädes har jag läsare — idel *utsökta* intelligenser, beprövade, i höga ställningar och plikter uppfostrade karaktärer; det finnes till och med verkliga genier bland mina läsare. I Wien, i St. Petersburg, i Stockholm, i Köpenhamn, i Paris och New York — överallt är jag upptäckt: jag är det *icke* i Europas flackland Tyskland. . . . Och, att jag må bekänna det, jag gläder mig ännu mera över mina icke-läsare, sådana, som aldrig någonsin hört mitt namn eller ordet filosofi; men varhelst jag kommer, här i Turin till exempel, ljusnar och förmildras vid min anblick varje ansikte. Vad som hittills smickrat mig mest, det är att gamla månglerskor icke få någon frid innan de plockat fram åt mig de sötaste bland sina druvor. *Så långt* måste man vara filosof. . . . Man kallar icke förgäves polackerna för fransmännen bland slaverna. En charmant ryska torde icke ett ögonblick sväva i villfarelse om vart jag hör. Det lyckas mig icke att bliva högtidlig, jag kommer ej längre än på sin höjd till förlägenhet. . . . Att tänka tyskt, att känna tyskt — jag kan allt, men *det* går över mina krafter. . . . Också påstod min gamle lärare Ritschl, att jag till och med koncipierade mina filologiska avhandlingar som en parisisk romancier — orimligt spännande. I själva Paris är man förvånad över "toutes mes audaces et finesses" — uttrycket härrör från monsieur Taine —; jag fruktar att man ända in i dityrambens högsta former hos mig finner en ingrediens av det salt, som aldrig blir dumt — "tyskt", esprit. . . . Jag kan ej annat. Gud hjälpe mig! Amen! — Vi veta alla, somliga veta det även av erfarenhet, vad ett långöra är. Nåväl, jag vågar påstå att jag har de minsta öronen. Detta intresserar i icke ringa mån de små kvinnorna —, det

förefaller mig som om de kände sig bättre förstådda av mig? . . . Jag är *antiåsnan* par excellence och såmedelst ett världshistoriskt odjur, — jag är på grekiska, och icke endast på grekiska, *antikristen*. . . .

3.

Jag känner något så när mina företräden såsom skriftställare; i enstaka fall har det även framhållits, hurusom vanan vid mina skrifter väsentligt "fördärvar" smaken. Man står helt enkelt icke ut med andra böcker, allra minst filosofiska sådana. Det är en utmärkelse utan like att få tillträde till denna förnäma och delikata värld, — dock är det nödvändigt att i så fall icke vara tysk; det är till sist en utmärkelse av vilken man bör hava gjort sig förtjänt. Men den som genom viljans *höjd* är släkt med mig, upplever därvid verkliga extaser i lärandet: ty jag kommer från höjder, dem ingen fågel någonsin uppnått, jag känner avgrunder, i vilka ännu ingen fot förirrat sig. Man har sagt mig, att man omöjligen kunde lägga ifrån sig en bok av mig, — att jag störde själva nattron. . . . Det finnes ingenstädes några stoltare och samtidigt mera raffinerade slag av böcker: — de uppnå här och där det högsta, som på jorden kan uppnås, cynismen; man måste erövra desamma både med de känsligaste fingrar och med de tappreste knytnävar. Varje själens skröplighet utestänger en gång för alla därifrån, ävenledes varje dyspepsi: man får icke ha några nerver, man måste hava ett gladlynt underliv. Icke blott en själs armod eller instängda luft utesluter därifrån, utan vida mer det fega, det osnygga, det hemligt hämndgiriga hos inälvorna: ett ord av mig driver en människas alla dåliga instinkter upp i ansiktet. Jag har i mina bekanta åtskilliga försöksdjur, på vilka jag kan iakttaga och begrunda den olika, rätt så lärorikt olika reaktionen inför mina skrifter. Den som ej vill befalla sig med deras innehåll, mina så kallade vänner till

exempel, blir "opersonlig" därvid: man lyckönskar mig att åter hava hunnit "så långt", — man kunde även konstatera ett framsteg i tonens större gladlynthet. . . . De fullständigt lastbara "andarna", de "sköna själar", de i grund och botten förljugna veta rent av icke vad de skola taga sig till med dessa böcker, — följaktligen se de desamma *under sig*, den sköna följdriktigheten hos alla "sköna själar". Hornboskapen bland mina bekanta, blotta tyskar med förlov, giver tillkänna, att man icke alltid delar min mening, men att man dock ibland. . . . Jag har till och med hört slikt om Zarathustra. . . . Desslikes är varje "feminism" hos människan, även hos mannen, portförbud hos mig: man skall aldrig träda in i denna labyrint av oförvägna insikter. Man får aldrig hava skonat sig själv, man måste hava *hårdhet* i sina vanor för att bland idel hårda sanningar förbliva glad och vid gott mod. Tänker jag mig bilden av en fullkomlig läsare, så framstår den alltid som ett odjur av mod och vetgirighet, därjämte även som någonting böjligt, listigt, försiktigt, en boren äventyrare och upptäckare. Slutligen: jag lär ej kunna tydligare uttrycka till vem allena jag i grunden talar, än så som Zarathustra sagt det: för *vem* allena vill han berätta sin gåta?

"För eder, djärva sökare, försökare, och vem helst som med listiga segel inskeppat sig på fruktansvärda hav, — för eder, gåtor — rusige, skymnings-glade, vilkas själar lockas med flöjter till varje avgrundsgap, — ty I viljen icke med feg hand treva er fram efter en tråd; och där I kunnen *gissa*, där haten I att *öppna* . . ."

4.

Jag begagnar tillfället att nämna ett ord i allmänhet om min *stilkonst*. Att *meddela* ett tillstånd, en inre spänning av patos förmedelst tecken, inberäknat dessa teckens tempo, — det är meningen med varje stil; och med hänsyn till att

myckenheten av inre tillstånd hos mig är utomordentlig, gives det hos mig många möjligheter av stil — den mångfaldigaste stilkonst över huvud, som någonsin stått till en människas förfogande. *God* är varje stil, som verkligen meddelar ett inre tillstånd, som icke förgriper sig på tecknen, på tecknens tempo, på *åtbörderna* — alla lagar för perioden äro åtbördskonst. — Min instinkt härutinnan är ofelbar. — *God stil i sig* — en ren dårskap, lutter "idealism": någonting liknande det "sköna *i sig*", det „goda *i sig*", tinget *i sig*" . . . Alltjämt ännu under förutsättning att det finnes öron — att det finnes sådana, som äro mäktiga och värda ett likartat patos, att sådana icke saknas, med vilka man *får* meddela sig. — Min Zarathustra till exempel söker tillsvidare efter sådana, — ack, han torde få söka länge ännu! — Man måste vara *värd* att höra honom. . . . Och till dess lär det knappast finnas någon som uppfattar den *konst*, varmed i detta fall slösats: aldrig har någon mäktat slösa så mycket av nya, av oerhörda, av i själva verket enbart härtill skapade konstmedel. Att dylikt kunde förverkligas just med tyska språket, det återstod att bevisa: själv skulle jag tidigare hava förnekat sådant på det uttryckligaste. Man vet icke före mig, vad som kan åstadkommas med tyska språket, — vad som överhuvud kan åstadkommas med språket. Konsten i den *stora* rytmen, den *stora stilen* i periodiken, i syfte att uttrycka ett oerhört upp och ned av sublim, av övermänsklig lidelse, har först blivit upptäckt av mig; med en dityramb sådan som den sista i den *tredje* Zarathustra, benämnd de "sju inseglen", flög jag tusen mil utöver det, som hittills kallats för poesi.

5.

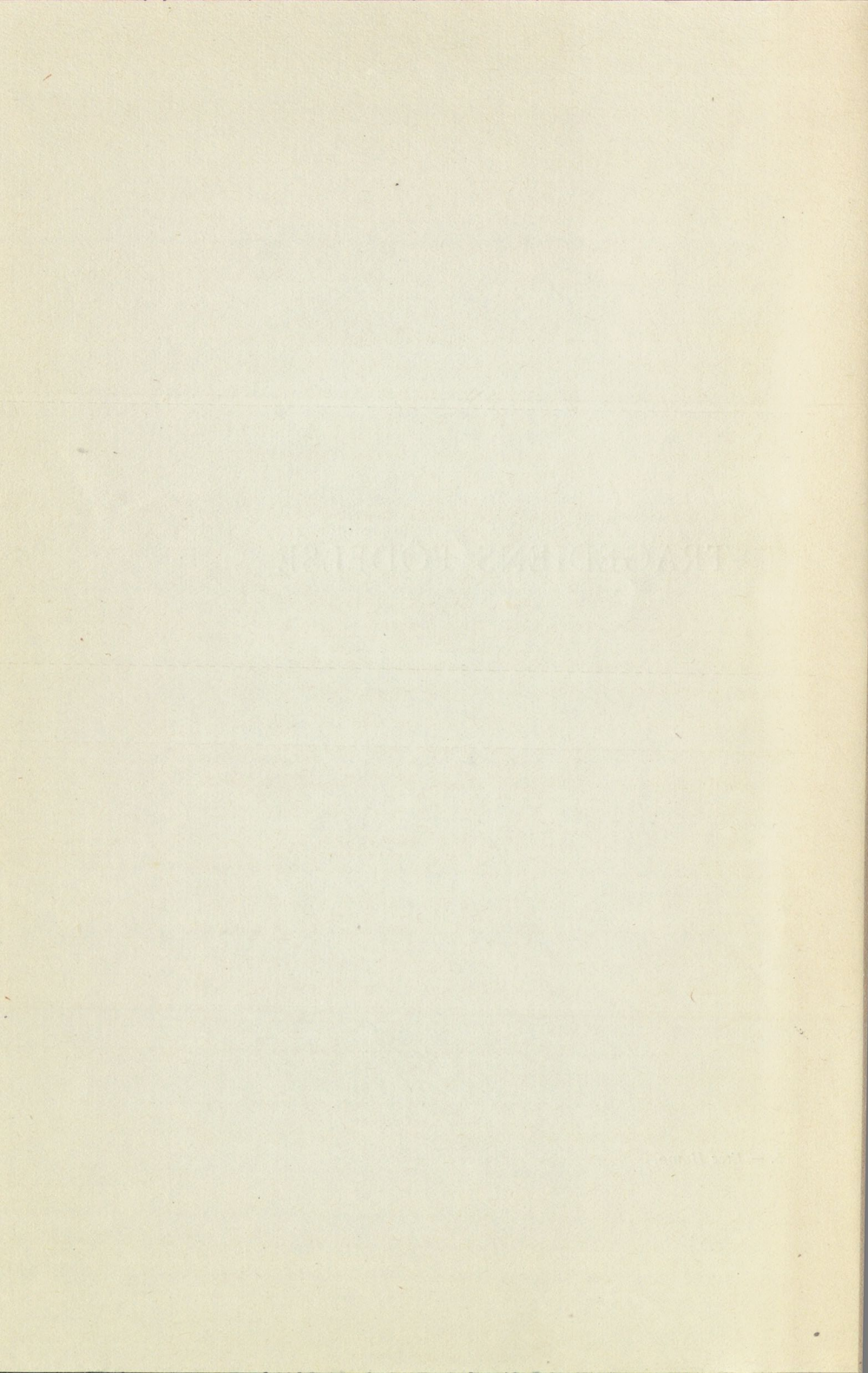
Att ur mina skrifter talar en *psykolog*, vilken saknar sin like, det är måhända den första insikt, som en god läsare vinner — en läsare, sådan jag förtjänar honom. en som läser

mig så, som goda gamla filologer läste sin Horatius. De satsar, rörande vilka hela världen i grunden är ense — att icke tala om allvärldsfilosoferna, moralisterna och andra dår- och fårhuvuden — framstå för mig såsom naiviteter i missgrepp: till exempel den tron, att "oegoistisk" och "egoistisk" äro motsatser, medan själva egot endast är en "högre svindel", ett "ideal"... Det gives *varken* egoistiska eller oegoistiska handlingar: båda begreppen äro psykologisk omening. Eller satsen "människan strävar efter lycka"... Eller satsen "lyckan är dygdens lön"... Eller satsen "lust och olust äro motsatser"... Människans Circe, moralen, har i grund och botten förfalskat — *förmoraliserat* — alla psykologica ända till den ohyggliga galenskapen, att kärleken skulle vara någonting "oegoistiskt"... Man måste sitta säkert på *sig*, man måste stå tappert på sina båda ben, annars *kan* man alls icke älska. Detta veta till sist de små kvinnorna allt för väl: de giva tusan i osjälviska, i blott och bart objektiva män... Får jag i förbigående våga den förmodan, att jag *känner* de små kvinnorna? Det hör till min dionysiska hemgift. Ho vet? måhända är jag den förste psykologen av det evigt — kvinnliga. De älska mig alla — en gammal historia: frånräknat de *förolyckade* små kvinnorna, de "emanciperade", vilka inte kunna få barn. — Lyckligtvis är jag ingalunda benägen att låta slita sönder mig: den fulländade kvinnan sliter sönder när hon älskar... Jag känner dessa älskvärda månader... Ack, vilket farligt, smygande underjordiskt litet rovdjur! Och så behagligt på samma gång!... En liten kvinna, som sysslar med sin hämnd, skulle kunna vräka själva ödet över ända. — Kvinnan är utesägligt mycket ondare än mannen, även klokare; godhet hos kvinnan är redan en form för *urartning*... Hos alla så kallade "sköna själar" förefinnes ett fysiologiskt missförhållande på botten, — jag säger icke allt, annars kunde jag bliva medicynisk. Kampen om lika rättigheter är jämväl ett symtom

på sjukdom: varje läkare känner det. — Kvinnan, ju mer hon är kvinna, värjer sig ju med händer och fötter emot rättigheter i allmänhet taget: naturtillståndet, det eviga *kriget* mellan könen ger henne ju den ojämförligt främsta rangen. — Har man haft öron för min definition på kärlek? det är den enda, som är värdig en filosof. Kärlek — i sina medel krig, i sin grund dödshat mellan könen. — Har man hört mitt svar på frågan, hur man *botar* en kvinna — "frälser" henne? Man gör ett barn med henne. Kvinnan behöver barn, mannen är alltid endast medel: Sålunda talade Zarathustra. — "Kvinnans emancipation" — det är instinkt-hatet hos de *misslyckade*, till barnbörd oförmögna kvinnorna emot de väldanade, — kampen emot "mannen" är alltid endast medel, förevändning, taktik. De vilja, i det de lyfta sig högre upp, såsom "kvinna i sig", såsom "högre kvinna", såsom "idealist" av kvinna, pressa *ned* kvinnans allmänna rangnivå; intet osvikligare medel härtill än gymnasiebildning, byxor och politisk röstboscapsrätt! I grunden äro de emanciperade kvinnorna *anarkisterna* i det "evigt-kvinnligas" värld, de styvmoderligt utrustade, vilkas understa instinkt är hat. . . . Ett helt släkte av den mest elakartade "idealism" — vilken för övrigt jämväl förekommer hos män, till exempel hos Henrik Ibsen, denna typiska gamla jungfru — har till syftemål att *förgifta* det goda samvetet, naturen i könskärleken. . . . Och på det att jag icke måtte lämna något tvivel rörande mina i detta hänseende likaså anständiga som stränga tänkesätt, vill jag ännu tillfoga en sats ur min moral-kodex emot *lasten*: med ordet last bekämpar jag varje slags onatur eller, om man älskar vackra ord, idealism. Satsen lyder: "predikandet av kyskhet är en offentlig uppmaning till onatur. Varje ringaktande av det könsliga livet, varje detsammans förorening genom begreppet "oren" är själva förbrytelsen mot livet, — är den egentliga synden mot livets heliga ande." —

För att giva ett begrepp av mig såsom psykolog, anför jag ett konstigt stycke psykologi, vilket förekommer i "Bortom gott och ont", — jag undanber mig för övrigt varje förmodan om vem som jag vid detta ställe beskriver. "Hjärtats geni, sådant han har det, den store förborgade, frestare-guden och samvetenas borne rättfångare, vilkens röst vet att tränga ned i alla sjäalars underjord, vilken ej säger ett ord, ej blickar en blick, däri ej låge en lockelsens biavsikt och gömma, till vilkens mästerskap det hör, att han förstår att synas — och icke det, som han är, utan det, som för dem, vilka följa honom, är ett *ytterligare* tvång att alltid trycka sig närmare intill honom, att alltid följa honom innerligare och grundligare. . . . Hjärtats geni, som kommer allt högljutt och själbelåtet att tystna och lära sig lyssna, som glättar alla rynkiga själar och ger dem att smaka ett nytt begär: — att ligga stilla som en spegel, på det den djupa himlen måtte spegla sig på dem. . . . Hjärtats geni, som lär den otympliga och snarfärdiga handen att tveka och gripa prydligare; som anar den dolda och gömda skatten, droppen av godhet och mild andlighet under den grumliga tjocka isen, och är en slagruta för varje guldkorn, som länge legat begravet i slammets och sandens fängelse. . . . Hjärtats geni, efter vars beröring en var går rikare dädan, icke benådad och överraskad, icke som av främmande gods lyckliggjord och betryckt, utan rikare i sig själv, sig själv nyare än tillförne, uppbruten, av en tövind kringfläktad och avlyssnad, osäkrare kanhända, känsligare, bräckligare, brutnare, men fylld av förhoppningar, som ännu sakna namn, fylld av nytt viljande och strömmande, fylld av nytt oviljande och tillbakaströmmande" . . .

TRAGEDIENS FÖDELSE





Vill man vara rättvis mot "Tragediens födelse" (1872), måste man glömma ett och annat. Den har *verkat* och till och med fascinerat genom det som hos densamma var förfelat — genom sin tillämpning på Wagneriet, som om detta vore ett *uppgångssymtom*. Denna skrift blev såmedelst en tilldragelse i Wagners liv: från den stunden knöto sig först stora förhoppningar till namnet Wagner. Ännu i dag påminner man mig därom, ibland mitt under själva *Parcifal*: huru som *jag* egentligen har på mitt samvete, att en så hög uppfattning beträffande denna rörelses *kulturvärde* fått överhand. — Jag fann skriften ofta citerad såsom "tragediens återfödelse ur musikens ande": man hade endast öron för en ny formel hos *Wagners* konst, syfte, uppgift, — och inför denna omständighet uppfattade man icke det värdefulla, som skriften i grunden dolde. "Hellenism och pessimism": det hade varit en otvetydigare titel: nämligen såsom första undervisning i, hur grekerna lyckades gå i land med pessimismen, — på vilket sätt de *övertunno* den. . . . Tragedien är nämligen just beviset för att grekerna *icke* voro pessimister: Schopenhauer misstog sig här, liksom han misstagit sig överallt. — Tager man "Tragediens födelse" i handen med någorlunda neutralitet, så ter den sig rätt så otidsenlig: man torde icke drömma om, att den *påbörjades* under åskorna av slaget vid Wörth. Jag har begrundat dessa problem framför murarna av Metz, under kalla septembernätter, mitt i sjukvårdstjänsten; man skulle snarare tro att skriften vore femtio år äldre. Den är politiskt indifferent — "otysk", torde man säga i dag —, den luktar otillständigt

hegeliansk, den är endast i några formler behäftad med Schopenhauers likbjudareparfym. En "idé" — motsättningen dionysisk och apollinisk — överflyttad i det metafysiska; själva historien såsom denna "idé" utveckling; i tragedien motsättningen upphöjd till enhet; saker och ting under denna optik, vilka ännu aldrig sett varandra i ögonen, plötsligen ställda inför varandra, belysta och *förstådda* ur varandra . . . Operan till exempel och revolutionen. . . . Bokens tvenne avgörande *nyheter* äro dels förståelsen för det *dionysiska* fenomenet hos grekerna — den avger detsamma första psykologi, den ser i detsamma den ena roten till hela den grekiska konsten. — Samt dels förståelsen för Sokratismen: Sokrates för första gången framställd såsom redskap för den grekiska upplösningen, såsom typisk dekadent. "Förnuftighet" *emot* instinkt. Förnuftighet till varje pris såsom farlig, såsom livsundergrävande makt! — I hela boken en djup fientlig tystnad rörande kristendomen: denna är varken apollinisk eller dionysisk; den *förnekar* alla *estetiska* värden — de enda värden, dem "Tragediens födelse" erkänner: den är i djupaste mening nihilistisk, medan *bejakelsens* yttersta gräns blivit uppnådd i den dionysiska symbolen. På ett ställe förekommer en anspelning på kristna präster såsom på ett "lömskt slag av dvärgar", av "underjordiska" . . .

2.

Denna början är övermåttan märklig. Jag hade till min innersta erfarenhet *upptäckt* den enda liknelse och det enda motstycke som historien äger, — jag har dymedelst såsom den förste uppfattat det dionysiskas underbara fenomen. Desslikes utgjorde den omständigheten, att jag avslöjade Sokrates såsom dekadent, ett till fullo betryggande vittnesbörd om, att säkerheten i mitt psykologiska grepp icke kunde komma att löpa fara från någon som helst moralidiosynkrasi: — själva moralen såsom dekadenssymtom är en nyhet i kun-

skapens historia, ensam i sitt slag och av första rang. Hur högt har jag icke med bådadera hoppat bort över det ynkliga platt huvudpratet om optimism kontra pessimism! — Jag var den förste att se den egentliga motsatsen: den *urartande* instinkten, vilken med underjordisk hämndlystnad vänder sig mot livet (— kristendom, Schopenhauers filosofi, i viss mening redan Platos filosofi, hela idealismen såsom typiska former) och en ur fullheten, ur överfullheten alstrad formel för den *högsta bejakelsen*, ett jasägande utan förbehåll, till själva lidandet, till själva skulden, till allt sällsamt och främmande i själva tillvaron. . . . Detta sista, gladaste, överflödande — övermodigaste ja till livet är icke blott den högsta insikt, det är även den *djupaste*, den av sanning och vetenskap strängast bekräftade och upprätthållna. Ingenting som är får frånräknas, ingenting kan undvaras — de av kristna och andra nihilister jävade sidorna i tillvaron äro till och med av en oändligt högre klass i värdenas rangordning än det, som dekadensinstinkten kunde få godkänna, *känna som god*. Till att fatta detta kräves *mod*, och såsom dess förutsättning ett övermått av *kraft*: ty jämnt så långt som modet *får* våga sig framåt, jämnt så långt efter måttet av kraft närmar man sig sanningen. Kunskapen, jasägandet till realiteten, är för den starke en likadan nödvändighet, som *fegheten* och *flykten* för realiteten — "idealet" — är för den svage, under svaghetens inspiration. . . . Det står dem icke fritt att urskilja: dekadenterna *behöva* lögnen, — den är ett bland deras uppehållsevillkor. — Den som icke blott begriper ordet "dionysisk" utan inbegriper *sig* i ordet "dionysisk", behöver icke vederlägga Plato eller kristendomen eller Schopenhauer — han *luktar förruttnelsen*. . . .

3.

Huruvida jag just därmed funnit begreppet "tragisk", den slutliga insikten i vad tragediens psykologi innebär, det har

jag senast ännu bringat till uttryck i *Avgudaskymning* sidan 139: "Jasägandet till livet ända in i dess sällsammaste och hårdaste problem; viljan till livet, fröjdande sig i *offret* av sina högsta typer över sin egen outtömlighet — *det kallade jag dionysiskt*, det uppfattade jag såsom brygga till den *tragiske* diktarens psykologi. *Icke* för att befria sig från skräck och medlidande, icke för att rena sig från en farlig affekt genom en våldsam urladdning — så missförstod Aristoteles det —; utan för att utöver skräck och medlidande *själv vara* vardandets eviga lust, — den lust, som därjämte i sig innesluter *lusten att förinta*. . . . I denna mening är jag berättigad att betrakta mig själv såsom den förste *tragiske filosofen* — det vill säga den yttersta motsatsen och antipoden till en pessimistisk filosof. Före mig existerar icke denna det dionysiskas omflyttning i ett filosofiskt patos: den *tragiska visheten* saknas, — jag har förgäves sökt efter spår därav jämväl hos filosofiens *stora* greker, vilka levat två hundra år *före* Sokrates. Ett tvivel fann jag kvar inför *Heraklit* i vilkens närhet jag för övrigt känner mig varmare och bättre till mods än annorstädes. Bejakelsen av *undergång och förintelse*, det avgörande hos en dionysisk filosofi, *jasägandet till motsägelse och krig, vardandet*, med radikalt avböjande jämväl av begreppet "*vara*" — däri måste jag under alla förhållanden erkänna det med mig närmast besläktade, som hittills blivit tänkt. Läran om den "*eviga återkomsten*", det vill säga om alla tingens ovillkorliga och oändligt upprepade kretslopp — denna Zarathustras lära *kunde* till sist även redan hava blivit förkunnad. Åtminstone bär *Stoan*, vilken ärft nästan alla sina grundläggande föreställningar från *Heraklit*, spår därav.

4.

Ur denna skrift talar en gränslös förhoppning. Till sist saknar jag varje orsak att taga tillbaka förhoppningen om

en dionysisk framtid för musiken. Kastom en blick ett århundrade framåt, antagom det fallet, att mitt attentat på två årtusendens onatur och människostympning lyckas. Det livets nya parti, som tager i sin hand den största bland alla uppgifter, mänsklighetens högre tuktande, inklusive den skoningslösa tillintetgörelsen av allt urartat och parasitiskt, skall åter möjliggöra detta *för mycket av liv* på jorden, ur vilket även det dionysiska tillståndet ånyo måste växa fram. Jag utlovar en *tragisk* tidsålder: den högsta konsten i jasägandet till livet, tragedien, skall återuppstå, när mänskligheten har bakom sig medvetandet om de hårdaste men nödvändigaste krigen, *utan att lida därav*. . . . En psykolog torde även tillfoga att det, som jag i unga år förnummit vid Wagnersk musik, över huvud icke har någonting med Wagner att skaffa; att när jag beskrev den dionysiska musiken, jag beskrev det, som jag hade hört, — att jag instinktivt måste överflytta och transfigurera allt i den nya anda, som jag bar inom mig. Beviset härför, *så starkt som endast ett bevis kan vara*, är min skrift "Wagner i Bayreuth": vid alla psykologiskt avgörande ställen är endast tal om mig, — man kan hänsynslöst sätta dit mitt namn eller ordet "Zarathustra", där texten nämner ordet Wagner. Hela bilden av den *dityrambiske* konstnären är bilden av Zarathustras *präexisterande* diktare, tecknad med avgrundligt djup och utan att ens ett ögonblick hava vidrört den Wagnerska realiteten. Wagner själv hade ett begrepp därom; han kände icke igen sig i skriften. — Desslikes hade "tanken med Bayreuth" förvandlat sig i ett visst något, som icke lär innebära ett gåtfullt begrepp för kännare av min Zarathustra: i den *stora middag*, där de utvaldaste helga sig till den största bland alla uppgifter — vem vet? visionen av en fest, som jag ännu kommer att uppleva. . . . De första sidornas patos är världshistoriskt; den *blick*, om vilken det är tal på sjunde sidan, är den egentliga Zarathustrablicken; Wagner, Bayreuth, hela den lilla tyska ynkedomen är ett moln, vari

en framtidens oändliga fata morgana speglar sig. Även psykologiskt äro alla min egen naturs bestämmande drag invända i Wagners — detta bredvidvartannat av de soligaste och ödesdigraste krafter, viljan till makt, sådan den aldrig ägts av någon människa, den hänsynslösa tapperheten i det andliga, den obegränsade kraften att lära, utan att viljan till gärning därigenom förkväves. Allt i denna skrift är förutförkunnande: den förestående återkomsten av den grekiska anden, nödvändigheten av *mot-Alexandrar* vilka ånyo knyta den grekiska kulturens gordiska knut, sedan den blivit löst . . . Man lyssne till den världshistoriska accent, med vilken på sidan 30 begreppet "tragiskt tänkesätt" införes: det gives idel världshistoriska accenter i denna skrift. Detta är den sällsammaste "objektivitet", som man gärna kan föreställa sig: den absoluta vissheten om, vad jag *är*, projicierande sig på vilken som helst tillfällig realitet, — sanningen om mig talade ur ett rysansvärt djup. På sidan 71 beskrives och föregripes Zarathustras *stil* med inträngande säkerhet; och aldrig skall man finna ett mera storartat uttryck för *tilldragelsen* Zarathustra, verket om en mänsklighetens oerhörda rening och helgelse, än det som förekommer på sidorna 43—46.

DE OTIDSENLIGA

De fyra *Otidsenliga* äro genomgående krigiska. De ådagalägga, att jag icke var någon "drömmeryöns", att det bereder mig ett nöje att draga värjan, — kanske också att min handled är farligt fri. Det första angreppet (1873) gällde den tyska bildningen, på vilken jag då redan blickade ned med skoningslöst förakt. Utan mening, utan substans, utan mål: en blott och bar "offentlig mening". Intet mer elakartat missförstånd än den tron, att tyskarnas stora vapenframgång bevisade någonting till förmån för denna bildning — eller ännu bättre *dess* seger över Frankrike . . . Den andra *Otidsenliga* (1874) belyser det farliga, det livsgnagande och livsförgiftande i vårt sätt att bedriva vetenskap: livet *sjukt* av detta omänskligvordna hjulverk och maskineri, av arbetarens "opersonlighet", av den falska ekonomien i "arbetets fördelning". *Ändamålet* går förlorat, kulturen: — medlet, den modärna vetenskapsrörelsen, *barbariserar* . . . I denna avhandling framställdes för första gången det "historiska sinnet", över vilket detta århundrade är stolt, såsom sjukdom, såsom typiskt tecken på förfall. — I den tredje och fjärde *Otidsenliga* uppställas däremot, såsom fingervisning till ett *högre* begrepp om kultur, till återställande av begreppet "kultur", tvenne bilder av den hårdaste *själviskhet*, *självttukt*, otidsenliga typer i varje hänseende, fulla av suveränt förakt för allt, som runt omkring dem kallades "rike", "bildning", "kristendom", "Bismarck", "framgång", — Schopenhauer och Wagner, eller med ett enda ord, Nietzsche . . .

2.

Av dessa fyra attentat hade det första en utomordentlig framgång. Det buller, som det kom åstad, var i varje avseende praktfullt. Jag hade pekat på den sårbara punkten hos en segerrik nation, — att dess seger *icke* vore en kultur-tilldragelse, utan kanske, kanske någonting helt annat. . . . Svaret kom från alla håll och visst icke uteslutande från de gamla vännerna till David Strauss, vilken jag hade förlöjligt såsom typen för en tysk bildningsfilister och satisfait, korteligen såsom författare till sitt krogevangeliem om den "gamla och nya tron" (ordet bildningsfilister har efter min skrift fått burskap i språket). Dessa gamla vänner, dem jag såsom württembergare och schwabare tilldelat ett kännbart stygn, då jag fann deras underdjur, deras Strauss komisk, svarade så rättframt och groft, som jag gärna kunde önska det; de preussiska gensagorna voro klokare, — de hade mera "berliner-blått" i sig. Det onständigaste åstadkom ett Leipzigerblad, de beryktade "Grenzboten"; jag hade all möda att avhålla de upprörda baslarna från åtgärder. Obetingat på min sida uppträdde endast några gamla herrar, av blandade och till dels obegripliga skäl. Däribland Ewald i Göttingen, vilken framhöll att mitt attentat hade avlupit dödligt för Strauss. Likaledes den gamle hegelianen Bruno Bauer, i vilken jag från den stunden haft en av mina mest uppmärksamma läsare. I sina sista år roade han sig med att hänvisa till mig; så gav han till exempel en vink åt herr von Treitschke, den preussiske historiegrafnen, hos vem denne skulle kunna inhämta upplysning om det för honom bortkomna berippet "kultur". Det mest tankeväckande, även det längsta om skriften och dess författare åstadkoms av en gammal lärjunge till filosofen von Baader, en professor Hoffmann i Würzburg. Han förutsåg av skriften en stor bestämmelse för mig, — att åvägabringa ett slags kris och högsta avgörande i pro-

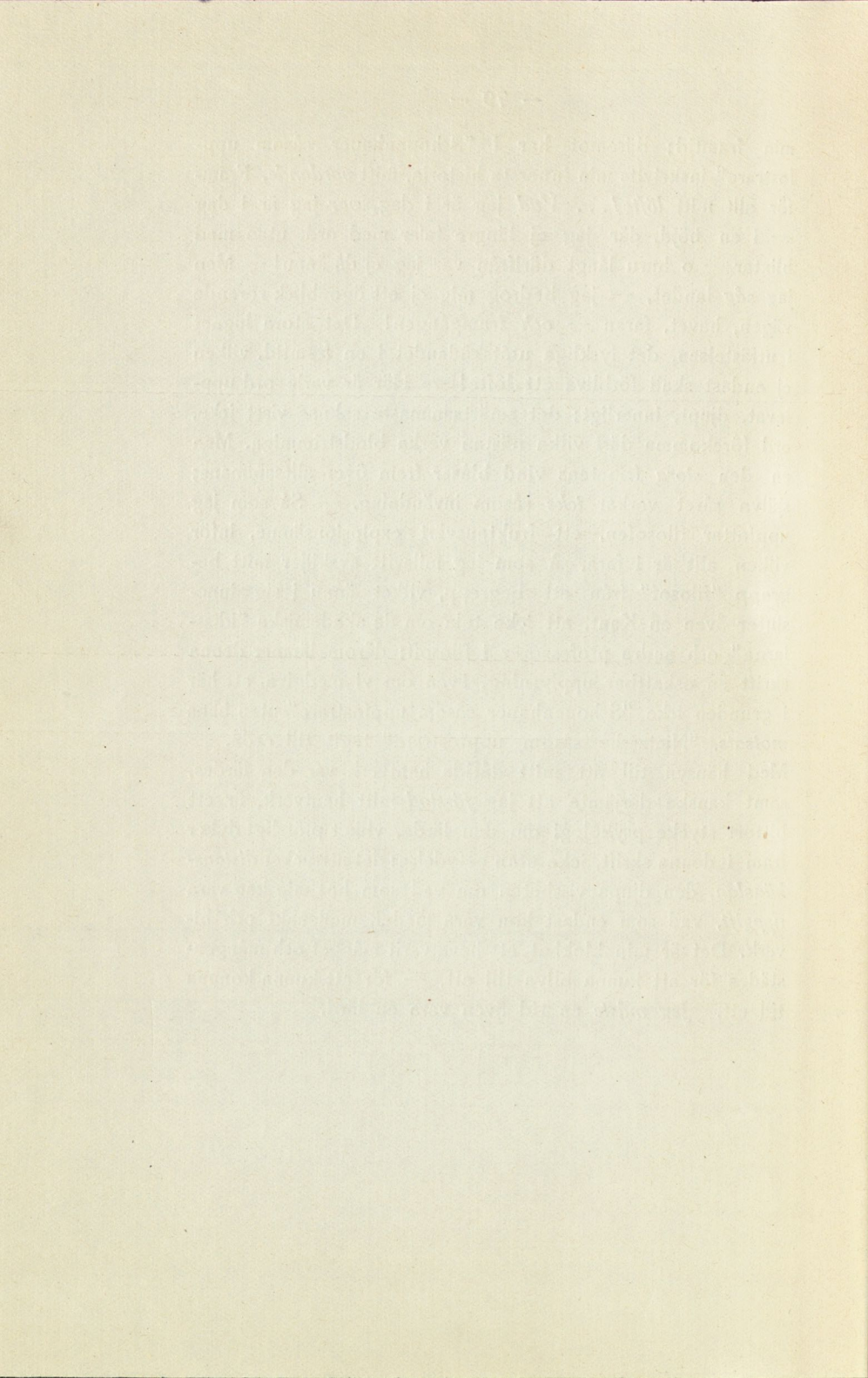
blemet om ateismen, vars instinktivaste och hänsynslösaste typ han misstänkte mig vara. Ateismen var det som förde mig till Schopenhauer. — Utan jämförelse bäst uppfattat och bittrast förnummet blev ett synnerligen starkt och tapert förordande av den annars så milde Karl Hillebrand, denne siste *humane* tysk, som förstod att föra pennan. Hans uppsats stod att läsa i "Augsburger Zeitung"; man kan i dag läsa den, något försiktigare formulerad, i hans samlade skrifter. Här framställdes skriften såsom tilldragelse, vändpunkt, första självbesinning, allra bästa tecken, som ett verkligt *återvändande* av tyskt allvar och tysk lidelse i andliga ting. Hillebrand ägnade ett högt erkännande åt skriftens form, dess mogna smak, dess fullkomliga takt i särskiljandet på person och sak: han betecknade den som den bästa polemiska skrift på tyska språket, — just i den för tyskar så farliga, så föga tillrädliga konsten i polemik. Obetingat jasägande, till och med ytterligare understrykande vad jag vågat yttra om det språkliga förfallet i Tyskland (— i dag leka de purister och kunna icke längre bygga upp en sats —), med enahanda förakt för denna nations "främsta skriftställare", slutade han med att uttrycka sin beundran för mitt *mod* — detta "högsta mod, vilket just leder ett folks älsklingar till anklagelsebänken". . . . Skriftens efterverkan kan icke nog uppskattas i mitt liv. Ingen har hittills sökt gräl med mig. Man tiger, man behandlar mig i Tyskland med en dyster försiktighet: jag har i många år gjort bruk av en obetingad talfrihet, till vilken ingen i dag, allraminst i "riket", har tillräckligt fria *händer*. Mitt paradiset är "under skuggan av mitt svärd". . . . I själva verket hade jag praktiserat en maxim av Stendhal: han tillråder att göra sitt inträde i sällskapslivet med en *duell*. Och hur hade jag ej valt min motståndare! den främste tyske fritänkare! . . . I sanning, ett helt *nytt* slag av fritänkeri kom därigenom till ett första uttryck: tills dato är mig ingenting mera främ-

mande och obesläktat än hela det europeiska och amerikanska species av "libres penseurs". Med dem såsom med oförbätterliga platt huvuden och pajaser av de "modärna ideerna" befinner jag mig fastmer i en djupare tvedräkt än med någon som helst bland deras motståndare. De vilja även, på sitt sätt, "förbättra" mänskligheten efter sitt beläte, de skulle vilja föra ett oförsonligt krig mot det som jag är, som jag *vill*, såvida de förstode sig därpå, — de tro ännu allesamman på "idealet". . . . Jag är den förste *immoralisten*.

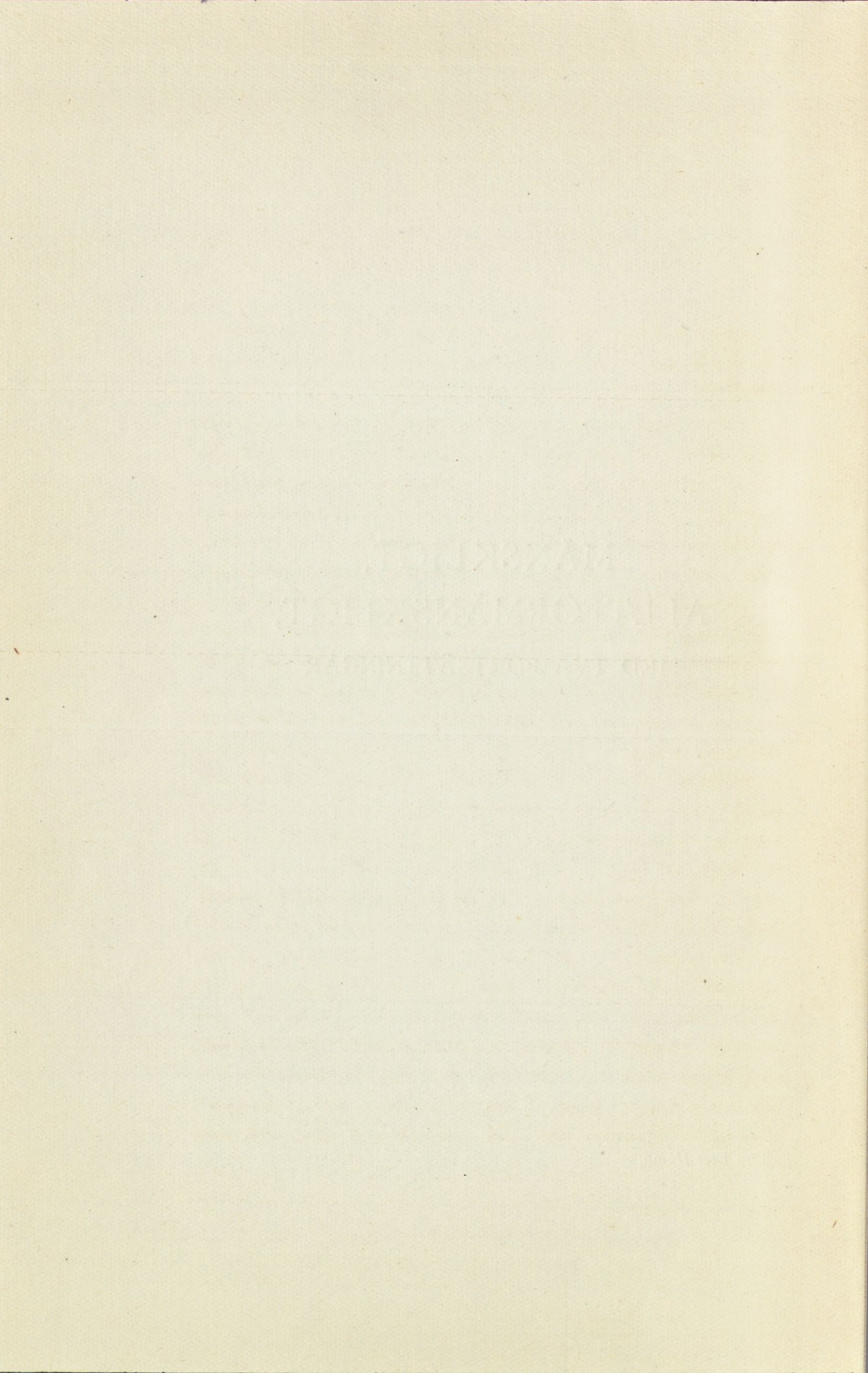
3.

Att de med namnen Schopenhauer och Wagner betecknade Otidsenliga kunde i nämnvärd mån bidra till förståelsen eller ens till den psykologiska frågeställningen av de båda fallen vill jag ingalunda påstå, — billigtvis med undantag för ett och annat. Så framställes till exempel redan här med djup instinktsäkerhet det elementära i Wagners natur såsom en skådespelarebegåvning, vilken i sina medel och syften endast drager sina slutledningar. I själva verket avsåg jag med dessa skrifter någonting helt annat än att idka psykologi: — ett problem om uppfostran utan like, ett nytt begrepp om *självupptuktande*, *självförsvar* ända till hårdhet, en väg till storhet och till världshistoriska uppgifter krävde sitt första uttryck. På det hela taget tog jag tvenne berömda och alldeles icke fastslagna typer i kaluven, liksom man tager ett tillfälle i akt för att uttala något, för att få ytterligare ett par formler, tecken, språkmedel i sin hand. Detta har ock med fullständigt oroväckande sagacitet blivit antytt på sid. 93 i den tredje Otidsenliga. På så sätt gjorde Plato bruk av Sokrates, såsom av ett slags semiotik för Plato. — Nu, då jag från ett visst avstånd blickar tillbaka på de förhållanden, om vilka dessa skrifter bära vittnesbörd, vill jag ingalunda förneka att de i grunden endast tala om mig. Skriften "Wagner i Bayreuth" är en vision om

min framtid; däremot har i "Schopenhauer såsom uppfostrare" inskrivits min innersta historia, mitt *vardande*. Framför allt mitt *löfte!*... *Vad* jag är i dag, *var* jag är i dag — i en höjd, där jag ej längre talar med ord, utan med blixtar — o huru långt därifrån var jag ej då ännu! — Men jag såg landet, — jag bedrog mig ej ett ögonblick rörande vägen, havet, faran — *och* framgången! Det stora lugnet i utfästelsen, det lyckliga utåtskådandet i en framtid, vilken ej endast skall förbliva ett löfte! — Här är varje ord upplevat, djupt, innerligt; det smärtsammaste saknas visst icke, ord förekomma däri vilka nästan verka blodstrimmiga. Men en den *stora* frihetens vind blåser fram över alltsammans; själva såret verkar *icke* såsom invändning. — Så som jag uppfattar filosofen, ett fruktansvärt explosionsämne, inför vilken allt är i fara, så som jag milsvitt avskiljer mitt begrepp "filosof" från ett begrepp, vilket ännu i sig innesluter även en Kant, att icke tala om de akademiska "idisslarna" och andra professorer i filosofi: därom lämnar denna skrift en oskattbar upplysning, även om vi medgiva, att här i grunden icke "Schopenhauer såsom uppfostrare" utan hans *motsats*, "Nietzsche såsom uppfostrare" tagit till orda. — Med hänsyn till att mitt dåtida hantverk var den lärdes, samt kanske därjämte att jag *förstod* mitt hantverk, är ett bittert stycke psykologi om den lärde, vilket plötsligt dyker fram i denna skrift, icke utan betydelse: det uttrycker *distans-känslan*, den djupa vissheten om vad som hos mig kan vara *uppgift*, vad som endast kan vara medel, mellanakt och biverk. Det är min klokhet att hava varit månet och mångestades för att kunna bliva till ett, — för att kunna komma till ett. Jag *måste* en tid även vara en lärd.



MÄNSKLIGT,
ALLTFÖRMÄNSKLIGT,
MED TVÅ FORTSÄTTNINGAR





änskligt, alltförmänskligt“ är minnesvården över en kris. Den kallar sig en bok för *fria andar*: så gott som varje mening däri uttrycker en seger — jag har med densamma befriat mig från det *icke-tillhöriga* i min natur. Idealismen är mig icke-tillhörig: titeln betyder “där I sen ideella ting, ser jag — mänskligt, ack endast alltför mänskligt!“ . . . Jag känner människan *bättre* . . . I någon annan mening får ordet “fri ande“ här icke uppfattas: en *frivorden* ande, vilken åter tagit sig själv i besittning. Tonen, röstklängen har undergått en fullständig förändring: man torde finna boken klok, kylig, understundom hård och spotsk. En viss andlighet av *förnäm* smak synes ständigt hålla sig ovanpå gentemot en lidelsefullare strömning på botten. I detta sammanhang har det sin mening, att boken liksom ursäktar sig med att utkomma redan år 1878, vid den hundraåriga minnesfesten av *Voltaires* död. Ty Voltaire är, i motsats till allt som skrivit efter honom, i främsta rummet en andens grand-seigneur: alldeles detsamma som jag. — Namnet Voltaire på en skrift av mig — det var verkligen ett framsteg — *till mig* . . . Ser man nogare till, så upptäcker man en obarmhärtig ande, vilken känner till alla de smygvrår, där idealet har sitt hemvist, — där det har sina fängelsehålor och liksom sin sista säkerhet. Med en fackla i händerna, vilken fackla visst icke ger något fladdrande sken, lyses det med skärande klarhet in i denna idealets *underjord*. Det är kriget, men kriget utan krut och rök, utan krigiska åtbörder, utan patos och brutna leder — allt detta vore ju ännu “idealism“. Den ena villfarelsen efter den andra lägges lugnt och stilla

på is, idealet vederlägges icke — det *fryser bort* . . . Här till exempel fryser "geniet" bort; vid nästa gathörn fryser "helgonet" bort; under en tjock istapp fryser "hjälten" bort; till slut fryser "tron" bort, den så kallade "övertygelsen", även "medlidandet" avkyles betydligt — nästan överallt fryser "tinget i sig" bort . . .

2.

Uppslagen till denna bok stamma direkt från de första Bayreuthska festspelens veckor; en djup främlingskänsla emot allt, som omgav mig där, är en bland dess förutsättningar. Den som har ett begrepp om vilka visioner som redan på den tiden lupo över min väg, kan gissa sig till hur jag var till mods, då jag en dag vaknade i Bayreuth. Alldeles som om jag drömde . . . Var var jag männe? Jag kände ej igen någonting, jag kände knappast igen Wagner. Förgäves bladdrade jag i mina minnen. Tribschen — en de lycksaligas fjärran ö: ingen skugga av likhet. De oförgätliga dagarna vid grundstensläggningen, det lilla *tillhöriga* sällskap som firade den och vilket man ej först behövde önska fingrar för känsliga ting: ingen skugga av likhet. *Vad hade hänt?* — Man hade översatt Wagner till tyska! Wagnerianen hade blivit herre över Wagner! — Den *tyska* konsten! den *tyska* mästaren! det *tyska* ölet! . . . Vi andra, vilka blott alltför väl veta till vad för raffinerade artister, till vilken smakens kosmopolitism Wagners konst ensamt talar, voro utom oss över att återfinna Wagner behängd med tyska "dygder". — Jag tänker, jag känner Wagnerianen, jag har "upplevat" tre generationer, från och med salig Brendel, vilken förväxlade Wagner med Hegel, ända till "idealisterna" i Bayreuther Blätter, vilka förväxla Wagner med sig själva, — jag har hört alla slags bekännelser av "sköna själar" om Wagner. Ett kungarike för ett enda förnuftigt ord! — I sanning ett härresande sällskap! Nohl, Pohl, *Kohl* med gracie in infi-

nitum! Intet missfoster saknas däribland, icke ens antisemiten. — Den arme Wagner! varthän hade han kommit! — Om han åtminstone hade farit in i en svinahjord! Men bland tyskar! . . . Man borde verkligen till eftervärldens upplysning stoppa upp en äkta Bayreuthare, eller ännu hellre lägga honom i spiritus, ty spiritus saknas —, med påskriften: så såg den "ande" ut, med stöd av vilken man grundlade "riket" . . . Nog av, mitt i alltsammans reste jag min väg på ett par veckor, mycket brådstörtat, oaktat en charmant parisiska sökte trösta mig; jag ursäktade mig hos Wagner endast med ett fatalistiskt telegram. I en djupt i skogarna undångömd ort på Böhmerwald, Klingenbrunn, gick jag och bar på min melankoli och på mitt tyskförakt liksom på en sjukdom — och skrev litet emellanåt, under allmäntiteln "Plogbillen", en mening i min anteckningsbok, idel *hårda* psykologika, vilka måhända ännu kunna återfinnas i "Mänskligt, alltförmänskligt."

3.

Vad som vid det tillfället kom till ett avgörande inom mig, var ingalunda en brytning med Wagner — jag led av en allmänförirring hos min instinkt, varpå det enstaka missgreppet, det må nu heta Wagner eller professuren i Basel endast var ett tecken. Jag överbefölls av en *otålighet* med mig; jag insåg att det var på högsta tid att besinna mig tillbaka till *mig*. Med ett enda slag stod det klart för mig på ett förfärande sätt, hur mycken tid som redan slösats bort, — hur gagnlös, hur villkorlig hela min filologtillvaro tog sig ut inför min uppgift. Jag blygdes över denna *falska* blygsamhet . . . Tio år bakom mig, under vilka min andes *näring* i egentlig mening stått stilla hos mig, under vilka jag icke ökat mitt vetande med någonting brukbart, under vilka jag glömt bort otroligt mycket för ett krimskrams av dammig lärdom. Att kräla igenom antika metriker med akribie och klena ögon — därhän hade det gått med mig! — Jag såg

mig med ömkan fullständigt utmagrad, fullständigt utmärglad: *realiteterna* så gott som saknades inom mitt vetande, och idealiteterna voro ej värda en vitten! — En rent av brännande törst grep mig: från den stunden har jag i själva verket icke idkat annat än fysiologi, medicin och naturvetenskaper, — icke ens till egentliga historiska studier vände jag tillbaka annat än först när min *uppgift* med bjudande nödvändighet tvang mig därtill. Jag insåg även då för första gången sambandet emellan en instinktvidrigt vald verksamhet, en så kallad "kallelse", till vilken man *allra minst* är kallad — och behovet efter *bedövning* av tomhets- och hungerkänslan förmedelst narkotisk konst, — till exempel förmedelst den Wagnerska konsten. Vid en varsammare rundblick upptäckte jag, att enahanda nödtillstånd gör sig gällande hos ett stort antal unga män: den ena onaturen *framtvingar* formligen en andra. I Tyskland, i "riket", för att tala otvetydigt, äro allt för många dömda att i otid bestämma sig och att sedan, under en börda vilken de ej förmå avskudda sig, *tyna bort* . . . Dessa trängta efter Wagner såsom efter ett *opiat*, — de glömma sig, de befria sig från sig själva ett ögonblick . . . Vad säger jag! *fem till sex timmar!*

4.

Min instinkt bestämde sig då obevekligt emot att ännu längre giva efter, gå med, förväxla mig själv. Varje slags liv, de ogynnsammaste förhållanden, sjukdom, armod — allt syntes mig vara att föredraga framför den ovärdiga "osjälviskhet", i vilken jag först råkat av okunnighet, av *ungdom*, i vilken jag senare blivit fastsittande av tröghet, av så kallad "pliktkänsla". — Här kom på ett sätt, som jag icke nog kan beundra, och just i rätta ögonblicket till min undsättning det *menliga* arvet från min faders sida, — i grunden ett varsel om en tidig död. Sjukdomen *löste långsamt ut mig*: den besparade mig varje brytning, varje våldsam och stötande

åtgärd. Jag förverkade då ingen välvilja utan inhöstade mycken sådan i stället. Sjukdomen berättigade mig därjämte till en fullständig omläggning i alla mina vanor; den tillät, den *ålade* mig att glömma; den begåvade mig med *tvånget* att ligga stilla, att vara sysslolös, att vänta och vara tålig... Men det betyder ju att tänka!... Mina ögon ensamt gjorde slut på all bokvurm, på tyska: filologi; jag var frälst från "boken", jag läste under årtal ingenting mer — den *största* välgärning som jag någonsin bevisat mig! — Detta understa själv, liksom igenskottat, liksom förstummat under ett ständigt *tvång* att höra på andra själv (— och det betyder ju att läsa!) vaknade långsamt, tveksamt, skyggt, — men omsider *talade det åter*. Aldrig har jag haft så mycken lycka av mig som i min levnads sjukligaste och smärtsammaste tider: man behöver blott betrakta "Morgonrodnaden" eller ock "Vandraren och hans skugga" för att fatta, vad denna "återvändo till mig" innebar: ett högsta slag av *tillfrisknande!*... Det andra följde blott därav. —

5.

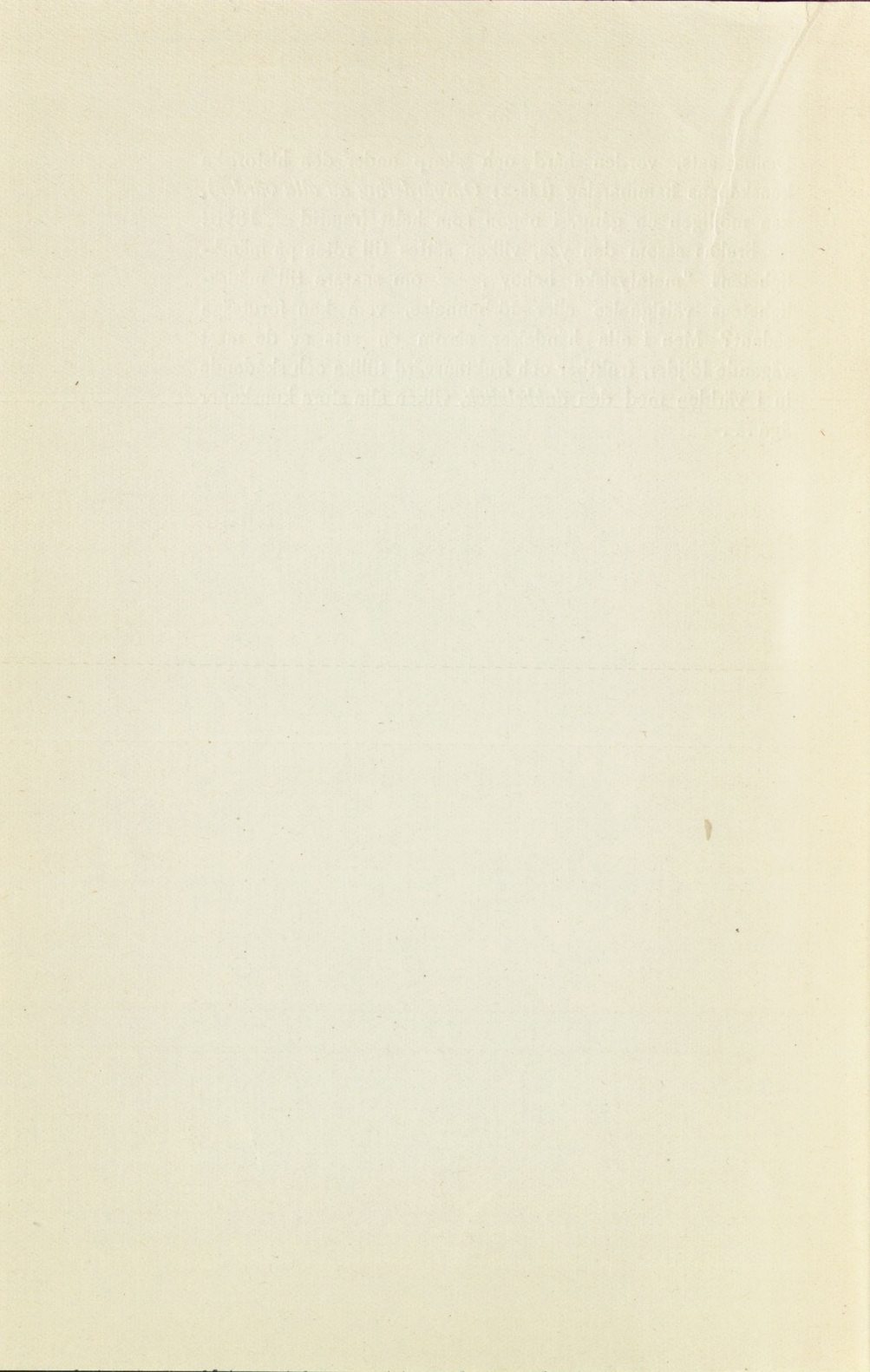
Mänskligt, alltförmänskligt, denna minnesvård över en bister självtukt, varmed jag beredde all hos mig importerad "högre svindel", "idealism", "sköna känslor" och andra kvinnligheter en bråd ände, blev i allt väsentligt nedskriven i Sorrento; den blev fullt färdig och erhöll sin slutgiltiga form en vinter i Basel, under ojämförligt mindre gynnsamma förhållanden än i Sorrento. I grunden har herr *Peter Gast*, på den tiden student vid Basels universitet och mig synnerligen tillgiven, boken på sitt samvete. Jag dikterade med förbundet och värkande huvud, han skrev av, han rättade även, — han var den egentlige skriftställaren, medan jag endast var författaren. När boken omsider kom färdig i mina händer — till en illa sjuks djupa förvåning —, sände jag bland annat även till Bayreuth två exemplar. Genom ett under

av mening hos slumpen anlände samtidigt till mig ett vackert exemplar av Parcifal-texten, med Wagners tillägnet till mig "hans dyre vän Friedrich Nietzsche, Richard Wagner, kyrkoråd." — De båda böckerna hade korsat varandra — det kändes som om jag därvid förnummit en ödesdiger ton. Klang det ej som om *värjor* korsat sig med varandra? . . . I alla händelser uppfattade vi det båda så: ty vi tego båda. Vid denna tidpunkt utkommo de första Bayreuther Blätter: jag förstod *vartill* det varit på högsta tiden. — Otroligt! Wagner hade blivit from . . .

6.

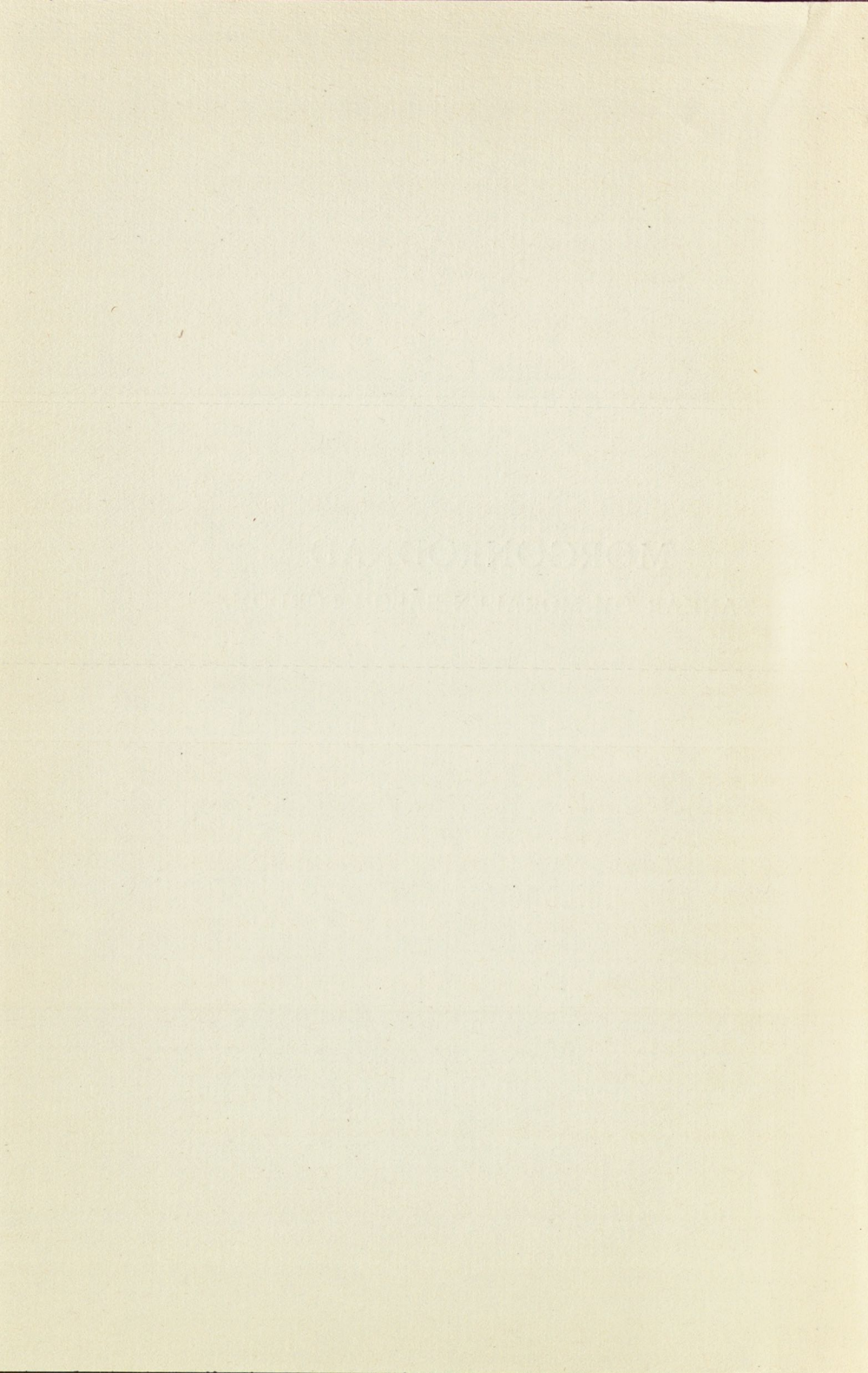
Hur jag då för tiden (1876) tänkte om mig, med vilken oerhörd säkerhet jag höll min uppgift och det världshistoriska däri i min hand, därom bär hela boken, men i synnerhet ett mycket betydelsefullt ställe vittnesbörd: blott att jag med den hos mig instinktiva arglisten även här ånyo undvek det lilla ordet "jag" och denna gång med världshistorisk gloria överstrålade icke Schopenhauer eller Wagner, utan en bland mina vänner, den framstående Dr. Paul Rée, lyckligtvis ett alldeles för fint djur, för att . . . *Andra* voro mindre fina: jag har städse känt igen de hopplösa bland mina läsare, till exempel den typiske tyske professorn, därpå att de med stöd av detta ställe trott sig böra uppfatta hela boken såsom högre Rééalism . . . I verkligheten innehöll den en gensaga emot fem, sex satser hos min vän: man må i detta avseende granska förordet till Moralens genealogi. — Stället lyder: Vilken är väl den huvudsats, vartill en bland de djärvaste och kallaste tänkare, författaren till boken "Om de moraliska förnimmelsernas ursprung" (Lisez: Nietzsche, den förste *immoralisten*) kommit, i följd av sina in- och genomgripande analyser av mänskliga handlingar? "Den moraliska människan står icke närmare den intelligibla världen än den fysiska — *ty* det finns ingen intelligibel värld . . ."

Denna sats, vorden hård och skarp under den historiska kunskapens hammarslag (Lisez: *Omvärdering av alla värden*), kan möjligen en gång, i någon som helst framtid — 1890! — brukas såsom den yxa, vilken sättes till roten på mänsklighetens "metafysiska behov", — om snarare till mänsklighetens välsignelse eller förbannelse, vem kan förutsäga sådant? Men i alla händelser såsom en sats av de mest vägande följder, fruktbar och fruktansvärd tillika och skådande in i världen med den *dubbeltblick*, vilken alla stora kunskaper äga . . .



MORGONRODNAD

TANKAR OM MORALEN SÅSOM FÖRDOM.





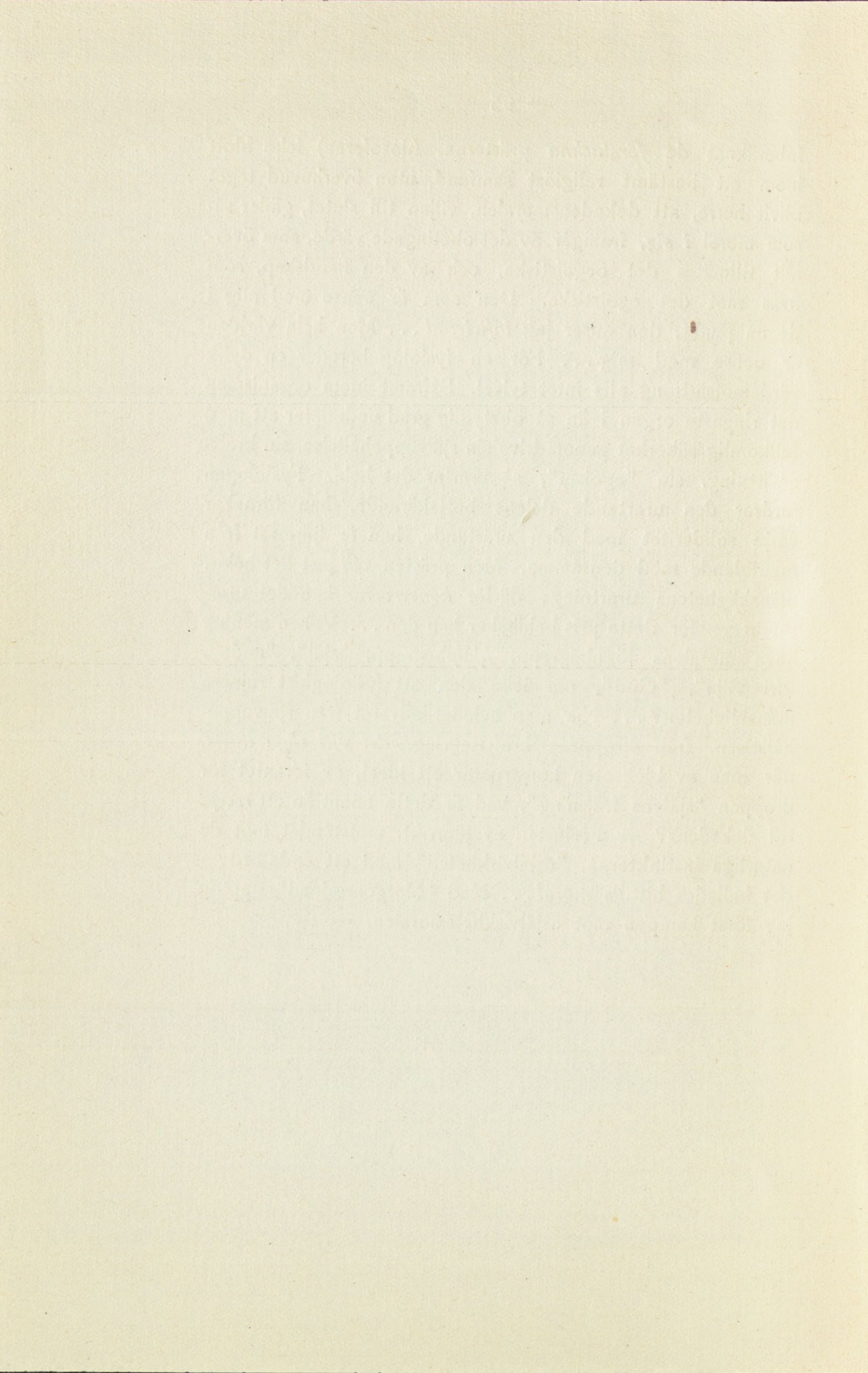
Med denna bok begynner mitt fälttåg emot *moralen*. Icke att den lär sprida ringaste krutlukt: — man torde upptäcka helt andra och mycket ljuvligare dofter hos densamma, för så vitt man äger tillräckligt fint väderkorn. Varken stort eller ens litet artilleri: är bokens verkan negativ, så äro dess medel det så mycket mindre, dessa medel, ur vilka verkan följer som ett slut, *icke* som ett kanonskott. Att man tager avsked från boken med en skygg misstro mot allt, som hittills under namnet moral kommit till heders och även till dyrkan, står ingalunda i motsägelse till att hela boken icke innehåller ett negativt ord, intet angrepp, ingen elakhet, — att den fastmer ligger i solen, rund, lycklig, lik ett havsdjur som solar sig mellan klippor. Till sist var jag det själv, detta havsdjur: nästan varje mening i boken är uttänkt, infångad i det klippvirrvarr nära Genua, där jag var ensam och hade hemligheter med havet. Ännu i dag, vid en tillfällig beröring med denna bok, tyckes mig nästan varje sats bliva ett snöre, i vilket jag ånyo drager upp ur djupet någonting oförlikneligt: hela dess hud darrar av minnets ömmarysningar. Den konst som utmärker densamma är ingen liten i förmåga att göra saker, vilka lätt och utan buller smyga förbi, ögonblick, dem jag kallar gudomliga ödlor, en smula fasta — visserligen icke med grymheten hos den unge grekiske gud, vilken helt enkelt spetsade den stackars lilla ödlan, men dock i alla fall med någonting spetsigt, med pennan . . . “Det gives så många morgonrodnader vilka ännu icke hava lyst” — denna *indiska* inskrift står på dörren till boken. Var *söker* dess uphovsman den nya morgon, den hittills

alltjämt oupptäckta späda rodnad, med vilken åter en dag gryr? — ack, en hel rad, en hel värld av nya dagar! — I en *omvärdering av alla värden*, i en frigörelse från alla moralvärden, i ett jasägande och en förtroendekänsla till allt det, som hitintills varit förbjudet, föraktat, förbannat. Denna jasägande bok låter sitt ljus, sin kärlek, sin ömhet strömma ut över idel slemma ting, den återskänker dem "själen", det goda samvetet, den höga rätten och *företrädesrätten* till varo. Moralen angripes icke, den kommer endast icke längre i betraktande . . . Boken slutar med ett "Eller?" — det är den enda bok som slutar med ett "Eller?" . . .

2.

Min uppgift att förbereda mänskligheten på ett ögonblicks högsta självbesinning, en *stor middag*, där den skådar tillbaka och skådar utåt, där den träder ut ur slumpens och prästernas herravälde samt för första gången *såsom helhet* ställer frågan om varför?, om vartill? —, denna uppgift är en nödvändig följd av den insikten, att mänskligheten *icke* av sig själv är på rätta vägen, att den alldeles *icke* styres gudomligt, att fasthellre just bland hennes heligaste värdebegrepp instinkten till förnekelse, till fördärv, dekadensinstinkten härskat i förföriskskepnad. Spörsmålet om de moraliska värdenas ursprung är på den grund för mig ett *första rangens* spörsmål, emedan det betingar mänsklighetens framtid. Kravet att man skall *tro* att allt i grunden är i de bästa händer, att en bok, bibeln, bereder en slutgiltig trygghet rörande den gudomliga styrelsen och visdomen i mänsklighetens öde, detta krav innebär, tillbakaöversatt till realiteten, att icke låta uppkomma viljan, sanningen om den ömkansvärda motsatsen, nämligen att mänskligheten hittills varit i de *sämsta* händer, att den styrts av undermåliga, av arglistigt hämndgiriga, de så kallade "helgonen", dessa världsförtalare och människostympare. Det avgörande vittnesbördet om att prästen (—

inberäknat de *förstuckna* prästerna, filosoferna) icke blott inom ett bestämt religiöst samfund, utan överhuvud taget blivit herre, att dekadensmoralen, viljan till slutet, gäller såsom moral *i sig*, framgår av det obetingade värde, som överallt tillmätas det oegoistiska, och av den fiendskap, som övas mot det egoistiska. Den som är oense med mig i denna punkt, den anser jag *inficierad* . . . Men hela världen är oense med mig . . . För en fysiolog bereder en dylik värdemotsättning alls intet tvivel. Såframt inom organismen det ringaste organ i än så obetydlig grad underlåter att med fullkomlig säkerhet genomdriva sin självuppehållelse, sin kraftersättning, sin "egoism", så urartar det hela. Fysiologen fordrar den urartande delens bortskärande, han förnekar varje solidaritet med den urartande, han är fjärmast från medlidande med densamma. Men prästen *vill* just det helas, mänsklighetens urartning: därför *konserverar* han det urartande — för detta pris behärskar han den . . . Vilken mening hava moralens lögnbegrepp, *hjälp*begrepp, "själ", "ande", "fri vilja", "Gud", om icke den att fysiologiskt ruinera mänskligheten? . . . När man avleder allvaret från självuppehållelsen, från kroppens kraftstegring, *det vill säga livets*, när man av bleksoten konstruerar ett ideal, av föraktet för kroppen "själens frälsning", vad är detta annat än ett *recept* till dekadens? — Förlusten av jämvikt, motståndet mot de naturliga instinkterna, "osjälviskheten" med ett enda ord — det kallades hittills *moral* . . . Med "Morgonrodnad" upptog jag först kampen mot osjälviskhetsmoralen. —



DEN GLADA VETENSKAPEN

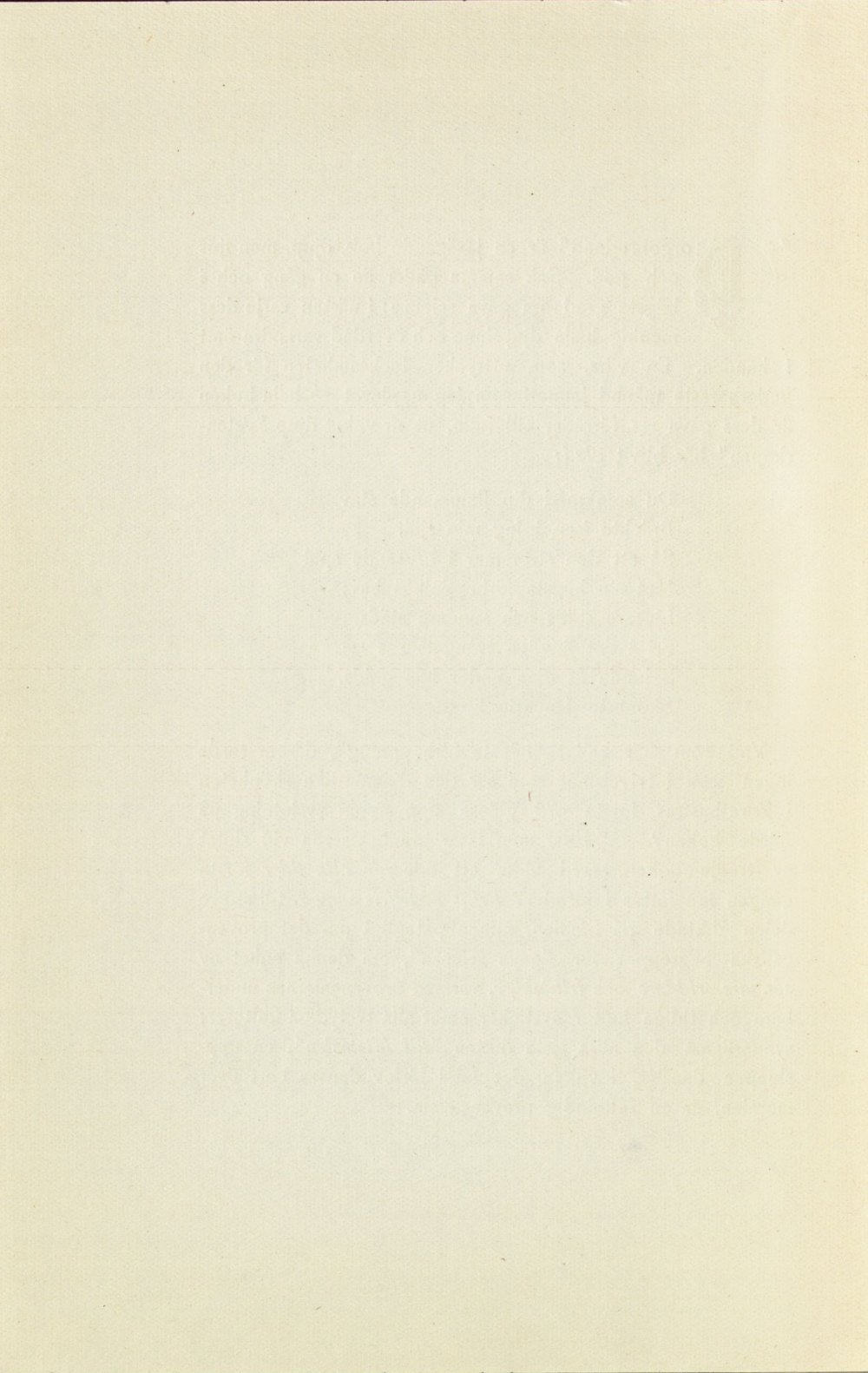
(»LA GAYA SCIENZA»).

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY

Dargonrodnad“ är en jasägande bok, djup, men ljus och god. Sak samma gäller än en gång och i högsta grad om gaya scienza: i nästan varje dess mening hålla djupsinne och överdåd varandra ömt i handen. En vär, som uttrycker tacksamheten för den underbaraste månad januari som jag upplevat — hela boken är dess gåva — förråder till fullo, ut ur vilket djup “vetenskapen“ här blivit glad:

Du som med din flammande stav
Bräckte isen kring min själ,
Så att den strömmar i brusande spel
Mot sin högsta förhoppnings hav:
Ljusare städs och sundare städs,
Fri i det ljuvliga tvångets rus —
Sålunda åt dina under hon gläds,
Skönaste Januarius! —

Vad som här kallas “högsta förhoppning“, därom torde ingen vara i tvivelsmål som ser den diamantlika skönheten i Zarathustras första ord glänsa upp såsom avslutning på fjärde boken? — Eller som läser granitsatserna vid slutet av tredje boken, med vilka ett öde *för alla tider* första gången innefattas i formler? *Prins Fågelfris sånger*, till större delen diktade på Sicilien, minna påtagligt om det provençaliska begreppet för “gaya scienza“, om denna enhet av *sångare, riddare och fritänkare*, varmed provençalernas underbara och tidiga kultur avsticker emot alla tvetydiga kulturer; synnerligast den allra sista dikten “*till Mistralen*“, en uppsluppen danslåt, i vilken det med förlov dansas bort över moralen, är en fullblodig provençalism. —



SÅLUNDA TALADE ZARA-
THUSTRA

EN BOK FÖR ALLA OCH INGEN

Jag berättar nu Zarathustras historia. Verkets grundkonception, den *eviga återkomsttanken*, denna högsta formel för bejakelse, som över huvud kan uppnås —, stammar från augusti år 1881: den är nedkastad på ett pappersblad med underskrift: "6000 fot på andra sidan om människa och tid." Jag gick den dagen vid Silvaplanas sjö genom skogarna; vid ett mäktigt pyramidalt upptornat klippblock nära Surlei gjorde jag halt. Där fick jag denna tanke. — Räkna jag ett par månader tillbaka från denna dag, så upptäcker jag såsom ett förebud en plötslig och djupast inne avgörande förändring i min smak, framför allt för musiken. Man får kanske räkna hela Zarathustra till musiken; — såsom förutbetingelse härtill gäller förvisso en nyfödelse i konsten att *höra*. I ett litet bergsbad nära Vicenza, Recoaro, där jag tillbragte våren 1881, gjorde jag den iakttagelsen samman med min maestro och vän Peter Gast, en ävenledes "nyboren", att Fenix musik flög förbi oss i en mera lätt och lysande fjäderbeklädnad, än han någonsin visat. Räkna jag däremot framåt från sagda dag till den plötsliga och under de osannolikaste förhållanden inträffade nedkomsten i februari 1883 — slutpartiet, detsamma varur jag i *förordet* återgivit ett par satser, fullbordades just i den heliga timma, då Richard Wagner dog i Venedig — så blir resultatet aderton månaders havandeskap. Detta tal av *just* aderton månader torde berättiga till det antagandet, åtminstone bland buddhister, att jag i grunden är en elefanthona. — Till mellantiden hör "gaya scienza", vilken företer hundra järtecken om närheten av någonting oförlikneligt; till sist innehåller den även själva början till

Zarathustra, den angiver i näst sista stycket av fjärde boken grundtanken till Zarathustra. — Till denna mellantid hör jämväl den *hymn till livet* (för blandad kör och orkester), vars partitur för två år sedan utkom hos E. W. Fritsch i Leipzig: ett måhända icke betydelselöst symtom på tillståndet det året, då det *jasägande* patos par excellence, av mig benämnt det tragiska patos, i högsta grad behärskade mig. Man skall senare en gång sjunga den till mitt minne. — Texten, vilket jag uttryckligen anmärker emedan ett missförstånd härutinnan cirkulerar, är icke av mig: det är den förvånande inspirationen hos en ung ryska, vilken på den tiden hörde till mina vänner, fröken Lou von Salomé. Den som förstår att överhuvud utvinna någon mening ur de sista orden i dikten, torde inse varför jag föredrog och beundrade den: de hava storhet. Smärtan gäller icke såsom invändning mot livet: "Har du ingen lycka längre att giva mig, välan! *ännu har du din pina . . .*" "Kanske har också min musik vid detta ställe storhet. (Sista noten för oboe cis, icke c. Tryckfel.) — Påföljande vinter levde jag i den täcka stilla viken vid Rapallo nära Genua, vilken skär in mellan Chiavari och Cap Porto fino. Min hälsa var icke den bästa; vintern kall och över hövan regnig; ett litet Albergo, beläget omedelbart invid havet, så att den höga sjön icke medgav någon sömn om natten, bjöd ungefär i alla avseenden på motsatsen till det önskvärda. I trots härav och nästan till bevis för min sats, att varje avgörande kommer till "i trots av", var det i denna vinter och i dessa ogynnsamma förhållanden som min Zarathustra föddes. — Om förmiddagen gick jag i sydlig riktning på den härliga vägen till Zoagli upp emot höjden, förbi pinier och skådande vida hän över havet; om eftermiddagen, så ofta min hälsa det tillät, gick jag omkring hela viken vid Santa Margherita till bortom Porto fino. Denna ort och denna natur har genom den stora kärlek, som kejsar Fredrik den tredje ägnade densamma, ryckt ännu

närmare mitt hjärta; jag var händelsevis hösten 1886 åter på samma kust, då han för sista gången besökte denna lilla bortglömda värld av lycka. — På dessa båda vägar föll mig hela den första Zarathustra in, framför allt Zarathustra själ, såsom typ: snarare, *han överföll mig* . . .

2.

För att förstå denna typ måste man först göra sig reda för dess fysiologiska förutsättning: den är det, som jag kallar den *stora sundheten*. Jag kan icke bättre, icke *personligare* förtydliga detta begrepp än på sätt som redan ägt rum i ett bland slutstyckena till femte boken i "gaya scienza". "Vi nya, namnlösa, svårförstådda, — heter det därsammanstädes, — vi förtidiga foster av en ännu obevisad framtid, vi behöva till ett nytt ändamål även ett nytt medel, nämligen en ny sundhet, en starkare, slugare, segare, djärvare, lustigare än alla sundheter hittills varit. Den, vilkens själ törstar efter att hava upplevat hela omfånget av hittills gällande värden och önskvärdheter samt att hava kringseglat alla kuster i detta idealiska "Medelhav", den, som av den egnaste erfarenhets äventyr vill veta, hur en idealets erövrare och upptäckare är till mods, desslikes en konstnär, ett helgon, en lagstiftare, en vis, en lärd, en from, en gudlig ensittare av gamla stilen: den behöver därtill i allra främsta rummet ett enda, den *stora sundheten* — en sådan, som man icke endast har, utan därjämte även städse förvärvar och måste förvärva, all den stund man alltid ånyo prisgiver den, måste prisgiva den . . . Och nu, sedan vi länge på detta sätt varit under vägs, vi idealets argonauter, modigare kanske än vad klokheten bjuder, och ofta nog skeppsbrutna och till skada komna, men som sagt sundare än man skulle vilja tillåta oss det, farligt sunnda, alltid på nytt sunnda, — vill det synas oss som om vi, till belöning härför, finna framför oss ett alltjämt oupptäckt land, vars gränser ännu ingen överskådat, ett hinsides av idealets

alla hittillsvarande länder och vår, en värld så överrik på skönt, främmande, sällsamt, fruktansvärt och gudomligt, att vår nyfikenhet liksom ock vår ägandetörst råkat utom sig — ack, att vi numera icke längre kunna mättas med någonting! . . . Hur skulle vi, efter dylika utblickar och med en dylik glupskhet i vetande och samvete ännu kunna låta nöja oss med den *nuvarande människan*? Ledsamt nog, men det kan ej undgås att vi iakttaga hennes värdigaste mål och förhoppningar endast med ett illa bibehållet allvar och kanhända icke ens längre iakttaga . . . Ett annat ideal löper framför oss, ett underligt, förföriskt, farofyllt ideal, till vilket vi ingalunda vilja övertala någon, emedan vi icke så lätt tillstämja någon *rätten därtill*: idealet av en ande, som naivt, det vill säga ovelat och av överströmmande fullhet och mäktighet leker med allt, som hittills gällt såsom heligt, gott, ovidrörbart, gudomligt; för vilken det högsta, vari folket billigtvis äger sitt värde, redan skulle betyda så mycket som fara, förfall, förnedring eller, åtminstone, som vederkvickelse, blindhet, tillfällig självglömska; idealet av en mänsklig-övermänsklig välmåga och välvilja, som ofta nog må förefalla *omänsklig*, till exempel när det visar sig bredvid hela det hittillsvarande jordallvaret, bredvid all hittillsvarande högtidlighet i åtbörd, ord, klang, blick, moral och uppgift, såsom dessas mest förkroppsligade ofrivilliga parodi — och med vilket, icke förty, måhända *det stora allvaret* först tager vid, det egentliga frågetecknet först ditsättes, själens öde vänder sig, visaren rör sig, tragedien *begynner* . . .“

3.

Har någon vid nittonde århundradets utgång ett tydligt begrepp om, vad starka tidsskedens diktare kallade *inspiration*? I annat fall vill jag beskriva det. — Med den ringaste återstod av vidskepelse inom sig skulle man i själva verket

knappast kunna avvisa den föreställningen att vara endast inkarnation, endast språkrör, endast medium för högre makter. Begreppet uppenbarelse, i den mening, att plötsligt med utsäglich säkerhet och finhet någonting blir *synligt*, hörbart, någonting som häftigt skakar och vänder upp och ned på ens innersta, återger helt enkelt sakförhållandet. Man hör, man söker ej; man tager, man frågar ej vem som ger; som en blixtnyser en tanke upp, med nödvändighet, i formen utan tvekan, — jag har aldrig haft något val. En hänryckning, vars oerhörda spänning emellanåt utlöser sig i en tåreström, varvid våra steg ofrivilligt ömsom storma fram, ömsom sakta av; ett fullkomligt vara-utom-sig med den distinktaste förnimmelsen av ett otal fina ilningar och översilningar ända ned i tåspetsarna; ett lyckodjup, vari det smärtsammaste och dystraste icke verkar såsom motsats, utan såsom betingat, såsom krav, såsom en *nödvändig* färg inom ett dylikt ljusöverflöd; en instinkt för rytmiska förhållanden, som överspanner vida rymder av former — utsträckningen, behovet efter en *vittspänd* rytm är nästan måttet på inspirationens mäktighet, ett slags utjämning mot dennas tryck och spänning . . . Allting försiggår i högsta grad ofrivilligt, men liksom i en storm av frihetskänsla, av att vara obetingad, av makt, av gudomlighet . . . Det ofrivilliga hos bilden, hos liknelsen är det märkvärdigaste; man har ej längre någon uppfattning om vad som är bild, vad som är liknelse, allting erbjuder sig såsom det närmaste, det rättaste, det enklaste uttrycket. Det förefaller verkligen, för att påminna om ett ord av Zarathustra, som om tingen själva trädde fram och erbjöde sig till liknelse (— “här komma alla ting smekande till ditt tal och smickra dig: ty de vilja rida på din rygg. På varje liknelse rider du här till varje sanning. Här springa alla varandets ord och ordskrin upp för dig; allt varande vill här bliva ord, allt vardande vill lära sig tala av dig —“). Detta är *min* erfarenhet om inspiration; jag betvivlar icke,

att man måste gå årtusenden tillbaka för att finna någon som kunde säga mig "det är även min.." —

4.

Jag låg efteråt sjuk några veckor i Genua. Sedan följde en svårmodig vår i Rom, där jag lät livet gå som det ville — det var icke lätt. I grunden förtröt mig över alla gränser denna för Zarathustras diktare oanständigaste plats i världen, vilken plats jag icke hade valt frivilligt; jag försökte att komma loss, — jag ville till *Aquila*, Roms motbegrepp, grundlagt av fiendskap mot Rom, såsom jag en gång tänker grundlägga en ort, minnet av en ateist och kyrkofiende av rätta sorten, av en bland mina närmast befryndade, den store Hohenstaufen — kejsar Fredrik den andre. Men det var ett olycksöde med alltsammans: jag måste tillbaka igen. Slutligen nöjde jag mig med piazza Barberini, sedan mina bemödanden att uppspara en *antikristlig* tröttat ut mig. Jag misstänker att jag en gång, för att i möjligaste mån undslippa dålig lukt, hört mig för i själva palazzo del Quirinale, huruvida man hade ett stilla rum för en filosof. — I en loggia högt över nämnda piazza, från vilken man ser ut över Rom och djupt inunder hör fontanan brusa, diktades den ensammaste sång som någonsin blivit diktad, *natthymnen*; vid denna tid svävade alltid en melodi av utsägligt svårmod runt omkring mig, vars refräng jag återfann i orden "död av odödlighet..." Om sommaren, återkommen till det heliga ställe, där Zarathustra-tankens första blixtnyst för mig, fann jag den andra Zarathustra. Tio dagar räckte till: jag har i intetdera fallet behövt mera, varken till den första, eller till den tredje och sista. Påföljande vinter, under Nizzas halkyoniska himmel, vilken då för första gången strålade in över mitt liv, fann jag den tredje Zarathustra — och var färdig. Knappast ett år, räknat för det hela. Många dolda ställen och höjder i Nizzas landskap hava genom oförgätliga

ögonblick blivit helgade åt mig; det utslagsgivande stycket, som bär titeln "Om gamla och nya tavlor", diktades under det mest besvärliga uppåtstigandet från stationen till det underbara mauriska klippnästet Eza, — musklernas smidighet var alltid som störst hos mig, när den skapande kraften strömmade som rikligast. *Kroppen* är hänryckt: låtom oss lämna "själen" ur leken... Man har ofta kunnat se mig dansa; jag kunde då, utan en aning av trötthet, röra mig sju, åtta timmar bland bergen. Jag sov gott, jag skrattade mycket —, jag var fullständigt rörlig och tålig.

5.

Bortsett från dessa tiodagarsverk erbjödo åren under och synnerligast *efter* Zarathustra ett nödläge utan like. Man får dyrt böta för att vara odödlig: man dör för den skull åtskilliga gånger under livstiden. — Det finnes någonting, som jag kallar det storas rancune: allt stort, ett verk, en gärning, vänder sig sedan det fullbordats omedelbart *emot* sin upphovsman. Just genom den omständigheten att han åstadkommit det, har han blivit *svag*, — han står ej längre ut med sin gärning, han ser den ej längre i ansiktet. Att hava någonting *bakom* sig som man aldrig fått vilja, någonting, vari knuten i mänsklighetens öde är fästad — och att numera hava det *på* sig!... Det nästan förkväver... Det storas rancune! — Ett annat är den förfärliga tystnad, som man hör runt omkring sig. Ensamheten har sju skinn; ingenting går längre igenom. Man kommer till människor, man träffar vänner: ny ödslighet, ingen blick hälsar längre. I lyckligaste fall ett slags revolt. En sådan revolt rönt jag, i rätt så olika grad, men så gott som från envar, som stod mig nära; det tyckes som om ingenting kränker djupare än att plötsligt låta märka en distans, — de *förnäma* naturerna, vilka icke förstå att leva utan att vörda, äro säll-

synta. — Ett tredje är hudens otroliga känslighet för små stygn, ett slags hjälplöshet inför allt smått. Denna synes mig betingad av det oerhörda slöseri med alla defensivkrafter, som varje *skapande* gärning, varje gärning ut ur det egnaste, innersta, understa har till förutsättning. De *små* defensivkällorna bliva därigenom liksom avstängda; det flyter ej längre någon kraft till dem. — Jag vågar ännu antyda, att man smälter maten sämre, att man ogärna rör sig, att man är alltför mottaglig för frostkänslor, även för misstroende, — ett misstroende, som i många fall endast är ett etiologiskt missgrepp. I ett dylikt tillstånd förnam jag en gång genom återvaknandet av mildare, människovänligare tankar, grannskapet av en boskapshjord, ännu innan jag såg den: *Det* har värme i sig...

6.

Detta verk står helt och hållet för sig. Låtom oss lämna diktarne å sido: det har måhända över huvud aldrig åstadkommits någonting ur ett liknande övermått av kraft. Mitt begrepp "dionysisk" blev här till *högsta* gärning; i jämförelse därmed framstår hela återstoden av mänskliga verk såsom arm och betingad. Att en Goethe, en Shakespeare, icke ett ögonblick skulle kunnat andas i denna oerhörda lidelse och höjd, att Dante, jämförd med Zarathustra, endast är en troende och ingalunda en sådan, som först *skapar* sanningen, en *världsstyrande* ande, ett öde —, att Vedas diktare äro präster och icke ens värdiga att lösa en Zarathustras skoband, detta allt är det minsta och giver intet begrepp om den distans, om den *azurblå*-ensamhet, i vilken detta verk lever. Zarathustra har en evig rätt att säga: "jag sluter kretsar kring mig och heliga gränser; allt färre stiga med mig upp på allt högre berg, — jag bygger en bergskedja av allt heligare berg." Man sammanräkne i ett enda alla stora sjäalars ande och godhet: alla tillhopa skulle

icke vara i stånd att åstadkomma ett enda tal av Zarathustra. Den stege är oerhörd, på vilken han stiger upp och ned; han har skådat längre, velat längre, *kunnat* längre, än någon människa. Han motsäger med varje ord, denna den mest jäsågende bland alla andar; hos honom äro alla motsättningar bundna till en ny enhet. Den mänskliga naturens högsta och understa krafter, det ljuvaste, lättfärdigaste och fruktansvärdaste strömmar med odödlig säkerhet fram ur en enda källa. Man har tillförne icke vetat vad som är höjd, vad som är djup; man har ännu mindre vetat vad som är sanning. Det gives intet ögonblick i denna sanningens uppenbarelse, som redan varit föregripet, anat av någon bland de största. Det gives ingen visdom, ingen själautforskning, ingen konst att tala före Zarathustra; det närmaste, det alldagligaste ordar här om oerhörda ting. Sentensen darrande av lidelse; vältaligheten vorden musik; blixtar framåtslungade till hittills oanade framtider. Den mäktigaste kraft till liknelse, som någonsin funnits, är arm och en leksak gentemot denna språkets återgång till bildlighetens natur. — Och så som Zarathustra stiger ned och säger det vänligaste till envar! Hur han jämväl med ömma händer fattar sina vederdelomän, prästerna, och lider med dem av dem! — Här är i varje ögonblick människan övervunnen, begreppet "övermänniska" blev här till högsta realitet, — i ett oändligt fjärran ligger allt det, som hittills gällt såsom stort hos människan, *under* honom. Det halkyoniska, de lätta fötterna, allestädes närvaron av ondska och övermod och vad eljest allt som är typiskt för typen Zarathustra, har aldrig i drömmen ansetts såsom väsentligt attribut till storhet. Zarathustra känner sig just i denna rymliga räckvidd, i denna tillgänglighet för det motsatta såsom det *högsta slag av allt varande*; och när man hör hur han definierar detsamma, så torde man avstå ifrån att söka hans like.

“ — den själ, som har den längsta stegen och kan gå

djupast ned, den omfångsrikaste själ, vilken vidast inom sig kan löpa och irra och sväva,

den nödvändigaste, vilken med lust störtar sig i tillfälligheter, den varande själen, vilken *vill* in i vardandet, den ägande, vilken *vill* in i vilja och begär —,

den sig själv flyende, vilken upphinner sig själv i de vidaste kretsar,

den visaste själ, vilken narraktigheten ljuvligast tilltalar, den sig själv mest älskande, hos vilken alla ting hava sin strömning och motströmning och ebb och flod — —“

men detta är själva begreppet Dionysos. — Till enahanda slut leder en annan betraktelse. Det psykologiska problemet i typen Zarathustra innebär, huruledes den, vilken i oerhörd grad säger nej, *gör* nej, till allt, vartill man hittills sagt ja, i trots härav kan vara motsatsen till en nejsägande ande; huruledes den ande, som bär på den tyngsta skickelse, en ödesdiger uppgift, i trots härav kan vara den mest lätta och Hinsidiga — Zarathustra är en dansare —; huruledes den, som har den hårdaste, den fruktansvärdaste insikt i realiteten, som tänkt den “avgrundligaste tanken”, i trots härav icke däri finner någon invändning emot tillvaron, icke ens mot dess eviga återkomst, — utan snarare ytterligare ett skäl att *själv* vara det eviga ja till alla ting, “det oerhörda obegränsade ja- och amen-sägandet” . . . “I alla avgrunder bär jag ännu mitt signande jasägande” . . . *Men detta är begreppet Dionysos än en gång.*

7.

Vilket språk torde en sådan ande tala, när han talar med sig allena? *Dityrambens* språk. Jag är dityrambens uppfinnare. Man höre, hur Zarathustra *före soluppgång* (III, 18) talar med sig: en sådan smaragdlik lycka, en sådan gudomlig ömhet hade ännu ingen tunga före mig. Även det djupaste svårmod hos en sådan Dionysos blir till dityramb; såsom

betecknande återger jag *Natthymnen*, — den odödliga klagan, att genom ljusets och maktens övermått, genom sin *sol*-natur vara dömd att icke älska.

“Natt är det, nu tala högre alla springande brunnar. Och även min själ är en springande brunn.

Natt är det: nu först vakna alla de älskandes sånger. Och även min själ är en älskandes sång.

Ett ostillat, ostillbart bor inom mig, det vill finna ljud. Ett begär efter kärlek bor inom mig, det talar självt kärlekens språk.

Ljus är jag: ack att natt jag vore! Men detta är min ensamhet att vara omgördlad av ljus.

Ack, att dunkel och nattlig jag vore! Hur ville jag ej dia vid ljusets bröst! Och även eder ville jag välsigna, I små gniststjärnor och lysmaskar där uppe! — Och vara salig över edra ljusskänker.

Men jag lever i mitt eget ljus, jag dricker åter i mig de flammor som bryta fram ur mig.

Jag känner icke den tagandes lycka; och ofta drömde jag därom att stjäla måste vara ännu saligare än taga. Detta är mitt armod, att min hand aldrig vilar ut från att skänka; detta är min avund, att jag skådar väntande ögon och längtans ljusfyllda nätter.

O alla skänkandes osalighet! O förmörkelse av min sol! O begär efter begärelse! O glupskhet i mättnaden!

De taga från mig: men rör jag än vid deras själar? En klyfta är mellan taga och giva; och den minsta klyftan är svårast att brolägga.

En hunger växer ur min skönhet: göra ont ville jag dem jag lyser, råna ville jag dem jag begåvat — sålunda hungrar jag efter ondska.

Dragande handen tillbaka, då redan hand sträckes mot hand; likt vattenfallet, som tvekar ännu i språnget: sålunda hungrar jag efter ondska.

Sådan hämnd upptänker min fullhet, sådan lömskhet kväller ur min ensamhet.

Min lycka i skänkan det dog i skänkan det, min dygd blev trött på sig själv av sitt överflöd!

Den städse skänker, hans fara är att han förlorar blygseln; den städse utdelar, hans hand och hjärta få valkar av idel utdelande.

Mitt öga kväller ej längre över inför de bedjandes blygsel; min hand blev för hård för fyllda händers darning.

Varthän gick tåren i mitt öga och vekheten i mitt hjärta? O alla skänkandes ensamhet! O alla lysandes tystlåtenhet!

Mång solar kretsas i öde rymden: till allt, vad dunkelt är, tala de med sitt ljus — för mig tiga de.

O detta är ljusets fiendskap emot det lysande: utan förbarmande vandrar det sina banor.

I djupaste hjärta avog emot det lysande, kall emot solar — sålunda vandrar varje sol.

Likt en storm vandra solarna sina banor, följande sin obevekliga vilja, det är deras köld.

O I först är det, I dunkle, I nattlige, som skapen värme av det lysande! O I först dricken mjölk och lisa ur ljusets spenar!

Ack, is är kring mig, min hand förbränner sig på det isiga! Ack, törst är inom mig, den försmäktar efter eder törst.

Natt är det: ack att jag måste vara ljus! Och törst efter det nattliga! Och ensamhet!

Natt är det: nu bryter min åtrå ur mig som en springbrunn, — jag trår efter tal.

Natt är det: nu tala högre alla springande brunnar. Och även min själ är en springande brunn.

Natt är det: nu vakna alla de älskandes sånger. Och även min själ är en älskandes sång. —“

8.

Dylikt har aldrig diktats, aldrig känts, aldrig *lidits*: så lider en gud, en Dionysos. Svaret på en sådan dityramb om sol-ensamhet i ljustet vore Ariadne... Vem vet utom mig vad Ariadne är!... Till alla dylika gåtor har ännu ingen haft lösningen, jag betvivlar, att någon ens någonsin sett gåtor här. — Zarathustra fastställer en gång med stränghet sin uppgift — den är jämväl min —, så att man icke må misstaga sig om *meningen*: han är *jasägande* ända till rättfärdigande, ända till återlösning även av allt förgånget.

“Jag vandrar bland människor liksom bland brottstycken av framtid: den framtid, som jag skådar.

Och detta är all min diktan och traktan, att jag till ett enda diktare och sammanför det som är brottstycke och gåta och fasaväckande tillfällighet.

Och hur kunde jag bära att vara människa, om människan ej därjämte vore diktare och gåtttydare och återlösare från tillfälligheten? *Att återlösa de förgångna* och att omskapa varje “Det var” till ett “Så ville jag det!” — detta först kallade jag återlösning.“

På ett annat ställe fastslår han så strängt som möjligt vad “människan” allenast kan vara för honom, — *intet* föremål för kärlek eller ens för medlidande — även sin *stora vämjelse* för människan har Zarathustra övervunnit: människan är för honom en missform, ett stoff, en ful sten, som kräver sin bildhuggare.

“*Icke-mer-vilja* och *icke-mer-värdesätta* och *icke-mer-skapa*: O att denna stora trötthet städse måtte bliva mig fjärran!

Även i kunskapen känner jag endast min viljas alstrings- och vardalust; och om oskuld är i min kunskap, så kommer det därav att *vilja till alstring* är däri.

Bort från Gud och gudar lockade mig denna vilja: ty vad vore väl att skapa, om gudar — funnes?

Men till människan driver hon mig städse på nytt, min
brinnande skaparvilja; så drives hammaren hän till stenen.

Ack, I människor, i stenen sover för mig en bild, bildernas
bild!

Ack, att den måste sova i den hårdaste, fulaste sten!

*Nu rasar grymt min hammare mot dess fångelse. Fliset
yr från stenen: vad rör det mig!*

Fullända det vill jag, ty en skugga kom till mig, — det
stillaste och lättaste bland alla ting!

Övermänniskans skönhet kom till mig såsom skugga: vad
röra mig då — gudarna!..“

Jag framhäver en sista synpunkt: den understrukna versen
ger uppslaget härtill. Till förutbetingelserna för en *Dionysisk*
uppgift hör i väsentlig mån hammarens hårdhet, *själva lusten*
att förgöra. Imperativen “bliven hårde!”, den understa viss-
het om, *att alla skapande äro hårda*, är det egentliga känne-
märket på en Dionysisk natur. —

BORTOM GOTT OCH ONT
FÖRSPEL TILL EN FRAMTIDENS FILOSOFI

Uppgiften för de närmast följande åren var så strängt som möjligt utstakad. Sedan den jasägande delen i min uppgift blivit löst, kom ordningen till den nejsägande, *nejgörande* hälften därav: omvärderingen av själva de hittillsvarande värdena, det stora kriget, — frambesvärjandet av en avgörandets dag. Häri medräknas den långsamma rundblicken efter besläktade, efter sådana, som i kraft av sin styrka kunde bjuda mig handen *till att förgöra*. — Från den stunden äro alla mina skrifter metkrokar: kanske förstår jag mig på att meta likaväl som annars någon? . . . Om ingenting *nappade*, så är felet icke mitt. *Fiskarna saknades . . .*

2.

Denna bok (1886) är i allt väsentligt en *kritik av modärniteten*, de modärna vetenskaperna, de modärna konsterna, även den modärna politiken ingalunda utesluten, jämte fingerisningar på en motsatstyp, vilken är så litet modärn som möjligt, en förnäm, en jasägande typ. I senare mening är boken en skola för *le gentilhomme*, begreppet andligare och *radikalare* taget än någonsin tillförne. Man måste hava mod i bröstet för att stå ut med detsamma, man får icke hava lärt fruktan . . . Alla de ting, över vilka tidsskedet är stolt, förnimmas såsom motsägelse till denna typ, nästan såsom dåliga manér, exempelvis den berömda "objektiviteten", "medkänslan med allt lidande", det "historiska sinnet" med sin underdånighet inför främmande smak, med sin flathet inför alla *petits faits*, "vetenskapligheten". — Besinnar man, att

boken följer *efter* Zarathustra, så torde man även förstå den diätetiska regim, vilken den har att tacka för sin tillkomst. Ögat, bortskämt genom ett oerhört tvång att skåda i *fjärran* — Zarathustra är ännu mera fjärrskådare än tsaren —, nödgas här att skarpt iakttaga det närmaste, tiden, allt *kring oss*. Man torde i alla stycken, förnämligast även i formen, finna ett lika *villkorligt* avståndstagande från de instinkter, ur vilka en Zarathustra blev möjlig. I första planet står raffinemanget i form, i avsikt, i konsten att *tiga*, psykologien handhaves med tillstånd hårdhet och grymhet, boken saknar varje godmodigt ord . . . Allt detta vederkvicker: vem anar för övrigt, *vad* slags vederkvickelse ett sådant slöseri med godhet, som Zarathustra innebär, nödvändiggör? . . . Teologiskt talat — man höre noga på, ty jag talar sällan som teolog — var det Gud själv, vilken vid slutet av sitt dagsverk lade sig såsom orm under kunskapens träd: så vederkvickte han sig ifrån att vara Gud . . . Han hade gjort allting så utmärkt vackert . . . Djävulen är endast Guds sysslöshet var sjunde dag . . .

MORALENS GENEALOGI
EN STRIDSSKRIFT

De tre avhandlingar, av vilka denna genealogi består, äro måhända med hänsyn till uttryck, avsikt och övriga konst, det mest skrämmande som hittills skrivits. Dionysos är som bekant jämväl mörkrets gud. — Varje gång en början, som *skall* vilseleda, kylig, vetenskaplig, även ironisk, avsiktligt för grund, avsiktligt förhalande. Efter hand mera oro; enstaka blixtar; mycket obehagliga sanningar förnimbara ur fjärran med dovt mullrande, — tills omsider ett tempo feroce uppnås, där allting rusar framåt med oerhörd spänning. Vid slutet varje gång, under rent av förfärande smällar, en *ny* sanning skönjbar mellan tjocka moln. — Den *första* avhandlingens sanning är kristendomens psykologi: kristendomens födelse ur ressentimentets ande, *icke*, såsom allmänt anses, ur "anden", — till sitt väsen en motrörelse, det stora upproret mot *förnäma* världens herravälde. Den *andra* avhandlingen omfattar *samvetets* psykologi: detsamma är *icke*, såsom allmänt anses, "Guds röst i människan", — det är grymhetens instinkt, som vänder sig baklänges, sedan den *icke* längre kan urladda sig utåt. Grymheten såsom en bland de äldsta och *icke* borttänkbara kulturgrundvalar, här för första gången ställd i ljuset. Den *tredje* avhandlingen besvarar den frågan, varifrån det asketiska idealets, prästidealets oerhörda *makt* stammar, oaktat detsamma är det företrädesvis *skadliga* idealet, en vilja till slutet, ett dekadensideal. Svar: *icke*, emedan Gud är verksam bakom prästerna, såsom allmänt anses, utan *faute de mieux*, — emedan det var det enda idealet hittills,

emedan det saknade medtävlare. "Ty människan vill hellre Intet än *inte* vilja" . . . Framförallt saknades ett *motideal* — så när som på *Zarathustra*. — Man har förstått mig. En psykologs tre avgörande förarbeten för en omvärdering av alla värden. — Denna bok innehåller prästens första psykologi.

AVGUDASKYMNING

HUR MAN FILOSOFERAR MED HAMMAREN

Denna skrift på icke fullt 150 sidor, glad och ödesdiger i tonen, en demon som skrattar —, ett verk av så få dagar, att jag tvekar angiva deras tal, är bland böcker över huvud undantaget: det gives intet substansrikare, oavhängigare, mera omkullkastande, — ondare. Vill man korteligen skapa sig ett begrepp om, hur före mig allt stod på huvudet, så bör man begynna med denna skrift. Det, som på titelbladet kallas *avgud*, är helt enkelt det samma, som hittills kallats sanning. *Avgudaskymning* — detta betydde: det bär mot slutet med den gamla sanningen . . .

2.

Det finnes ingen realitet, ingen "idealitet", som i denna skrift icke blivit berörd (— berörd: vilken försiktig eufemism! . . .) Icke allenast de *eviga* avgudarna, även de allra yngsta, följaktligen ålderdomssvagaste. "De modärna ideerna" till exempel. En stark vind blåser mellan träden, och allestädes falla frukter ned — sanningar. Det förråder slöaktigheten hos en alltför rik höst: man snavar över sanningar, man till och med trampar ihjäl några stycken, — de äro för många . . . Men det som man får i händerna är intet tvivelaktigt längre, det är avgöranden. Jag först har måttstocken för "sanningar" i handen, jag först *kan* avgöra. Som om inom mig ett *andra medvetande* vuxit upp, som om inom mig "viljan" tänt sig ett ljus över den *sveda* bana, på vilken hon hittills lupit utför . . . Den *sveda* bana — man kallade den vägen till "sanningen" . . . Det är slut med all "dunkel trängtan", just den *goda* människan var minst medveten om

den rätta vägen . . . Och på fullt allvar, ingen kände före mig den rätta vägen, vägen *uppför*: först från och med mig gives det åter förhoppningar, uppgifter, vägar att föreskriva kulturen — *jag är dess glade budbärare* . . . Just därmed är jag även ett öde. —

3.

Omedelbart efter nyssnämnda verks fullbordande och utan att ens förlora en enda dag grep jag mig an med den oerhörda uppgiften av *Omvärderingen*, i en suverän känsla av stolthet, som med ingenting kan jämföras, varje ögonblick viss om min odödlighet, och med ett ödes säkerhet ristande tecken efter tecken på koppartavlor. Förordet kom till den 3 september 1888: då jag morgonen efter dess nedskrivande trädde ut i det fria, fann jag inför mig den skönaste dag, som Över-Engadin någonsin visat mig — genomskinlig, glödande i sina färger, slutande inom sig alla motsättningar, alla förmedlingar mellan is och söder. — Först den 20 september lämnade jag Sils-Maria, tillbakahållen genom översvämningar, sedan länge den enda återstående gästen på detta underbara ställe, åt vilket min tacksamhet vill bereda gåvan av ett odödligt namn. Efter en resa med åtskilliga hinder, bland annat med en livsfara i det översvämmade Como, dit jag först anlände sent på natten, kom jag eftermiddagen den 21 till Turin, min *bevisade* ort, mitt residens hädanefter. Jag flyttade in i samma våning, som jag bebott om våren, via Carlo Alberto 6^{III}, mitt emot det märkliga palazzo Carignano, som sett Vittorio Emanuele födas, med utsikt över piazza Carlo Alberto och längre bort ut över det småkulliga landet. Utan tvekan och utan att låta störa mig ett ögonblick gick jag åter till arbetet: det återstod endast verkets sista fjärdedel att slutföra. Den 30 september stor seger; sjunde dag; en guds dagdriveri utmed Po. Samma dag skrev jag också *förordet* till "Avgudaskymning", vars

tryckark det i september varit min vederkvickelse att rätta. Jag har aldrig upplevat en dylik höst, heller aldrig tänkt mig möjligheten av någonting liknande på jorden, — en Claude Lorrain sedd i det oändliga, varje dag av lika obändig fulländning.

FALLET WAGNER
ETT MUSIKANT-PROBLEM

För att göra rättvisa åt denna skrift måste man lida av musikens öde liksom av ett öppet sår. — *Varav* lider jag, när jag lider av musikens öde? Därav, att musiken berövats sin världsförklarande, jasägande karaktär, — att den är dekadensmusik och icke längre Dionysos flöjt... Men under förutsättning att man såmedelst förnimmer musikens sak som sin *egen* sak, som sin *egen* lidandeshistoria, så torde man finna denna skrift full av hänsyn och övermåttan mild. Att i dylika lägen vara glad och därtill godmodigt driva även med sig själv — *ridendo dicere severum*, där *verum dicere* skulle hava rättfärdigat varje hårdhet — det är själva humaniteten. Vem betvivlar egentligen att jag, som den gamle artillerist jag är, har i min makt att gentemot Wagner avbrösta mitt *tunga* artilleri? — Jag tillbakahöll allt avgörande i denna angelägenhet, — jag älskade Wagner. — Till sist ligger ett angrepp på en finare "obekant", vilken en annan icke så lätt gissar sig till, i min uppgifts syfte och vägar — o jag har ännu att avslöja helt andra "obekanta", än en musikens Cagliostro — förvisso vida mer ett angrepp på den i andliga ting allt trögare och instinktarmare, allt *hederligare* vordna tyska nationen, som med avundsvärd aptit fortsätter att livnära sig av motsättningar, och utan matsmältningsbesvär sväljer ned "tron" såväl som vetenskapligheten, den "kristliga kärleken" såväl som antisemitismen, viljan till makt (till "riket") såväl som *l'évangile des humbles*... Denna brist på parti mellan motsättningar! Denna stomakiska neutralitet och "osjälviskhet!" Detta den tyska *gommens* rättvisa sinne,

som ger lika rättigheter åt allt, — som finner allting välsmakande... Utan varje tvivel, tyskarna äro idealister... Då jag sista gången besökte Tyskland, fann jag den tyska smaken sysslade med att inrymma lika rättigheter åt Wagner och Trumpetaren från Säkkingen; själv var jag vittne till hur man i Leipzig, för att hedra en bland de äktaste och tyskaste musiker, i den gamla betydelsen av ordet tysk, ingen blott rikstysk, nämligen mästaren *Heinrich Schütz* bildade en Lisztförening, i syfte att idka och utbreda *listig* kyrkomusik... Utan varje tvivel, tyskarna äro idealister...

2.

Men här skall ingenting hindra mig att bliva grov och säga tyskarna ett par hårda sanningar: *vem gör det eljest?* — Jag talar om deras otukt in *historicis*. Icke blott att de tyska historikerna förlorat den *stora blicken* för kulturens gång och värden, att de samtliga äro politikens (eller kyrkans) marionetter: själva denna stora blick har av dem *förklarats i akt*. Man måste först och främst vara "tysk", vara "ras", då kan man döma om alla värden och ovärden in *historicis* — man fastslår dem... "Tysk" är ett argument, "Tyskland, Tyskland över allt" en princip, germanerna äro den "sedliga världsordningen" i historien; i förhållande till imperium romanum äro de frihetens bärare, i förhållande till adertonde århundradet moralens, den "kategoriska imperativens" återupprättare... Det finnes en rikstysk historieskrivning, det finnes, fruktar jag, jämväl en antisemitisk, — det finnes en *hov*-historieskrivning och herr von Treitschke generar sig inte... Nyligen gjorde ett idiotomdöme in *historicis*, en sats av den till all lycka förbleknade estetiska schwabaren Vischer, sin rund genom de tyska tidningarna såsom en "sanning", till vilken varje tysk *borde säga ja*: "Renässansen och reformationen, båda tillsammans utgöra först en helhet — den estetiska återfödelsen och den sedliga återfödelsen."

— Inför slika satser tappar jag tålamodet och jag får lust, jag känner det rent av som plikt, att för en gångs skull säga tyskarna, *vad* allt de redan hava på sitt samvete. *Alla stora kulturförbrytelser under fyra århundraden hava de på sitt samvete!* . . . Och ständigt av samma skäl, av den innerligaste *feghet* inför realiteten, vilken jämväl är fegheten inför sanningen, av deras hos dem till instinkt vordna osannfärdighet, av "idealism" . . . Tyskarna hava berövat Europa den sista *stora* tidens, renässanstidens skörd och dess mening, i ett ögonblick, då en högre värdenas ordning, då de förnäma, de till livet jasägende, de framtidsutfästade värdena nått fram till seger vid sätet för de motsatta, *nedgångsvärdena* — och ända in i de där sittandes *instinkter!* Luther, denna ödesdigra munk, har återupprättat kyrkan och, vad som är tusen gånger värre, kristendomen, i det ögonblick *då den dukat under.* . . . Kristendomen, denna till religion vordna *förnekelse av viljan till liv* . . . Luther, en omöjlig munk, vilken på grund av sin "omöjlighet" angrep kyrkan och — följaktligen! — återupprättade den . . . Katolikerna borde hava skäl att fira Lutherfester, att dikta Lutherspel . . . Luther — och den "sedliga återfödelsen!" Åt fanders med all psykologi! — Utan tvivel, tyskarna äro idealister. — Tyskarna ha tvenne gånger, då just med oerhörd tapperhet och självövertinnelse ett rättskaffens, ett otvetydigt, ett fullständigt vetenskapligt tänkesätt blivit verklighet, förstått att finna smygvägar till det gamla "idealet", försoningar mellan sanning och "ideal", i grunden formler för rättigheten att avböja vetenskapen, för rättigheten att *ljuga*. Leibniz och Kant — dessa två största hämskor på Europas intellektuella rättskaffenhet! — Tyskarna hava slutligen, då på bryggan mellan tvenne dekadensårhundraden en force majeure av geni och vilja kunde skönjas, stark nog att av Europa åstadkomma en enhet, en politisk och ekonomisk enhet i syfte att regera världen, med sina "frihetskrig" berövat Europa meningen, undret av mening i

Napoleons existens, — de hava därmed allt som kom till, som finnes till i dag, på sitt samvete, den *kulturvidrigaste* sjukdom och oförnuftighet som existerar, nationalismen, denna *névrose nationale*, av vilken Europa lider, detta förevigande av Europas småstateri, av *den lilla* politiken: de hava berövat Europa själva dess mening, dess *förnuft* — de hava fört det i en återvändsgränd. — Vet någon utom mig en *väg* ur denna återvändsgränd? . . . En uppgift, stor nog att åter *binda* folken? . . .

3.

Och slutligen, varför skulle jag icke kläda min misstanke i ord? Tyskarna lära nog även i mitt fall ånyo uppbjuda allt för att ur ett oerhört öde föda en rätta. De hava tills dato komprometterat sig mot mig, jag betvivlar att de framdeles komma att ändra sig. — O vad jag önskar att här vara *dålig* profet! . . . Mina naturliga läsare och åhörare äro redan nu ryssar, skandinaver och fransmän, — skola de bliva det allt mera? — Tyskarna äro i kunskapens historia inskrivna med idel tvetydiga namn, de hava aldrig frambringat annat än "omedvetna" falskmyntare (— Fichte, Schelling, Schopenhauer, Hegel, Schleiermacher tillkommer detta ord såväl som Kant och Leibniz; de äro allesammans blotta "Slöjmakare" [Schleiermacher] —): de skola aldrig få den hedern, att den första *rättskaffne* anden i andens historia, den ande, hos vilken sanningen kommer till doms över fyra årtusendens falskmynteri, räknas i ett med den tyska anden. Den "tyska anden" är *min* dåliga luft: jag andas tungt i grannskapet av den till instinkt vordna osnygghet in psychologicis, som varje ord, varje min hos en tysk förräder. De hava aldrig genomgått det sjuttonde århundradets hårda självprövning liksom fransmännen, — en La Rochefoucauld, en Descartes äro de främsta tyskarna hundra gånger överlägsna i rättskaffenhets, — de hava tills dato icke frambringat någon

psykolog. Men psykologi är nästan måttstocken för *renlighet* eller *orenlighet* hos en ras . . . Och när man inte ens är renlig, hur kunde man då hava *djup*? Man kommer hos tysken, nästan som hos kvinnan, aldrig till grunden, *han har ingen*: det är alltsammans. Men därmed är man icke ens så mycket som platt. — Det som i Tyskland kallas "djup", är just den instinktosnygghet emot sig varom jag nyss talat: man *vill* icke vara på det klara om sig. Finge jag föreslå ordet "tysk" såsom internationellt mynt för *detta* psykologiska förfall? — I detta ögonblick till exempel kallar den tyske kejsaren det för sin "kristliga plikt" att befria slavarna i Afrika: bland oss *andra* européer borde då dylikt endast kallas "tyskt" . . . Hava tyskarna ens åstadkommit en enda bok, som äger djup? De sakna själva uppfattningen om, vad som är djupt hos en bok. Jag har lärt känna lärda, vilka ansågo Kant för djup; vid preussiska hovet, fruktar jag, gäller herr von Treitschke såsom djup. Och när jag vid lägligt tillfälle berömmar Stendhal såsom djup psykolog, har jag med tyska universitetsprofessorer upplevat, att de läto mig stava namnet . . .

4.

Och varför skulle jag ej gå ända till slutet? Jag tycker om att göra rent hus. Jag räknar det till min ärelystnad att gälla såsom utpräglad tyskföraktare. Mitt *misstroende* mot den tyska karaktären har jag redan uttryckt vid tjugosex års ålder (tredje Otidsenliga s. 71.) — tyskarna äro omöjliga för mig. Om jag funderar ut ett slags människa, som verkar motbjudande på alla mina instinkter, så blir det alltid en tysk därav. Det första, varpå jag "njurransakar" en människa, det är huruvida hon äger känsla för distans i kroppen, huruvida hon överallt iakttar rang, grad, ordning mellan människa och människa, huruvida hon *distingerar*: därmed är man gentilhomme; i varje annat fall hör man

räddningslöst till det vidhjärtade, ack! så godmodiga begreppet canaille. Men tyskarna äro canaille — ack! de äro så godmodiga . . . Man förnedrar sig genom umgänge med tyskar: tysken *ställer lika* . . . Ser jag bort från mitt umgänge med några konstnärer, i främsta rummet med Richard Wagner, så har jag icke upplevat en enda behaglig stund med tyskar . . . Tänker jag mig att alla årtusendens djupaste ande uppträdde bland tyskar, så skulle vilken som helst räddarinna av Capitolium inbilla sig, att hennes rätt så osköna själ borde åtminstone gälla lika högt . . . Jag tål ej denna ras, med vilken man alltid är i dåligt sällskap, och som icke har några fingrar för nyanser — ve mig! jag är en nyans —, och som icke har någon esprit i fötterna och inte ens kan gå . . . Tyskarna hava till sist alls inga fötter, de hava endast ben . . . Tyskarna sakna varje begrepp om hur gemena de äro, men detta är det gemenas superlativ, — de *blygas* icke ens att vara blott och bart tyskar . . . De tala med om allting, de betrakta sig själva såsom bestämmande, jag fruktar att de till och med hava bestämt över mig . . . Hela mitt liv är beviset de rigueur för dessa satsar. Förgäves söker jag under detsamma efter ett tecken av takt, av delikatess mot mig. Jo, från judar, ännu aldrig från tyskar. Det ligger i min natur att vara mild och välvillig mot envar — jag har en *rättighet* att icke göra åtskillnad —: detta hindrar emellertid ej att jag håller ögonen öppna. Jag undantager ingen, allraminst mina vänner, — jag hoppas till sist, att detta ej gjort något avbrott i min humanitet emot dem! Det gives fem, sex ting, av vilka jag alltid gjort mig en hederssak. — Icke förty är det en sanning, att jag förnimmer nästan varje brev, som nått mig sedan år tillbaka, såsom en cynism: det ligger mera cynism i välviljan emot mig än i något som helst hat . . . Jag säger det i ansiktet på envar bland mina vänner, att han aldrig ens ansett det löna mödan att *studera* någon bland mina skrifter: jag gissar av de

minsta tecken, att de icke ens veta vad som står däri. Och vad särskilt min Zarathustra beträffar, vem bland mina vänner torde hava sett något mera däri än en otillåten, lyckligtvis fullständigt likgiltig förmätenhet? . . . Tio år: och ingen i Tyskland har gjort sig en samvetsskuld av att försvara mitt namn mot den otroliga tystnad, under vilken det låg begraven: det var en utlänning, en dansk, som därtill först ägde nog instinktfinhet och mod, som upprörde sig över mina föregivna vänner . . . Vid vilket tyskt universitet skulle i dag föreläsningar över min filosofi vara möjliga, sådana de senaste vår hållits av dr. Georg Brandes i Köpenhamn, vilken därmed ytterligare dokumenterat sig som psykolog? — Jag själv har aldrig lidit av allt detta; det nödvändiga sårar mig icke; amor fati är min innersta natur. Detta utesluter emellertid icke, att jag älskar ironien, till och med den världshistoriska ironien. Och så skickade jag, ungefär tvenne år före *Om värderingens* förkrossande åkslag, vilken skall försätta jorden i konvulsioner, "Fallet Wagner" ut i världen: tyskarna skulle än en gång förgripa sig odödligt mot mig och *förevisa* sig! det är just ännu tids nog därtill! — Hava de lyckats därmed? — Hänförande väl, mina herrar germaner! Jag gör eder min kompliment . . .

VARFÖR JAG ÄR ETT ÖDE

Jag känner mitt öde. Det kommer en gång att till mitt namn knyts minnet av någonting oerhört, — av en kris, sådan den aldrig funnits på jorden, av den djupaste samvetskollision, av ett avgörande frambesvuret *emot* allt, som ända till dess troddes, fordrades, helighölls. Jag är ingen människa, jag är dynamit. — Och med allt detta finnes ingenting av religionsstiftare hos mig — religioner äro pöbelaffärer, jag måste två mina händer efter beröringen med "religiösa" människor . . . Jag *vill* inga "troende", jag torde vara alldeles för ondskefull för att tro på mig själv, jag talar aldrig till massor . . . Jag är förskräckligt rädd för att en vacker dag förklaras för *helgon*; man inser varför jag *dessförinnan* ger ut denna bok, den skall förebygga att man bedriver ofog med mig . . . Jag vill ej vara något *helgon*, snarare då en *gycklare* . . . Måhända är jag en *gycklare* . . . Och detta oaktat eller fastmer *icke* detta oaktat — ty hitintills fanns ingenting mera förljuget än *helgon* — talar sanningen ur mig. — Men min sanning är *fruktansvärd*: ty hittills kallade man *lögnen* sanning. — *Omvärdering av alla värden*: det är min formel för en akt av mänsklighetens högsta självbesinning, som hos mig blivit kött och geni. Mitt öde vill, att jag måste vara den första *anständiga* människa, att jag vet mig stå i motsägelse till årtusendens förljugenhet . . . Jag först har *upptäckt* sanningen, därigenom att jag först förnam — *luktade* — *lögnen* såsom *lögn* . . . Mitt geni sitter i näsborrharna . . . Jag motsäger, så som ännu aldrig motsagts, och är *icke* förty motsatsen till en nejsägande ande. Jag är en *glad budbärare*, sådan som aldrig funnits, jag känner

uppgifter av en sådan höjd, att begreppet därom hittills fattats; först från och med mig gives det åter förhoppningar. Med allt detta är jag nödvändigtvis även det skickesedigras människa. Ty när sanningen träder i kamp med årtusendens lögn, skola vi uppleva skakningar, en kramp av jordbävningar, försättandet av berg och dal, sådana som ingen kunnat drömma om. Begreppet politik uppgår då fullständigt i ett andekrig, alla det gamla samhällets maktbildningar sprängas då i luften — de vila allesammans på lögnen: det blir sådana krig, som ännu aldrig existerat på jorden. Först från och med mig gives det *stor politik* på jorden. —

2.

Önskar man en formel för ett dylikt öde *som blir människa*? Den står i min Zarathustra:

“— och vem som vill vara en skapare i gott och ont, den måste först vara en förintare och sönderbryta värden.

Sålunda hör det högsta onda till det högsta goda: men detta senare är det skapande.“

Jag är den ojämförligt fruktansvärdaste människa, som hittills funnits; detta utesluter icke, att jag skall bliva den mest välgörande. Jag känner lusten att *förinta* i samma grad som motsvarar min *kraft* att förinta, — i bådadera följer jag min dionysiska natur, vilken icke förstår att skilja nejgörandet från jasägandet. Jag är den förste *immoralisten*: därmed är jag *förintaren* par excellence. —

3.

Man har icke frågat mig, man borde hava frågat mig, vad just i min mun, i den förste immoralistens mun, namnet *Zarathustra* betyder: ty vad som i historien utgör denne persers oerhört enastående företeelse, är just motsatsen därtill. Zarathustra var den förste som i kampen mellan det goda och det onda såg det egentliga hjulet i tingens meka-

nism, — moralens överflyttning i det metafysiska, såsom kraft, orsak, mål i sig, är *hans* verk. Men denna fråga vore i grunden redan svaret. Zarathustra *skapade* denna den mest ödesdigra villfarelse, moralen: följaktligen måste han också vara den förste att *inse* den. Icke allenast att han här har längre och mera erfarenhet än annars någon tänkare — hela historien är ju experimentalvederläggningen av satsen om den så kallade "sedliga världsordningen" —; det viktigare är, att Zarathustra är sannfärdigare än annars någon tänkare. Hans lära och denna allena har sannfärdigheten till översta dygd — det betyder motsatsen till *fegheten* hos "idealisten", vilken flyr inför realiteten; Zarathustra har mera tapperhet i kroppen än alla tänkare sammantagna. Tala sanning och *skjuta bra med pilar*, det är den persiska dygden. — Förstår man mig? . . . Moralens självövertinnelse av sannfärdighet, moralistens självövertinnelse i sin motsats — i *mig* — det betyder i min mun namnet Zarathustra.

4.

I själva verket är det tvenne förnekelser som mitt ord *immoralist* innebär. Jag förnekar dels en människotyp, vilken hittills gällt såsom den högsta, de *goda*, de *välvilliga*, *välgörande*; jag förnekar dels ett slags moral vilken såsom moral i sig kommit till bruk och herravälde, — dekadensmoralen, handgripligare talat, den *kristna* moralen. Det torde vara tillåtet att betrakta den andra motsägelsen såsom den mera vägande, alldenstund godhetens och välviljans överskattning redan framstår för mig, i stort räknat, såsom följd av dekadensen, såsom svaghetssymtom, såsom oförenlig med ett uppstigande och jasägande liv: i jasägandet är förnekelse *och förintelse* villkor. — Jag stannar att börja med inför den goda människans psykologi. I syfte att uppskatta vad en människotyp är värd, måste man beräkna det pris, som dess vidmakthållande kostar, — måste man känna dess existens-

villkor. De godas existensvillkor är *lögnen* —: annorlunda uttryckt, att till varje pris icke *vilja* se, hurudan realiteten i grunden är beskaffad, nämligen *icke* av sådant slag som när som helst framtvingar välvilliga instinkter, ännu mindre av sådant slag som när som helst låter nöja sig med kortsynta godmodiga händers ingripande. Att överhuvud betrakta varje slags *nödtillstånd* såsom invändning, såsom någonting som måste *avskaffas*, är ett niaiserie par excellence, i stort sett en sannskyldig olycka till sina följder, en skickelse av dumhet, — nästan lika dumt, som viljan vore att avskaffa det dåliga vädret — möjligen av medlidande med det fattiga folket... I det helas stora ekonomi äro realitetens fruktansvärda företeelser (i affekterna, i begären, i viljan till makt) i oberäknelig grad nödvändigare än formen för den lilla lyckan, den så kallade "godheten;" man måste snarare vara överseende för att överhuvud unna den senare någon plats, alldenstund den är betingad av instinktförljugethet. Jag torde få en stor anledning att bevisa de övermåttan skrämmande följderna av *optimismen*, detta foster av homines optimi, för hela historien. Zarathustra, den förste som insåg att optimisten är likaså dekadent som pessimisten och kanske skadligare, säger: "*Goda människor tala aldrig sanning. Falsa kuster och säkerheter lärde eder de goda; i de godas lögnen vorden I födda och gömda. Allt är ända in i grunden förljuget och förvrängt genom de goda.*" Världen är lyckligtvis icke timrad på sådana instinkter, att allenast det godmodiga hjorddjuret däri skulle finna sin trånga lycka; kravet, att allting mände bliva "god människa", hjorddjur, blögt, välvilligt, "skön själ" — eller, som herr Herbert Spencer det önskar, altruistiskt, vore att beröva tillvaron dess stora karaktär, vore att kastrera mänskligheten och pressa ned den till ett erbarmligt kineseri. — Och detta har man försökt!... Just detta kallade man moral... I denna mening kallar Zarathustra de goda än "de sista människorna",

än "början till slutet;" framför allt förnimmer han dem som *det skadligaste slags människa*, alldenstund de genomdriva sin existens lika väl på *sanningens* bekostnad som på *framtidens* bekostnad.

"— De goda — de kunna icke *skapa*, de äro städse början till slutet — de korsfästa den, som ristar *nya* värden på nya tavlor, de offra framtiden åt *sig*, de korsfästa all människoframtid!

— De goda — de voro städse början till slutet . . .

— Och vilken skada världsföretalarna än må anstifta, *de godas skada är den skadligaste skadan.*"

5.

Zarathustra, de godas förste psykolog, är följaktligen — en vän till de onda. När en dekadensart av människa stigit upp till rangen av högsta art, så kunde sådant endast äga rum på bekostnad av dess motsatta art, av den starka och livsvissa arten människa. När hjorddjuret strålar i glansen av den renaste dygd, så måste undantagsmänniskan värderas ned till den onda. När förljugenheten till varje pris tager ordet "sanning" i anspråk för sin optik, så måste den verkligt sannfärdige vara att återfinna under de värsta namn. Zarathustra lämnar härutinnan intet tvivel övrigt: han säger, att det just varit kännedomen om de goda, de "bästa", som ingivit honom fasa för människan i allmänhet; ur *denna* vedervilja hade hans vingar vuxit för att "sväva bort i fjärran framtider", — han döljer ingalunda, att *hans* människotyp, en relativt övermänsklig typ, är övermänsklig just i förhållande till de *goda*, att de goda och rättvisa torde kalla hans övermänniska *djävul* . . .

"I högsta människor, dem mitt öga mött, detta är mitt tvivel på eder och mitt hemliga skratt: jag gissar, I torden kalla min övermänniska — djävul!

Så främmande med edra själar ären I för det stora, att övermänniskan vore eder *fruktansvärd* i sin godhet“ . . .

Vid detta ställe och annars ingenstädes bör man söka att uppfatta vad Zarathustra *vill*: detta slags människa, som han koncipierar, koncipierar realiteten, *sådan den är*: hon är stark nog därtill —, den är icke vorden främmande, undanryckt för henne, den är *hon själv*, den har även därjämte allt dess fruktansvärda och sällsamma i sig, *därmed först kan människan äga storhet*. . .

6.

Men jag har jämväl i en annan mening valt ordet *immoralist* till tecken, till äretecken för mig; jag är stolt att äga detta ord, vilket kommer mig att avsticka från hela mänskligheten. Ingen har ännu förnummit den kristna moralen såsom *under sig*; därtill hörde en höjd, en fjärrblick, en hitills alldeles oerhörd psykologisk djuphet och avgrundlighet. Den kristna moralen var tills dato alla tänkares Circe, — de stodo i hennes tjänst. — Vem har före mig trätt in i de hålor, ur vilka de giftiga fläktarna av detta slags ideal — *världsförtalets!* — tränga fram? Vem har ens vågat ana att det är hålor? Vem var överhuvud före mig bland filosoferna *psykolog* och icke snarare dess motsats “högre svindlare“, “idealist?“ Före mig fanns det alls ingen psykologi, — att vara den första här, det kan vara en förbannelse, i alla händelser är det ett öde: *ty man föraktår även såsom den förste*. . . *Vämjelsen för människan är min fara*. . .

7.

Har man förstått mig? — Vad som avskiljer mig, vad som ställer mig avsides gent emot mänsklighetens hela återstod, det är att hava *upptäckt* den kristna moralen. Av denna anledning behövde jag ett ord, vars mening innebar en utmaning mot envar. Att härutinnan icke tidigare hava

öppnat ögonen betraktar jag som den värsta smuts, mänskligheten har på sitt samvete, som till instinkt vordet självbedrägeri, som principiell vilja att *icke* se det som sker, varje orsaklighet, varje verklighet, som falskmynteri in psychologicis ända till förbrytelse. Blindheten inför kristendomen är *förbrytelsen par excellence* — *förbrytelsen mot livet* . . . Årtusendena, folken, de främsta och de sista, filosoferna och de gamla kvinnorna — undantagandes fem, sex ögonblick i historien, mig såsom sjunde — i denna punkt äro de allesamma varandra värdiga. Den kristne var hitintills *det* "moraliska väsendet", ett kuriosum utan like — och, *såsom* "moraliskt väsen", orimligare, förljugnare, fåfångare, lättfärdigare, *sig själv mera till skada* än även mänsklighetens störste föraktare kunnat drömma om. Den kristna moralen — den mest elakartade formen för viljan till lögn, mänsklighetens egentliga Circe: Det, som *fördärvat* den. Det är *icke* villfarelsen såsom villfarelse, som vid denna anblick förfärar mig, *icke* den årtusenden långa bristen på "god vilja", på tukt, på skick, på tapperhet i det andliga, som förråder sig i dess seger: — det är bristen på natur, det är det fullständigt rysansvärda sakförhållandet, att *onaturen* själv såsom moral undfick de högsta ärebetygelser och vart hängande över mänskligheten såsom lag, såsom kategorisk imperativ! . . . Hur kan man förgripa sig i sådan grad, *icke* såsom enskild, *icke* såsom folk, utan såsom mänsklighet! . . . Att man lärde förakt för livets allra främsta instinkter; att man *uppdiktade* en "själ", en "ande" för att omintetgöra kroppen; att man i livets förutsättning, i könsligheten, lärde att förnimma någonting orent; att man i den djupaste nödvändighet till utveckling, i den *stränga* själviskheten (— ordet redan verkar förtal! —) söker den onda principen; att man omvänt i det typiska kännemärket på nedgång och instinktmotsägelse, i det "osjälviska", i förlusten på jämvikt, i att åstadkomma "operosonlighet" och "kärlek till nästan" (— *lystnad* till nästan!)

ser det *högre* värdet, vad säger jag! *värdet i sig!*.. Huru! skulle mänskligheten själv vara i dekadens? var hon det alltid? — Vad som står fast är, att hon endast *undervisats* i dekadensvärden såsom översta värden. Opersonlighetsmoralen är nedgångsmoralen par excellence, sakförhållandet "jag går under" översatt i imperativen: "*I skolen* alla gå under" — och *icke blott* i imperativen!.. Denna enda moral som hittills förkunnats, osjälviskhetsmoralen, förråder en vilja till slutet, den *förnekar* i understa grunden livet. — Här kunde den möjligheten stå öppen, att icke mänskligheten vore stadd i urartning, utan allenast den parasitiska arten människa, prästen, vilken med moralen ljugit sig upp till dess värdebestämmare, — vilken i den kristna moralen upptäckte sitt medel till *makt*.. Och i själva verket, detta är *min* insikt: mänsklighetens lärare och ledare, samt och synnerligen teologer, voro samt och synnerligen även dekadenter: *därav* omvärderingen av alla värden i det livsfientliga, *därav* moralen... *Definition på moralen*: Moral — idiosynkrasien hos dekadenter, med den baktanken att *hämnas på livet* — och med framgång. Jag lägger vikt på *denna* definition.

8.

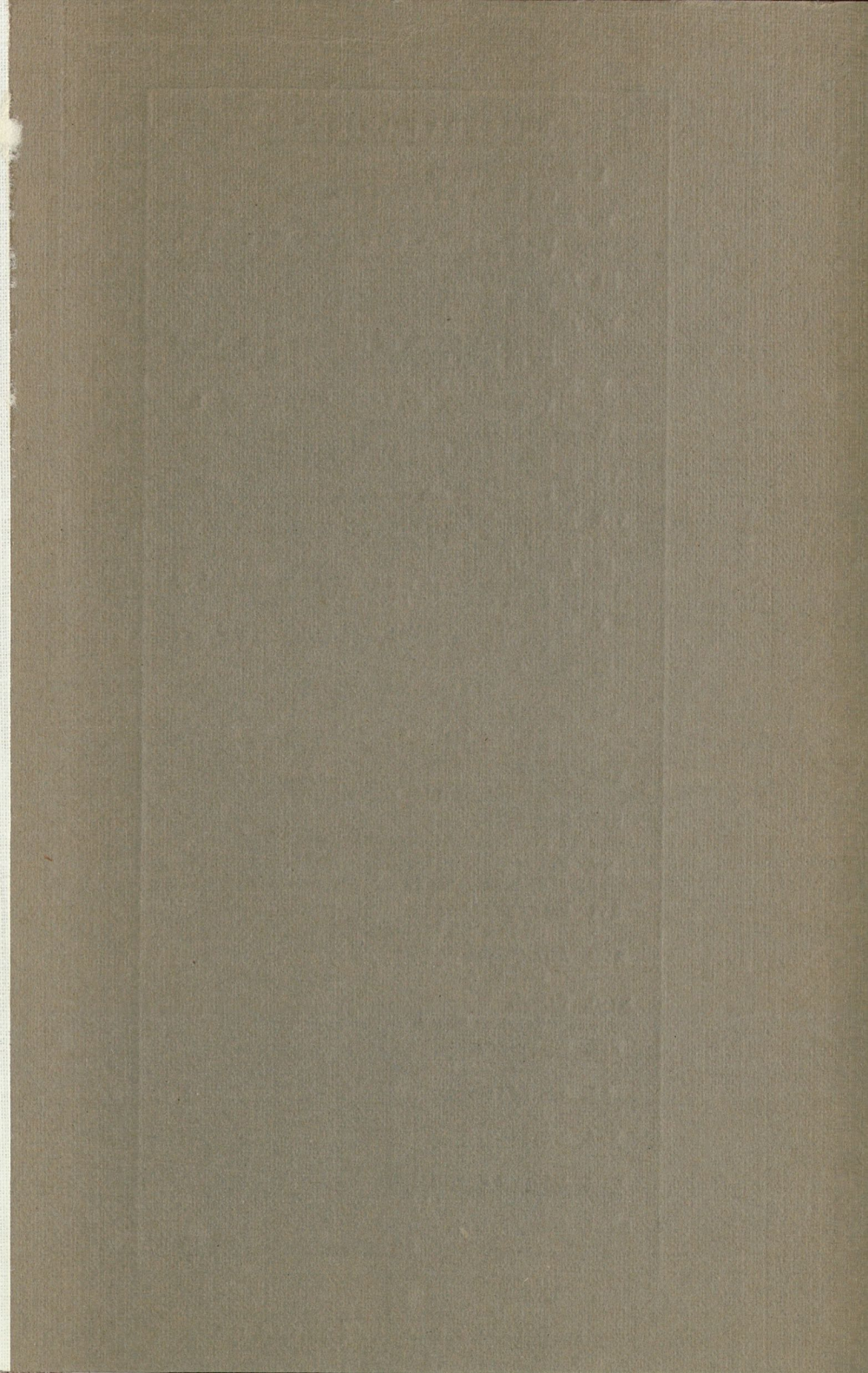
Har man förstått mig? — Jag har nyss icke sagt något ord, som jag ej redan uttalat för fem år tillbaka genom Zarathustras mun. — *Upptäckten* av den kristna moralen är en tilldragelse, som saknar sin like, en verklig katastrof. Den som upplyser om densamma, är en force majeure, ett öde, — han bryter mänsklighetens historia i två delar. Man lever *före* honom, man lever *efter* honom... Sanningens blixträffade just det, som hitintills stod högst: den som inser *vad* som därvid tillintetgjordes, må undersöka om han överhuvud ännu har någonting kvar i handen. Allt som hittills kallades "sanning" avslöjades som den skadligaste, lömskaste,

mest underjordiska form för lögnen; den heliga förevändningen att "förbättra" mänskligheten framstår som listen att *suga ut själva livet*, att göra det blodfattigt. Moral som *vampyrism* . . . Den som upptäcker moralen har samtidigt upptäckt värdelösheten hos alla de värden, på vilka man tror eller trott; han ser ej längre i människans mest vördade, ja, i hennes till *helgon* förklarade typer någonting vördnadsvärt, han ser däri det ödesdigraste slag av missfoster, ödesdigert, *emedan de fascinerade* . . . Begreppet "Gud" uppfunnet såsom motsatsbegrepp till livet, — i detsamma allt skadligt, förgiftande, förtalande, hela dödsfiendskapen emot livet sammanfört till en förfärande enhet! Begreppet "hinsides", "verklig värld" uppfunnet för att göra den *enda* värld som finnes värdelös, — för att icke behålla kvar något mål, något förnuft, någon uppgift för vår jordrealitet! Begreppet "själ", "ande", slutligen till och med "odödlig själ" uppfunnet för att förakta kroppen, för att göra den sjuk — "helig" —, för att ingjuta ett förfärande lättsinne i alla de omständigheter som förtjäna allvar i livet, frågorna om föda, bostad, andlig diet, sjukvård, renlighet, väder! I stället för hälsa och sundhet "själens frälsning" — det vill säga en folie circulaire mellan botkramp och frälsningshysteri! Begreppet "synd" uppfunnet jämte det tillhöriga tortyrinstrumentet, begreppet "fri vilja", för att förvirra instinkterna, för att göra mistroendet mot instinkterna till ens andra natur! I begreppet det "osjälviska", det "sig-självt-förnekande" göres det egentliga dekadenskännemärket, att *lockas* av det skadliga, att ej längre *kunna* finna sin fördel, självförstörelsen, till värdetecken överhuvud, till "plikt", till "helighet", till "gudomlighet" hos människan! Slutligen — det är det förfärligaste — i begreppet *god* människa tages parti för allt svagt, sjukt, misslyckat, av-sig-självt-lidande, för allt sådant, *som skall gå under* —, *selektionens* lag korsas, ett ideal åstadkommes ur motsatsen till den stolta och vällyckade, — till den jasägande, till

den framtidsvissa, framtidsutfästade människan — denna kallas numer *den onda*... Och allt detta troddes *såsom moral!* — *Ecrasez l' infâme!* — —

9.

Har man förstått mig? — *Dionysos emot den korsfäste*...



BERÖMDA FILOSOFER:

- I. *SCHOPENHAUER*:
Om döden och det odödliga.
- II. *SENECA*:
Om livets korthet. Om livslycka. Om själens ro.
Valda brev.
- III. *LEOPARDI*:
Valda skrifter.
- IV. *FICHTE*:
Första inledningen till vetenskapsläran. Vägen
till ett saligt liv.
- V. *SCHOPENHAUER*:
Världsreflexer. Ett Schopenhauer-brevier. I.
- VI. *EMERSON*:
Naturen och människan.
- VII. *EMERSON*:
Samfundsliv och ensamhet.
- VIII. *NIETZSCHE*:
Till moralens genealogi.
- IX. *DESCARTES*:
Om metoden att rätt bruka sitt förstånd och ut-
forska sanningen i vetenskaperna.
- X. *PLATON*:
Två dialoger. Sokrates' sista samtal och hans död.
- XI. *HEGEL*:
Förnuftet i historien.
- XII. *CICERO*:
En väns tankar om vänskapen. En åldrings
tankar om ålderdomen.
- XIII. *JAMES*:
Människans dolda krafter.
- XIV. *ROUSSEAU*:
Tvenneavhandlingar om kulturen och människan.
- XV. *KANT*:
Grundläggning av sedernas metafysik.
- XVI. *KIERKEGAARD*:
Fruktan och bävan.
- XVII. *EMERSON*:
Livsvägar.
- XVIII. *TAINE*:
Konstens filosofi.
- XIX. *VOLTAIRE*:
Filosofiska romaner.
- XX. *SPINOZA*:
Etik.
- XXI. *EMERSON*:
Kärlek.
- XXII. *MÄSTER ECKEHART*:
Undervisande tal.
- XXIII. *SCHOPENHAUER*:
Världsreflexer. Ett Schopenhauer-brevier. II.